

Szada Község Fenntartható Fejlődésének Programja (2013-2015)

Szada

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4
1. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS	4
1.1. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS FOGALMA	4
1.2. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ALAPELVEI	5
2. HELYZETELEMZÉS	6
2.1. NEMZETKÖZI FOLYAMATOK ÉS NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS.....	6
2.1.1. A fontosabb globális folyamatok	6
2.1.2. Nemzetközi együttműködés az ENSZ égisze alatt	7
2.1.3. Az Európai Unió és a fenntartható fejlődés	7
2.1.4. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia	8
2.2. TÁRSADALMI FOLYAMATOK.....	9
2.2.1. Népesedési folyamatok	9
2.2.2. Migráció és népesedési mutatók	11
2.2.4. Szociális helyzet.....	12
2.2.5. Szociális ellátás és segélyezés	13
2.2.6. Foglalkoztatás	15
2.2.7. Oktatás és műveltség	16
2.2.8. Egészségi állapot, egészségügyi ellátás.....	19
2.2.9. Társadalmi rend és demokratikus jogok.....	21
2.2.10. Fogyasztói társadalom	22
2.2.11. Társadalmi szervezetek.....	23
2.3. A KÖRNYEZET ÁLLAPOTA.....	25
2.3.1. Levegőminőség és éghajlatváltozás	25
2.3.2. Energiagazdálkodás	26
2.3.3. A felszíni vizek minősége és mennyisége	28
2.3.4. A táj állapota, természeti értékek.....	30
2.3.5. Zajterhelés	35
2.3.6. Területhasználat	35
2.3.7. Települési és az épített környezet minősége	37
2.3.8. Hulladékkezelés	39
2.3.9. Közlekedés	42
2.3.10. Környezeti szemléletformálás, tájékoztatás.....	42
2.4. GAZDASÁGI HELYZETELEMZÉS.....	46
2.4.1. Gazdasági szerkezet, vállalkozások, önkormányzati gazdálkodás.....	46
2.4.2. Infrastruktúra.....	47
2.4.3. Intézményrendszer és a fenntartható fejlődés	47
3. AZ SZFFP PRIORITÁSAI ÉS CÉLKITŰZÉSEI	50
3.1. A 2009-2012. KÖZÖTTI IDŐSZAKRA SZÓLÓ SZFFP FELADATAI TELJESÜLÉSE.....	51
3.2. AZ SZFFP HORIZONTÁLIS CÉLJAI.....	52
3.3. AZ SZFFP VERTIKÁLIS CÉLJAI.....	52
3.3.1. Társadalmi célkitűzések	52
3.3.2. Környezeti célkitűzések.....	53
3.3.3. Gazdasági célkitűzések.....	54
4. MEGVALÓSÍTÁS	55
4.1. AZ ÖNKORMÁNYZAT SZEREPE A HELYI FENNTARTHATÓSÁG MEGVALÓSÍTÁSÁBAN	55
4.2. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK LÉPÉSEI	56
4.3. FENNTARTHATATLAN TÁRSADALMI FOLYAMATOK KEZELÉSE, FENNTARTHATÓ FOLYAMATOK ERŐSÍTÉSE.....	57
4.4. A KÖRNYEZET ELTARTÓ-KÉPESSÉGÉNEK MEGŐRZÉSE ÉS ÁLLAPOTÁNAK JAVÍTÁSA	57
4.5. A GAZDASÁG FEJLESZTÉSE A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS KÖVETELMÉNYEI SZERINT.....	57

5. A VÉGREHAJTÁS ÁTFOGÓ FELADATAI, ESZKÖZEI	59
5.1. A FENNTARTHATÓSÁGGAL KAPCSOLATOS INFORMÁCIÓK ÉS SZEMLÉLET TERJESZTÉSE	59
5.2. TÁRSADALMI RÉSZVÉTEL ÉS ELKÖTELEZETTSÉG NÖVELÉSE	60
5.3. A KÖZPOLITIKÁK FEJLESZTÉSE, ÁTALAKÍTÁSA.....	60
5.4. SZERVEZETI, JOGI ÉS SZEMÉLYI HÁTTÉR	61
5.5. A VÁLTOZÁSOK ÉRTÉKELÉSE ÉS AZ EREDMÉNYEK VISSZACSATOLÁSA.....	61
FORRÁSJEGYZÉK	62

Mellékletek jegyzéke:

1. sz. melléklet. A fenntarthatóság érvényesítése az önkormányzati döntéshozatalban
2. sz. melléklet. Szada Község Nyilvános Környezeti Információs Rendszere (KIR)
3. sz. melléklet. A Veresegyházi-medence természetességi térképe
4. sz. melléklet. A Veresegyházi-medence (Ivacsok) Natura 2000 terület élőhely térképe
5. sz. melléklet. GMO-mentes települések (Képviselői előterjesztés minta)
6. sz. melléklet. 4.3.1. Társadalmi feladatok
7. sz. melléklet. 4.4.1. Környezeti feladatok
8. sz. melléklet. 4.5.1. Gazdasági feladatok

„Gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan.”

Bevezetés

Szada Fenntartható Fejlődésének Programja (SZFFP) a társadalom-környezet-gazdaság komplex rendszerének elemzését és a fenntartható fejlődés elérését szolgáló cél- és eszközrendszert foglalja magában. A fenntartható fejlődés megvalósítása csak úgy lehetséges, ha a fenti rendszerek állapotával, kölcsönhatásaival tisztában vagyunk, és megteesszük azokat az SZFFP-ben megfogalmazott lépéseket, melyek szükségesek a folytonos szociális jobblét eléréséhez környezetünk állapotának veszélyeztetése nélkül.

Az SZFFP legteljesebb értelmezése szerint az SZFFP maga a gondolkodásmód, gazdálkodási mód, életforma és politikai kultúra, amelyet a fenntartható fejlődés elve hat át. Ki kell emelni, hogy a sikeres megvalósítás csak az érintett helyi társadalmi és gazdasági szereplők bevonásával, aktív részvételével lehetséges. Jelentősen segítheti vagy gátolhatja azonban a folyamatot a nemzeti kormányzat és az Európai Unió hozzáállása is (jogsabályi és pénzügyi feltételek biztosítása stb.).

Hangsúlyozzuk, hogy az SZFFP fő célkitűzésének eléréséhez (a fenntartható fejlődés helyi szintű megvalósításához) kiemelten fontos a dokumentum rendszeres aktualizálása, frissítése, mivel a környezeti, társadalmi és gazdasági környezet folytonosan változik.

Az SZFFP illeszkedik a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiának és az Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiájának jelenlegi kereteihez és a dokumentum – kisebb eltérésekkel – összhangban van *Szada Község Településrendezési Tervével*.

1. A FENNTARTHATÓ FEJLŐDÉS

1.1. A fenntartható fejlődés fogalma

A fenntartható fejlődést az utóbbi évtizedekben sokféle módon értelmezték és értelmezik. Az emberi élet olyan belső értékeire épít, amely harmóniában van a környezeti folyamatokkal, megőrizve ugyanakkor az ember által létrehozott értékeket. E szociális jobblét megvalósulásához a gazdaság eszközt, a környezet pedig feltételt biztosít.

A fenntartható fejlődés a folytonos szociális jobblét elérése anélkül, hogy az ökológiai eltartó-képességet meghaladó módon növekednék (Herman Daly).

A fogalom látszólag igen egyszerű. A benne rejlő követelmények megvalósítása azonban bonyolult. Az alapkövetelmény a *jövő generáció érdekeinek figyelembevétele* jelenlegi környezeti-gazdasági-társadalmi döntéseinknél, méghozzá oly módon, hogy a gazdasági-társadalmi tevékenységünk összhangban legyen a környezeti tényezőkkel. Ez a követelmény csak számos ellentmondást megoldva juthat érvényre. (Hangsúlyozzuk, hogy a jelenlegi uralkodó gazdasági szemlélet képviselői által gyakran említett fenntartható gazdasági fejlődés nem azonos a fenntartható fejlődés fenti definíciójával, ugyanis az előbbi alatt kizárólag a folyamatos növekedést értik, mely hosszú távon természeti erőforrásaink felélésével jár!)

A *természeti erőforrások* vonatkozásában a fenntartható fejlődés azt jelenti, hogy hosszú távon a természeti környezet eltartó-képességével összhangban lehet csak a társadalom reális szükségleteinek kielégítéséről gondoskodni; a környezet eltartóképessége egyben az igények kielégítésének korlátja is. Ennek megfelelően van szükség a természeti erőforrások utánpótlódást is figyelembevevő fenntartható használatára, amelynek megvalósításához a társadalom környezettudatos és környezetetikus magatartása szükséges.

A *fenntartható társadalomban* érvényesül a szociális igazságosság, amelynek az alapja az esélyegyenlőség biztosítása, a társadalmi terhekből való közös részesedés, vagyis az életminőség folytonos javítására való törekvés. Az életminőség, a tág értelemben vett jólét magában foglalja mindenki

számára többek között a – teljes testi, lelki – egészséget, a szociális és anyagi jólétet, az egészséges környezeti feltételeket, a demokratikus jogokat, a biztonságot, az ismeretekhez, információkhoz való szabad hozzáférést.

A méltányos életkörülmények, a megfelelő életminőség, jólét biztosítását kifejező célkitűzés mindenkire – a jövő nemzedékekre is – vonatkozik. A fenntartható fejlődés tehát elismeri és céljának tekinti az egymást követő nemzedékek megfelelő életminőséghez való egyenlő jogának biztosítását, s az ezzel összefüggésben álló köteleességek teljesítését. A fenntartható fejlődés tehát olyan fejlődés, amely lehetővé teszi a jelen generációk szükségleteinek kielégítését úgy, hogy ez nem veszélyezteti a jövő generációk azon lehetőségét, hogy szükségleteiket kielégítsék.

A jelenlegi társadalmi-gazdasági folyamatok, illetve hatásaik jelentős részben ellentétesek a fenntartható fejlődés követelményeivel. E trendek ismeretében *elkerülhetetlen egy olyan fejlődési pályára való áttérés*, amely hosszú távon biztosítja a társadalmak és köztük a magyar társadalom fenntartható fejlődését. Ennek elérése nem lehetséges egy-egy térség, ország, régió határain belül, hiszen egyetlen társadalom sem szigetelheti el magát tágabb természeti, társadalmi, gazdasági környezetétől. Az erősödő kölcsönhatások és kölcsönös függőségek miatt a társadalmak hosszú távú jövője közös.

1.2. A fenntartható fejlődés alapelvei

A fenntartható fejlődés alapelvei egyfelől az SZFFP és a különböző helyi településfejlesztési programok, tervek közötti összhang létrehozását, biztosítását segítik elő, másfelől ezek általános útmutatót nyújtanak az SZFFP prioritásainak, konkrétabb céljainak és feladatainak, valamint a végrehajtás kereteinek, eszközeinek egységes szellemű meghatározásához. Az alapelvek megfogalmazására, pontosítására és elfogadására a legmagasabb szinten került sor mind az ENSZ, mind az Európai Unió részéről. Az általánosan elfogadott elvek közül az alábbiakat emeljük ki:

- *Jelen és jövő nemzedékek.* A fenntartható fejlődés érdekeinek középpontjában az emberek állnak. A jelen nemzedékek fejlődési és környezeti szükségleteit úgy kell kielégíteni, hogy ne veszélyeztessük a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék saját szükségleteiket.
- *Emberi jogok, társadalmi igazságosság.* El kell ismerni mindenki jogát a méltó életfeltételekhez, mindenki számára biztosítani kell az alapvető emberi jogokat. Mindenki azonos eséllyel szerezhessen meg azokat az ismereteket, tudást és készségeket, amelyek birtokában a társadalom teljes értékű tagjává válhat.
- *Környezeti eltartóképesség, természeti erőforrások, biológiai sokféleség.* Fenntartható módon kell gazdálkodni a természeti erőforrásokkal, figyelembe kell venni a környezet eltartóképességének korlátait. Ennek érdekében az erőforrások körültekintő és takarékos használatára, a hulladékezelés csökkentésére, a természetes és az előállított anyagok újrafelhasználására, újrahasznosítására kell törekedni. A biológiai sokféleség is természeti erőforrás, védelme kiemelten fontos.
- *A szakpolitikák összhangja és együttműködés.* A szakpolitikákat a rendelkezésre álló legjobb tudás szerint kell kidolgozni, értékelni és végrehajtani. Ennek során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, azok összefüggéseit is egyaránt figyelembe kell venni annak érdekében, hogy azok kölcsönösen erősítsék egymást. A helyi tevékenységeket össze kell hangolni a térségi szintű tevékenységekkel.
- *Helyi értékek védelme.* Törekedni kell a település szükségleteinek helyi szinten, helyi erőforrásokból történő kielégítésére. Őrizzük meg a helyi sajátosságokat, azok sokszínűségét. Fontos feladat az épített környezet megóvása és a kulturális örökség megőrzése, fenntartható módon történő hasznosítása is.
- *Információ és társadalmi részvétel.* Mindenki számára biztosítani kell a megfelelő részvételt a társadalmi közéletben, az önkormányzati döntéshozatali, jogalkotási folyamatokban, a környezeti és társadalmi információk hozzáférhetőségét. Javítani kell a fenntartható fejlődéssel, annak társadalmi-gazdasági és környezeti vonatkozásaival, a fenntarthatóbb megoldásokkal kapcsolatos tájékozottságot. Erősíteni kell az állampolgárok döntéshozatalban való részvételét.
- *Társadalmi felelősségvállalás.* A fenntartható fejlődés, illetve a magasabb életminőség elérése érdekében csökkenteni kell, illetve ki kell küszöbölni a termelés és a fogyasztás nem fenntartható

módjait. Erősíteni kell a vállalkozások társadalmi felelősségvállalását, a magán- és a közszféra közötti együttműködést.

- *Elővigyázatosság, megelőzés és helyreállítás.* Az elővigyázatos megközelítés azt jelenti, hogy ha súlyos vagy visszafordíthatatlan kár lehetősége merül fel, a teljes tudományos bizonyosság hiánya nem használható fel indokként a környezetromlás vagy az emberi egészség veszélyeztetését megakadályozó, hatékony intézkedések elhalasztására, azaz a potenciális veszély mértékét figyelembe véve cselekedni kell. Az emberi tevékenységeket ennek az elővigyázatossági elvnek a figyelembevételével kell tervezni és végrehajtani, illetve meg kell előzni, – s ahol ez nem lehetséges – mérsékelni kell a természeti rendszereket és az emberi egészséget veszélyeztető környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységeket, illetve lehetőség szerint helyreállítani a károkat.
- *A szennyezők és erőforrás felhasználók felelőssége.* Az áraknak, díjaknak tükrözniük kell a fogyasztással és termeléssel kapcsolatos tevékenységek, illetve hatásaik valós költségeit a társadalom számára, beleértve a természeti erőforrások használatának költségeit. A környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységet folytatóknak meg kell fizetniük az emberi egészségben vagy a környezetben okozott károkat.

2. HELYZETELEMZÉS

2.1. Nemzetközi folyamatok és nemzetközi együttműködés

2.1.1. A fontosabb globális folyamatok

A globális, regionális, hazai társadalmi, környezeti és gazdasági folyamatok figyelembevétele kiemelten fontos volt az SZFFP elkészítésekor, hiszen a térségi, helyi helyzet sok esetben a nagyléptékű trendeken, folyamatokon keresztül értelmezhető, továbbá a fenntartható fejlődés elérése érdekében teendő erőfeszítések nem függetleníthetők a külső feltételrendszer alakulásától.

A világ népessége 2050-re elérheti a kilencmilliárdos nagyságot, annak ellenére, hogy a népességnövekedés üteme fokozatosan csökkent az utóbbi évtizedekben. Ez a növekedés újabb társadalmi és – főként a növekvő fogyasztásnak köszönhetően – környezeti feszültségek forrása lesz. E növekedés jelentős része az ún. „fejlődő” országokban fog lezajlani, ahol jelenleg tömeges a szegénység és az alultápláltság.

A „fejlett” országokban közben csökken a születésszám és nő az élettartam, ezért a népesség előregszik. A demográfiai egyensúlyt a bevándorlás növelése javíthatja, ám ez újabb feszültségek előidézője is lehet. E mellett az élet azon aktív szakasza, melyet az egyén a munkaerőpiacon tölt, kitolódik. (Megjegyezzük, hogy a „fejlett” és a „fejlődő” országok jelenlegi gazdasági rendszere egyaránt nem biztosítja a fenntartható fejlődést, ezért fenntarthatóság szempontjából a „fejlett” és a „fejlődő” szó használata egyaránt félrevezető.)

Globális léptékben folyamatosan romlik a *környezet állapota* a nem megújuló természeti erőforrások kiaknázása, egyes megújulásra képes erőforrások nem fenntartható (túl)használata, a területhasználat és a környezetszennyezés miatt. E folyamatokban jelentős szerepe van a „fejlett” országoknak, ugyanakkor ebben növekvő a szerepe a gyors növekedésnek indult „fejlődő” országoknak. Napjainkban a földi környezet egyensúlya, eltartó képessége veszélybe került. 1970 és 2000 között a szárazföldi és a tengeri fajok populációinak állománya 30, az édesvízieké 50 százalékkal csökkent. Folyamatosan csökken a biológiai sokféleség és a természetes területek aránya, nő a veszélyeztetett fajok száma. Az ökohatékonyság növekszik ugyan, azonban a megtakarításokat felemészti a fogyasztás növekedése.

A globális *éghajlatváltozás* veszélye gyorsan növekszik, ami az átlagos hőmérsékleti és csapadék viszonyok jelentős megváltozását, a szélsőséges környezeti jelenségek, hatások növekedését eredményezi. A Föld felszíni átlagos hőmérséklete – de nem egyenletesen – növekedett az elmúlt másfél évszázadban, s ugyancsak emelkedést mutat az óceánok vízszintje. A globális éghajlatváltozás növekvő kockázatát elsősorban az emberi tevékenységek – mindenekelőtt a fosszilis tüzelőanyagok

elégetése – következtében a légkörbe jutó többlet szén-dioxid idézi elő. Az előrejelzések alapján a szén-dioxid légköri koncentrációja 2100-ra a 1750-es értéket 75–350%-kal haladhatja meg.

A *társadalmi polarizáció*, a gazdagok és szegények közötti jövedelemkülönbség, világméretben növekszik. Egyre nagyobb különbség tapasztalható az egyes társadalmi rétegek foglalkoztatási lehetőségeihez, erőforrásokhoz, egészségügyi ellátáshoz, kultúrához, oktatáshoz való hozzáférési esélyeiben.

A *világgazdaság* folyamatosan növekszik, ugyanakkor ez a növekedés egyenlőtlen. Sok országban növekedési zavarok és egyensúlytalanságok tapasztalhatók. Ezek időnként regionális méreteket öltenek, pénzügyi és gazdasági válságokat okozva a világgazdaság egészében. A mezőgazdasági és ipari szektorokban a munkaerő-hatékonyság folyamatosan nő, a felszabaduló munkaerő többletet azonban a szolgáltató szektor csak részben szívja fel; azaz a szükségletek kielégítésére szolgáló javakat és szolgáltatásokat egyre kevesebb emberi munkával termelik meg. Ez a folyamat azonban nem a munkaidő csökkenésének irányába hatott, hanem ellenkezőleg, a munkaidő növekedését és a munkaerő további leépítését ösztönözte.

A globális tendenciák azt jelzik, hogy az egyes társadalmak jelenlegi együttes fejlődési modelljei hosszú távon fenntarthatatlanok.

2.1.2. Nemzetközi együttműködés az ENSZ égisze alatt

A fenntartható fejlődés az 1980-as évek óta a nemzetközi együttműködés jelentős kérdésévé vált. Az e kérdéssel foglalkozó ENSZ-bizottság 1987. évi „Közös jövőnk” című jelentése, illetve az azt elfogadó ENSZ közgyűlési határozat nyomán magas szintű világkonferenciát tartottak 1992-ben (riói „Föld Csúcstalálkozó”), amelyen – figyelembe véve, hogy az egymással szoros kölcsönhatásban álló, globális szintű társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok hosszabb távon veszélyeztetik a társadalmak fejlődését – elfogadták a fenntartható fejlődés alapelveit és átfogó nemzetközi programját „*Feladatok a 21. századra*” (Agenda 21) címmel. A világkonferenciát követően 1993-ban alakult meg az ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottsága az ENSZ program végrehajtásának koordinálására. A Bizottság rendszeresen áttekinti a fenntarthatóság területein a világ helyzetét, az elért eredményeket, illetve az akadályozó tényezőket és ajánlásokat dolgoz ki a nemzetközi fórumokon elfogadott célok elérése érdekében.

Ezt követően nagy jelentőségű programokat és megállapodásokat hagytak jóvá magas szintű nemzetközi fórumokon olyan problémakörökben, mint a szociális fejlődés, a népesedés, az élelmezés, az emberi jogok, az éghajlatváltozás, a tartamos erdőgazdálkodás, a biológiai sokféleség, a világkereskedelem, a fejlesztések és az azokhoz kapcsolódó támogatások. A Millenniumi Fejlesztési Célokat meghatározó 2000. évi ENSZ Millenniumi Ülésszakon az állam- és kormányfők határoztak a szegénység leküzdése, a „fejlődő” államok felzárkózása érdekében szükséges legfontosabb lépésekről. A 2002-ben megrendezett Fenntartható Fejlődési Világtalálkozó összefoglalta, egységes keretbe foglalta a szerteágazó programokat és célokat egy átfogó végrehajtási tervben, s megerősítette a politikai akaratot a fenntartható fejlődés elérésére.

A számos program, megállapodás, az együttműködés erősítésére irányuló erőfeszítések ellenére az elmúlt években készített különböző értékelések ugyanakkor megállapítják, hogy – az egyes helyeken és egyes szakágazatokban mutatkozó kedvező fejlemények ellenére – a világ összességében fenntarthatatlanabb lett. Globális szinten és számos régióban a társadalmi különbségek erősödtek, a legkevésbé fejlett országok leszakadása folytatódott, a nem megújuló természeti erőforrások degradációjának a korábbiaknál is egyértelműbbek a jelei.

2.1.3. Az Európai Unió és a fenntartható fejlődés

Az Európai Unió alapokmánya szerint a fenntartható fejlődés az EU alapvető célkitűzése. Az Európai Tanács a fenntartható fejlődést meghatározó alapelvekről 2005 júniusában nyilatkozatot

fogadott el, amely szerint az EU elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Szabadságon, demokrácián, az alapvető jogok tiszteletén alapuló társadalmat épít, amely támogatja az esélyegyenlőséget és a nemzedékek közötti szolidaritást. A fenntartható fejlődés középpontjába az életminőség javítását kell tenni, s ehhez a környezet védelmét és a társadalmi kohézió célkitűzését az innováció, a növekedés és a munkahelyteremtés motorjának tekinteni.

Az Európai Tanács 2006. június 16-án elfogadta az *EU megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiáját*. A dokumentum a fent említett nyilatkozatban megfogalmazott célkitűzésekből és irányelveiből indul ki. A benne megfogalmazottak szerint a Lisszaboni Stratégia fontos hozzájárulást valósít meg a fenntartható fejlődés átfogó célkitűzésének eléréséhez azáltal, hogy intézkedéseivel elsősorban a versenyképesség erősítését, a gazdasági növekedést és a munkahelyteremtést célozza.

A Fenntartható Fejlődési Stratégiának való megfeleléshez – az összhang érdekében – egy valamennyi közösségi stratégiát és szakpolitikát érintő strukturális reform szükséges, melyben mindezeket a fenntartható fejlődés alapelveinek megfelelően alakítják át. Ennek érdekében a szakpolitikák alkotóinak integrálniuk kell valamennyi EU-s, nemzeti, regionális és helyi szintű politikaformálásba a fenntartható fejlődés alapelveit, valamint minden jelentősebb szakpolitikai döntést a továbbiakban *fenntarthatósági hatásvizsgálatnak* kell megelőznie.

Az EU Fenntartható Fejlődési Stratégiájában nevesített fő kihívások a következők: éghajlatváltozás és tiszta energia; fenntartható közlekedés; fenntartható termelési és fogyasztói szokások; természeti erőforrásokkal való gazdálkodás; népegészségügy; társadalmi befogadás, demográfia és migráció; a szegénységgel és a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos globális kihívások.

2.1.4. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia

A Magyar Köztársaság Kormánya 2007. június 29-én fogadta el a *Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégiát (NFFS)* és a hozzá kapcsolódó tagállami jelentést az Európai Unió megújított Fenntartható Fejlődési Stratégiájának végrehajtásáról. A Kormány döntése értelmében a Stratégia rendszeres időközönként felülvizsgálatra kerül, és hozzá kapcsolódóan konkrét Cselekvési Tervek kerülnek kidolgozásra, melyek kétéves, gördülőtervező jelleggel kerülhetnek végrehajtásra.

2012-ben elfogadásra került az új NFFS.

Az SZFFP első (2009-2012) és jelen, második (2013-2015) ciklusának felépítése, célkitűzései és megfogalmazott feladatai a helyi viszonyokat, lehetőségeket figyelembe véve a hazai stratégiához illeszkednek. Az SZFFP-nek a fenntartható fejlődés célkitűzésével összhangban álló folyamatok erősítése mellett, alapvetően és elsődlegesen azokra a tendenciákra kell meghatározni a cselekvés irányát, céljait és eszközeit, amelyek a leginkább veszélyeztetik a hosszú távú fenntarthatóságot. A társadalmi, környezeti, gazdasági, intézményi folyamatok közül elsősorban ezeket kell azonosítani, és ezek alapján kell meghatározni az elsődleges (prioritási) területeket. Ezek vonatkozásában tekintettel kell lenni a korábbi, illetve folyamatban lévő – eddig általában elkülönült módon, legtöbbször ágazati szemléletben kialakított – programokra, intézkedésekre és azok hatásaira. Emellett számításba kell venni, és erősíteni kell azokat a tendenciákat, amelyek egyértelműen összhangban vannak az SZFFP célkitűzéseivel, alapelveivel.

Az 1992. évi riói ENSZ konferencia után az elfogadott programokból és egyezményekből adódó hazai feladatok meghatározására, és a végrehajtás koordinálására megalakult a *fenntartható fejlődéssel foglalkozó tárcaközi állandó bizottság*, amelyben több országos hatáskörű szerv és civil szervezetek is képviseltették magukat. A bizottság működésének azonban később megszűnt a jogszabályi alapja, és működését nem folytatta 2002-t követően.

Az Országgyűlés elhatározásából 2008. októberében alakult meg a *Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács* ([honlap: www.nfft.hu](http://www.nfft.hu)), mely „*Jövőkereső*” címen 2010-ben készített egy jelentést. A dokumentum szembesíteni kívánja a magyar társadalmat – és elsősorban a döntéshozóit – a világban és az idehaza tapasztalható jelenségek társadalmi és környezeti hatásaival, a folyamatok fenntarthatatlanságával. Nem elégszik meg a felszín bemutatásával, a legmélyebb okok feltárására

törekszik. A jelentés ébresztő kíván lenni, a döntéshozók és a társadalom figyelmét a jövő kihívásai felé szándékozik fordítani, szemléleti változást, bölcs megfontolásokat és cselekedeteket kér a nemzettől. Megállapításait, helyenként sarkos véleményét, semmilyen politikai oldalhoz való tartozás nem befolyásolta. A helyi fenntarthatóság megteremtése érdekében Szada község fejlesztési tervezése során mindenkor fontosnak tartjuk a dokumentum javaslatainak figyelembe vételét.

2.2. Társadalmi folyamatok

Hazánkban az elmúlt két évtizedben jelentős társadalmi változások mentek végbe az életkörülményekben, az iskolázottságban és a foglalkoztatottság vonatkozásában, valamint a lakóhely szerinti társadalmi egyenlőtlenségek gyorsan növekedtek. A legnagyobb feszültségeket a szegénység és a társadalmi kirekesztettség problémája okozza. Bár a társadalmi, gazdasági átalakulás a társadalom döntő részére jelentős terheket rótt, a szegénység kockázata és a biztonság hiánya halmozottan jelentkezik egyes hátrányos helyzetű csoportoknál. Ilyenek a romák, a munkanélküliek, az alacsony iskolai végzettségűek és szakképzetlenek, a rossz egészségi állapotúak vagy fogyatékkal élők, a szenvedélybeteg emberek, a gyermeküket egyedül nevelő szülők és a veszélyeztetett gyermekek, a sokgyermekes családok, a rossz lakhatási feltételek között, hátrányos helyzetű településen élők és a hajléktalanok. Eközben kialakult és szélesedik egy új értelmiségi és vállalkozói réteg, amelynek javultak a társadalmi pozíciói.

2.2.1. Népesedési folyamatok

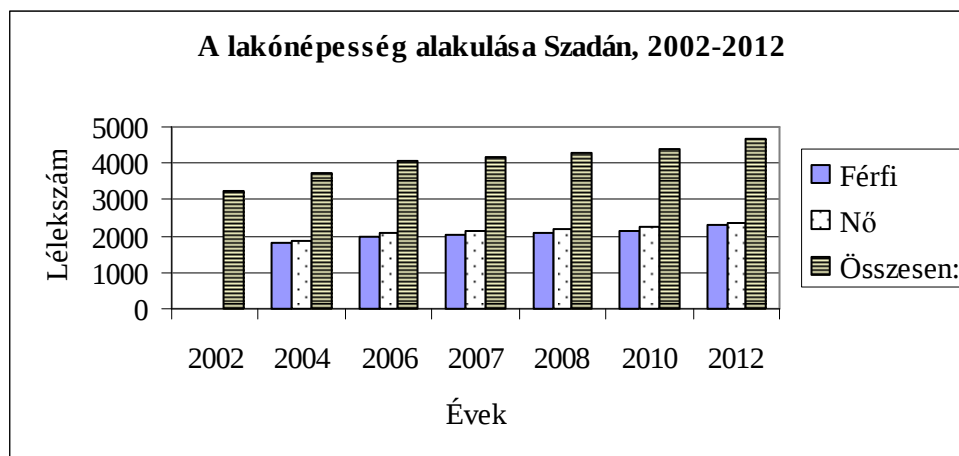
Magyarországon az egyik legnagyobb kihívás a gyorsuló ütemben fogyó és öregedő népesség. A társadalom előregedése a termékenységi ráta csökkenésével együtt a munkaképes korú népesség erőteljes csökkenéséhez vezetett. Az alacsonyabb gyermekvállalási kedv és a születéskor várható élettartam növekedése azt eredményezheti, hogy 2050-re egy idős személyt a mai négy helyett két dolgozó tart majd el. Ezek a tendenciák a növekedési arányra szintén mérséklően hathatnak. A népesség csökkenése az alacsony termékenység mellett a kimagaslóan rossz mortalitás, különösen az aktív korú népesség (a 65 év alattiak) halandóságának következménye.

Szadát kedvező táji, természeti, épített környezeti, valamint kulturális, művészeti, szellemi értékei, jelentős saját gazdasági területei (Ipari Parkja), Gödöllő és Budapest közelsége miatt dinamikus növekedés jellemzi. A község lélekszáma az elmúlt évtizedekben folyamatosan nőtt: 2002 és 2008 között a 31%-kal, 3254 főről 4278 főre gyarapodott, majd a lakosság pontos száma 2013. májusi adatok szerint 4519 főre emelkedett, mely további közel 6 %-os növekedést jelent 5 esztendő alatt. Számszerűleg, 2008-tól 2010-ig az 1. sz. táblázatból látható, hogy kb. 100 fővel, majd két évvel később további közel 300 fővel emelkedett a lélekszám. Az 1. sz. ábrán megfigyelhető a fokozatos népesedés, valamint az, hogy a szadai férfiak és nők részaránya közel azonos (a nőké kissé magasabb).

Hosszabb időtávot (1990-2010) vizsgálva látható, hogy 1990-1997 között a lakosságszám növekedése mindössze 100 fő volt, míg 1998-tól közel megduplázódott Szada népessége. Az 1998-tól gyorsuló betelepülés magával vonta a lakásépítés nagymértékű növekedését, ill. általában az infrastruktúra-fejlesztés igényét. A lakások száma 1990-ben 770, 2000-ben 900 volt, míg 2011-ben már 1790.

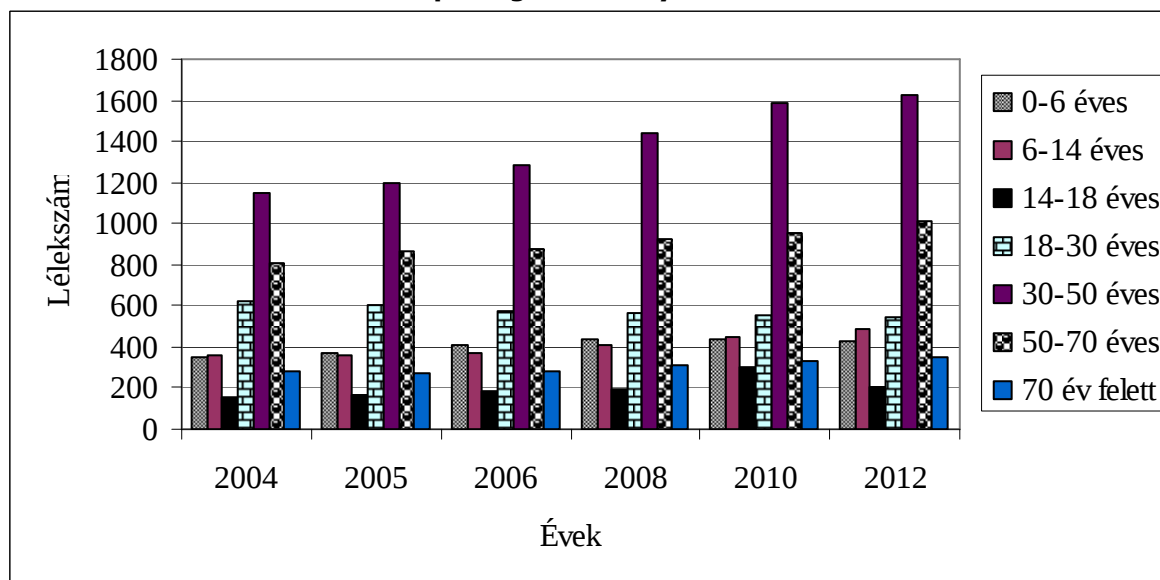
	2002	2004	2006	2007	2008	2010	2012
Férfi	n.a.	1826	1958	2011	2072	2130	2284
Nő	n.a.	1891	2086	2141	2206	2241	2380
Összesen:	3254	3717	4044	4152	4278	4371	4664

1. sz. táblázat: **A lakónépesség alakulása Szadán**

1. sz. ábra: **A lakónépesség alakulása Szadán**

Az ugrásszerű népességnövekedés oka az elsősorban a Budapestről kiköltöző, természetközeli életmódra, környezetre vágyó középkorú, illetve fiatal középosztálybeliek letelepedése. A betelepülők között sok a gyermekes fiatal házaspár, így jelentős a gyermeklétszám növekedése is. A település közkedvelt célpontja a magasan kvalifikált, az átlagnál jobban kereső, vagyonosabb társadalmi csoportoknak. A jóléti szuburbanizációs folyamatok következtében *a település lakosságának korfája fiatal átlagéletkorú közösséget mutat (ehhez az alapadatokat ld. a 2. sz. táblázatban és ábrán)*. 2008 és 2012 között egyedül a 18-30 éves korosztály száma csökkent (-3%), melynek egyik oka munkavállalás miatti elköltözés lehet. Legnagyobb mértékben a 6-14 éves korcsoport növekedett (+18,6%). 2012-ben a 18 év alatti korosztály aránya a teljes lakónépességen belül 24,2 % volt.

	2004	2005	2006	2008	2010	2012
0-6 éves	352	370	409	434	438	432
6-14 éves	358	361	370	413	447	490
14-18 éves	154	164	185	195	301	205
18-30 éves	619	599	575	562	559	546
30-50 éves	1145	1194	1285	1444	1583	1629
50-70 éves	806	867	871	923	951	1012
70 év felett	283	277	285	307	330	350

2. sz. táblázat: **Az állandó lakónépesség korosztályainak alakulása**2. sz. ábra: **Az állandó lakónépesség korosztályainak alakulása**

A lakosság jelentős hányadát (több mint a felét: 2008: 55 %, 2010: 58 %, 2012: 56 %) a 30-50 év és az 50-70 év közötti korosztály képviselői teszik ki együttesen. Ha ehhez hozzáadjuk a 18-30 év közöttiek arányát, a felnőtt és elvileg aktív korosztály aránya elérheti a 65 %-ot.

Szadán számottevő kisebbség nincs, így kisebbségi önkormányzat sem működik.

A jelentős fiatalok lélekszáma amekkora lehetőséget kínál a település számára a polgárosodás megalapozására, akkora veszélyt is jelenthet a társadalmi szlömösödésre, fiatalok bűncsoportok kialakulására.

A fiatalok szabadidős foglalkoztatására, a szabadidő aktív és hasznos eltöltésére számos alternatív lehetőség van, azonban a tapasztalat az, hogy a gyermekek jelentős része nem él ezekkel. Néhány éve a Jókai utcánál szabadidőparkot hoztak létre (többek között erdei tornapályával), de a rongálások miatt sajnos már nem tölti be eredeti funkcióját, ezért helyreállítása fontos feladat.

A Szociális és Gyermekjóléti Alapszolgáltatási Központ (SZAK) Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat a 18 év alatti és feletti korosztályok védelme érdekében többek között az alábbi tevékenységeket látja el:

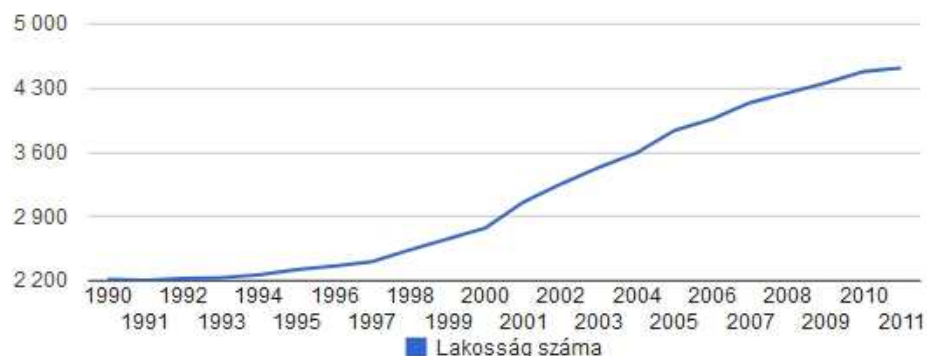
- a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése, megszüntetése;
- a családból kiemelt gyermekek visszahelyezésének elősegítése;
- válás vagy különélés esetén a szülő és a gyermek kapcsolattartás elősegítése;
- iskolai problémák megoldásának segítése (magatartási zavarok, hiányzások);
- veszélyeztetettséget észlelő és jelzőrendszer működtetése;
- gyermekek számára szabadidős programok közvetítése.

A SZAK szervezésében a Székely Kert alatti Pince Klubban kulturális rendezvényeket tartanak, de zenés szórakozóhelynek is használják. Ezen kívül a község gyermekeinek mozgósításában nagy szerepe van a kb. 400 fős tagsággal rendelkező Szadai Sport Egyesületnek is (pl. túrák szervezése).

A község Településfejlesztési Konceptiójának fő, hosszú távú célkitűzése az, hogy Szada a környező települések magas szintű ellátási rendszerének igénybevételével, a saját jó minőségű alapellátást biztosító intézményi hálózatának továbbépítésével, a helyben foglalkoztatás növelésével, otthonos, hagyományokat is megőrző, falusias és az új igényeknek megfelelő kertvárosias jellegű, 7000-8000 fős településsé fejlődjön. A parcellázások révén a prognosztizált lakónépesség legalább 7800 fő lesz 2017-re (ez plusz 3500 fő letelepedését jelenti). Amennyiben a tervek megvalósulnak, a megnövekedett lakosságszám, valamint a fiatal korosztály arányának jelentős emelkedése miatt a nevelési-oktatási intézmények kapacitásbővítése, valamint a gyermekek napközbeni ellátásának és az időskorúak ellátásának elnehezülése – fejlesztési forráshiány esetén – feszültségeket, problémákat okozhat. (A szomszédos Veresegyházon jelenleg már évek óta érzékelhetők hasonló gondok, mely a lakosság egy részének elvándorlásához vezet.)

2.2.2. Migráció és népesedési mutatók

A Budapesti Agglomeráció településeinek a '90-es évektől fokozódó mértékben érezhetők a szuburbanizáció hatásai. A lakónépesség növekedési üteme az elmúlt években csökkent, mint azt a korábban leírtakkal összhangban az alábbi, 3. sz. ábra is mutatja. Megfigyelhető a Közép-Magyarországi Régióból, ill. Budapestről az agglomerációs övezetbe kiköltözők jelentős aránya, mely nagymértékben befolyásolja Szada, mint agglomerációs település népesség növekedését is.

Szada lakónépességének száma3. sz. ábra **Szada lakosságának változása 1990 és 2011 között**

A népességszám (és számos egyéb, kapcsolódó társadalmi jelenségnek) alakulásában a migrációnak nagy jelentősége van, melyre vonatkozóan 2010. és 2012. évi adatok állnak rendelkezésre. A 3. sz. táblázat alapján elmondható, hogy a ki- és bejelentkezők különbözete jelentősen csökkent az elmúlt időszakban, de ismét növekvő tendenciát mutat és mindenesetben pozitív a mérleg, mint az a népességszám növekedéséből feltételezhető is. A letelepedők számának csökkenésében a gazdasági válság is szerepet játszik (pl. lakáscélú hitelezés visszaesése).

	2006	2007	2008	2010	2012
Lakcímre bejelentkezők száma (A)	372	502	486	211	316
Lakcímről kijelentkezők száma (B)	113	183	121	106	151
Különbözet (A-B)	259	319	365	105	165

3. sz. táblázat: **Migrációs folyamatok Szadán****2.2.4. Szociális helyzet**

Hazákban az életszínvonal, a jövedelem, az egészségi állapot, a képzettség, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés vonatkozásában is jelentősen növekedtek a társadalmi különbségek. Ennek legkritikusabb jeleként növekszik a szegénység területi koncentrációja és a szegregáció. A közösségi szolgáltató/ellátó rendszerek (oktatás, kultúra, egészségügy, szociális ellátás) minőségi és hozzáférhetőségi egyenlőtlenségei pedig esetenként hozzájárulnak a leszakadás felerősödéséhez és konzerválódásához. A hátrányos helyzetűek társadalmi integrációját segítő kezdeményezésekben erősödik a civil szféra részvétele, emellett komoly társadalmi szerepet vállalnak az egyházak is.

Szadára a 2-3 gyermekes család a jellemző, de sok a gyermekét egyedül nevelő szülő is (ld. még később a válások és házasságkötések két évtizedes statisztikai adatainak tendenciáit). A családok anyagi háttere, erkölcsi értékrendje változó, több esetben szélsőségek között mozog. Ma már alig találni hagyományos értelemben, klasszikus célokkal működő igazi családot, ahol nem csak együtt laknak a felnőttek és gyermekeik. A tanulólétszám növekedésével párhuzamosan gyarapodik a szociálisan hátrányos helyzetben lévő gyermekek száma.

Egyre több a gyermek egészséges, harmonikus fejlődését veszélyeztető tényező: az alkoholizmus, az anyagi eredetű problémák, a szülők válása, az alpműveltség hiánya, a nem megfelelő nevelés és szülői szerep – ezek sok családban halmozottan fordulnak elő. A szociális hátrányok kialakulásához hozzájárulhatnak az iskolai és iskolán kívüli társas kapcsolatok is.

(A válások száma évtizedek óta 2,2 – 2,5 ezrelék, vagyis 0,22-0,25 % között mozog. Ugyanakkor a házasságkötések száma minden évtizedben fél-egy ezrelékkal csökken. Jellemző adatok pl.: 1990-es évek: több mint 5 ezrelék, 2000-es évek: 4,5 ezrelék, 2010: 3,6-3,7 ezrelék.)

Szadán a gyerekek problémáinak orvoslásában egyre nagyobb feladat hárul a SZAK-ra, a Polgármesteri Hivatal Gyámügyi Osztályára és az iskolára. Korábbi adatok szerint évente két-három esetben is védelembe vételi eljárást kell lefolytatni. Ezek a gyermekek várhatóan kevésbé fognak a tudás, az erkölcsi értékek mentén élni, s ez az attitűd nehezen befolyásolható.

A hatékony munka érdekében alapos helyzetfeltárás szükséges, melynek ismeretében lehet meghatározni a szociális hátrányok enyhítését szolgáló éves feladatokat.

Hazánkban a KSH 2013. első negyedévi adatai szerint a (15-64 év közötti) foglalkoztatottak száma nőtt. A foglalkoztatottság aránya ma országosan 56,6 % (a férfiak aránya 61,5 %, a nőké 51,8 %.) A munkanélküliek aránya 11,8 %, 2012. azonos időszakában. Az adatok szerint a férfiak és a 15-24 év közöttiek aránya nő. A munkanélküliek 45 %-a egy évnél tovább keres állást, de 17,3 hónapról 15,8 hónapra mérséklődött.

Szadán a munkavállaló korú népesség száma 2009 és 2010 között 200 fővel, 2011-re további kb. 50 fővel nőtt. A lakosság 2/3-a 2010-ben munkavállaló korú volt, amint azt a korosztályi megoszlás is előrevetítette (ld. 4. sz. táblázat). A munkanélküliek száma kisebb ingadozásokat mutat, 100 fő és 3-4 % körüli értékekkel (ld. még 6. sz. táblázatot is, melyben a 2012. évi adatok is szerepelnek). A tartósan munkanélküliek száma ugyanezen években ugrászerűen nőtt, majd jelentősen csökkent. A járadék és segély típusú ellátásban részesülők száma egy-négy tucatnyi és az évek során alig változott.

A szadai lakosság munkaügyi helyzete az országos átlagnál jobb. 2009. októberében a megyék átlagos munkanélküliségi mutatója 8,4% volt, míg Szadán ez az érték 2009-ben 3,7%-ot, 2011-ben 3,07 %-ot tett ki.

A főbb szadai mutatókat az alábbi táblázat foglalja össze:

	2009. 10.		2010		2011	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Munkavállaló korú népesség	2714	100	2913	100	2968	100
Munkanélküliek száma a településen	100	3,68	110	3,78	91	3,07
Tartósan munkanélküli	14	0,5	62	2,1	40	1,3
Járadék típusú ellátásban részesül	48	1,8	46	1,5	45	1,5
Segély típusú ellátásban részesül	12	0,4	14	0,5	10	0,3
Rendelkezésre állási támogatásban részesül	2	---	15	0,5	18	0,6

4. sz. táblázat: **Adatok Szada munkaügyi helyzetéről** (Forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Szada önkormányzata)

2.2.5. Szociális ellátás és segélyezés

Szada Község Szociális és Gyermejjóléti Alapszolgáltatási Központ (SZAK) révén Szadán az alábbi szociális ellátások biztosítottak:

- Családsegítő szolgálat
- Gyermejjóléti szolgálat
- Idősek nappali klubja
- Házi segítségnyújtás
- Szociális étkeztetés
- *Alternatív szolgáltatások:* adománykövetítés

A SZAK kiemelt feladatai:

- Folyamatosan figyelemmel kíséri a településen élő gyerekek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét,
- Meghallgatja a gyerekek panaszát, és annak orvoslása érdekében megteszi a szükséges intézkedést,
- Szervezi a helyettes szülői hálózatot,
- Segíti a nevelési-oktatási intézmények gyermekvédelmi feladatának ellátását,
- Felkérésre környezettanulmányt készít,
- Új ellátások bevezetését kezdeményezi a települési önkormányzatnál,
- A területi gyermekvédelmi szakszolgálat felkérésének megfelelően vizsgálja és feltárja az örökbe fogadni szándékozók körülményeit.

A községben az átmeneti segélyekkel kapcsolatos ügyek száma (ld. 5. sz. táblázat) 2006-2008 között közel duplájára nőtt, majd felére csökkent 2010-ben és 2012-ben. A gyermekvédelmi kedvezménnyel kapcsolatos ügyeké 2010-ig érdemben nem változott, azt követően azonban jelentősen csökkent.

Az időskorúak száma – a lakónépesség növekedésével párhuzamosan – emelkedő tendenciát mutat. Szadán a volt Rudnyánszky-Vécsey kúriában működik Szociális Otthon, melyet a Pest Megyei Önkormányzat működtet. Az otthon kapacitásának határán van, ezért a jövőben gondoskodni kell a férőhelyek növeléséről.

A Faluházban heti egy alkalommal Nyugdíjas Klub működik, a Családsegítő Szolgálat keretén belül pedig az időskorúak egy része naponta összejár.

Említést érdemel, hogy a közeli Erdőkertesen működik a Fővárosi Önkormányzat Vidéki Idősek Otthona, mely étkeztetéssel, házi segítségnyújtással, valamint bentlakásos idősellátással foglalkozik. Az otthon biztosítja a szolgáltatást igénybevevő szükséglet szerinti gondozását, ápolását, és az egészségi állapotnak megfelelő egészségügyi és pszichés ellátást. Az otthonba időskorú személy költözhet be, valamint a fiatalabbak közül azok, akik állapotuk miatt önmaguk ellátására nem képesek. Fogadnak települési és a térségben élő lakosokat, de az ország bármely területén élő embereket is.

A különböző, 5. sz. táblázatban közölt szociális alapú járadékok, díjak és támogatások száma a két vizsgált évben, 2010-ben és 2012-ben összességében jelentősen csökkentek. Az adatok tanúsága szerint a támogatások jelentős része három támogatási forma között oszlott meg, mégpedig: A gyermekvédelmi kedvezmény, átmeneti segély és a közgyógy. igazolványok kiadása. Előbbi időközben harmadára, az átmeneti segély 2/3-a csökkent, miközben az utóbbi jelentősebben nőtt.

	2006	2007	2008	2010	2012
Időskorúak járadéka	2	3	3	2	2
Lakásfenntartási támogatás	14	6	7	8	12
Ápolási díj	25	25	27	24	18
Gyermekvédelmi kedvezmény	92	82	93	100	37
Rendszeres nevelési segély	0	0	0	0	0
Átmeneti segély	74	99	130	57	41
Kamatmentes kölcsön	16	10	14	4	8
Egyéb rehabilitációs segély	5	7	6	3	1
Közgyógy. igazolványok kiadása	107	122	122	92	110
Mozgáskorlátozottak közlek. támog.	44	48	28	17	7
<i>Összesen:</i>	<i>384</i>	<i>405</i>	<i>433</i>	<i>307</i>	<i>236</i>

5. sz. táblázat: **Szociális feladatok ügyszámai**

2.2.6. Foglalkoztatás

A hazai munkaerő-piaci helyzet legfontosabb jellemzője az alacsony foglalkoztatási arány, munkaerő-piaci részvétel. (A közelmúlt adatait a későbbiekben részletesebben elemezzük.) A 15-64 éves népesség körében az alacsony foglalkoztatási szint viszonylag alacsony, de növekvő munkanélküliséggel párosul, miközben – jóllehet tendenciáját tekintve csökkenő – kiugróan magas az inaktív aránya, ami azt jelzi, hogy a nem foglalkoztatott emberek jelentős része nem keres aktívan állást. A rendszerváltást követően az alacsony munkaerőpiaci részvétel kialakulásában az alacsony nyugdíjkorhatár és a népesség rossz egészségi állapota mellett fontos szerepet játszott, hogy az állásukat veszített, vagy a munkahelyüket veszélyeztetve érző emberek viszonylag széles körben vehették igénybe a különböző jövedelempótló ellátásokat.

A foglalkoztatáspolitikában jelenleg is elsősorú cél a foglalkoztatottak körének bővítése. Az eszközökről folyamatos vita van, de jelenleg dominálnak a pénzügyi jellegű ösztönzők, és kisebb figyelmet kapnak azok az eszközök, amelyek az érintettek öntevékenységének segítésére, azaz az információhoz való hozzáférésre, a célirányos képzettség megszerzésére koncentrálnak.

A szadai lakosság egyre nagyobb részének van felsőfokú végzettsége, ezt az arányt a betelepülő lakosok számának növekedése is javította. A rendszerváltás óta egyre több a helyi vállalkozás, de a munkaképes korú réteg többsége ma is ingázik Budapest és más környező települések felé. A mezőgazdaságban kevesen dolgoznak, azt inkább jövedelemkiegészítő tevékenységnek tekintik. Az Ipari Park létrehozásával újabb cégek települtek a faluba, melyek növelték a helyi munkalehetőségek számát.

A közhasznú munkások foglalkoztatása a Szada Nova Nonprofit Kft. Feladata. Számuk 10 fő körül volt korábban is, a cég nyilvános adatai szerint az elmúlt években is. A munkások közül néhányan az intézményvezetőkkel egyeztetve kapnak kihelyezett munkalehetőséget, de részt vesznek közterületek tisztántartásában is, illetve önkormányzati levelek, újság és számlák kézbesítését végzik.

A munkanélküliek számát tekintve, 4. sz. táblázat elemzését hosszabb időtáv adataival kiegészítve a 6. sz. táblázat alapján látható, hogy a munkanélküliek száma az elmúlt 11 év alatt – részben a gazdasági válság hatására – jelentősen nőtt, majd a már említett 100 fő körüli érték közelében mozgott. A növekedés már 2005-ben tetten érhető volt, azonban 2012-ben némi javulást mutat a munkanélküliek számának jelentős csökkenése.

Év	Nyilvántartott munkanélküliek száma (fő)	Munkavállaló korú népességszám (fő)	Területi mutató (%)
2001. 01.	39	1609	2,42
2005. 01.	77	2370	3,25
2009. 10.	100	2714	3,68
2010	110	2913	3,78
2012	99	3146	3,15

6. sz. táblázat: **Munkaügyi helyzet Szadán** (forrás: Állami Foglalkoztatási Szolgálat, Szada Önkormányzata)

A Gödöllői Munkaügyi Központ számos eszközzel igyekszik a foglalkoztatásokat, elhelyezkedéseket támogatni (pl: képzések, vállalkozóvá válás támogatása, bértámogatás, közhasznú foglalkoztatás támogatása stb.). Ugyanakkor a foglalkoztatáspolitikai szempontból hátrányos helyzetű társadalmi csoportok (megváltozott munkaképességűek, romák stb.) egyre tartósabban szorulnak ki a munkaerőpiacról, egyre nagyobb számban kerülnek ki a munkaügyi regisztrációból, ezzel elveszítik a szervezett segítségnyújtás legfontosabb esélyét. Ezen problémák kezelésének elősegítésére 2013 júniusában nyílt irodája a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatalnak Gödöllőn. Az esélyegyenlőséget megerősítő pozitív intézkedések azért is szükségesek számukra, mert e csoportok a munkaerőpiacon összetett szemléletbeli hátrányokkal küzdenek, az aktív támogatásokban pedig munkanélkülieken belüli arányuknál sokkal kisebb arányban vesznek részt.

2.2.7. Oktatás és műveltség

Számos tényező miatt a hazai közoktatásban az ezredfordulóig nemzetközi összehasonlításban romló átlagos színvonalú, a későbbi elhelyezkedést nem elég jól szolgáló, a társadalmi különbségeket felerősítő tendenciák alakultak ki, amelyek az utóbbi évek intézkedései alapján változtak meg.

A demográfiai folyamatok hatására az általános iskolai tanulók létszáma 1990 óta folyamatosan csökken, miközben az oktatási rendszer kapacitása nem változott. A tanulók száma 1999-ben, hazánkban, 1 millió fő alá csökkent, és azóta (legfrissebb 2011-2012-évi adatok szerint) is évi 5-20000 gyermekkel kevesebb jár iskolába. Az óvodások száma 1995-től csökken: 400000 gyermek helyett 2002-re 332000 járt óvodába - azóta azonban (2012-re) 340000-re nőtt a számuk.

A középiskolások száma országosan 2000-ben 500.000 fő fölé emelkedett, és 2007-ig növekvő tendenciát mutatott (525.000 fő). Ezt követően azonban csökkenést mutat (2011: 414.000 fő).

Szadán a növekvő népességszám miatt az országos trenddel ellentétben az elmúlt évtizedben folyamatosan nőtt a tanulók létszáma. A kapacitási problémákat a nem szadai jelentkezők kizárásával kezelték. A 7. sz. táblázatból látható, hogy az általános iskolai tanulók száma az utóbbi 6 évben jelentősen (közel 1/3-ával) nőtt. Az iskolai (és az óvodai) férőhelyekkel kapcsolatos vonatkozásokat alább elemezzük.

	2004	2005	2006	2008	2010	2012
0-6 éves	352	370	409	434	438	432
6-14 éves	358	361	370	413	447	490
Összesen:	710	731	779	847	885	922

7. sz. táblázat **14 év alatti szadai gyermekek számának alakulása 2004 és 2012 között**

A rendszerváltozás óta az ország lakosságának iskolai végzettség szerinti képzettségi szintje emelkedett. A növekedés legdinamikusabban a közép- és felsőfokú végzettségűek számában és arányában tapasztalható, különösen a fiatal nők körében jelentős.

Országos szinten, az oktatás-képzés során a diákok kevéssé kapnak rendszerszemléletű, gyakorlatorientált tudást. A fenntarthatóságra vonatkozó átfogó tudás elsajátítását lehetővé tevő oktatás gyakorlata még nem alakult ki. A szükséges oktatási háttér (módszertani anyagok) ugyan már részben rendelkezésre áll, de nem forog közkézen. Kimondható, hogy az oktatás a fenntarthatóság területén a felkészülési munka kezdetén tart. A közoktatásban az újratermelő, és generációról generációra állandósuló társadalmi különbségek, esélyegyenlőtlenségek ellensúlyozására egyre több kezdeményezés indul, és a fejlesztési stratégiák is prioritásként fogalmazzák meg.

A szadai általános iskola (www.szadaiskola.hu c. honlapja alapján) nevelési programja szerint (az iskola pontos nevét és főbb mutatószámait ld. alább):

„Tantestületünk kiemelt figyelmet fordít az egészséges életvitel kialakítására, az egészséges lelki és szociális kultúra megalapozására, a káros szokások prevenciójára. Szép hagyományként működik iskolánkban az Ökoszerda.

A környezetvédelmi nevelést tantestületünk leginkább tanórán kívül, projektnapok keretében valósítja meg, pl: ismeretszerző kirándulások, hulladékgyűjtés, növényültetési és környezetvédelmi akciók. Az iskolai környezet szépítésében tanulóink és a szülők aktívan részt vesznek. Iskolánk több alkalommal is elnyerte az Ökoiskola címet. A 2012/2013-as tanévtől Tehetségpontként végezhetjük munkánkat, amely lehetőséget ad a tehetséges tanulóink fejlesztésére, pedagógus továbbképzésekre és más intézményekkel történő tapasztalatcserére.

A hagyományok tiszteletére nevelés, az erkölcsi értékek átörökítése pedagógiai munkánk fontos része. A szadai hagyományok megőrzése valamint a szadai kötődésű Székely Bertalan festőművész munkásságának és szellemiségének átörökítésére tantestületünk nagy gondot fordít.”

Szadán az alábbi közoktatási szolgáltatások biztosítottak, illetve érhetők el:

Szakszolgálati feladatok

- Gyógypedagógiai tanácsadás (Fóti Nevelési Tanácsadó)
- Korai fejlesztés és gondozás
- Fejlesztő felkészítés
- Nevelési tanácsadás (Fóti Nevelési Tanácsadó)
- Logopédiai ellátás
- Továbbtanulási pályaválasztási tanácsadás

Intézményi feladatok

- Óvodai nevelés
- Általános iskolai oktatás
- Napközi otthonos ellátás
- Alapfokú művészetoktatás

Az ún. PISA-felmérések és az évente megszervezett OKÉV mérések alapján elmondható, hogy:

- az európai országok ranglistáján Magyarország az utolsó helyen áll az idegen nyelvek tanításában,
- az általános iskolát elvégző diákok mintegy 30 %-a funkcionális analfabéta,
- az általános iskolások mintegy 25%-a különböző tanulási nehézségekkel küszködik,
- a 2009. évi felmérés alapján hazánk tanulóinak szövegértési készsége már felzárkózott az OECD-országok átlagához, jó helyezést ért el EU-szinten és a legmagasabb pontot kaptuk a Kárpát-medencei országok között (a www.oktatas.hu honlapon a 2012. évi PISA felmérés értékelése még nem található meg.)

Összességében hazánkban az általános iskola befejezéséig nem vagy csak hiányosan fejlődnek ki a továbbtanuláshoz, illetve különböző szakmák elsajátításához, valamint az élethosszig tartó tanuláshoz szükséges alapkompenciák. A ma jellemző frontális és zömmel lexikális ismeretközlő eljárásokat ezért fel kell váltania az iskolarendszer egészére kiterjedő, kompetenciaalapú nevelési, oktatási módszertannak. Különösen nagy fontosságú a kisiskoláskorban kialakított alapképességek és készségek, valamint a kulcskompetenciák fejlesztése. Kompetenciaalapú oktatásnak a képességek, készségek fejlesztését, az alkalmazásképes tudást középpontba helyező oktatást értjük. A kompetencia egy képesség és egy adott területen való jártasság ötvözete, valamint egy adott területen jelentkező követelmények magas szintű teljesítése.

A helyi általános iskolában ezért a 2008/2009-es tanévtől fokozatosan bevezetésre került a kompetencia alapú oktatás a minisztérium által jóváhagyott kerettanterv helyi, átdolgozott változata alapján. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy többen viszik gyermekeiket a 4. és 6. osztály után 6 illetve 8 osztályos iskolába, így látva biztosítva gyermekük középiskolai továbbtanulását. A betelepülők jelentős része megtartva nagyrészt budapesti munkahelyét, nem kívánja gyermeke addigi bevált iskoláját megváltoztatni. Ennek ellenére az általános iskola férőhely szempontjából telített.

Az általános iskolai tanulók száma korábban elhanyagolható mértékben nőtt, majd, 2008-ban jelentős mértékben, ugyanakkor a bejáró diákok száma alacsonyabb lett. Mindezzel együtt – mely mind az óvodai, mind az iskolai férőhelyek szadai gyermekek számára történő következetes biztosítását jelzi – az iskola férőhelyek kihasználtsága elérte és kismértékben meghaladta a 100 %-ot.

Eközben, 2008-tól a HHH- és SNI-diákok száma teljes mértékben illetve néhány főre lecsökkent, míg az előző (2009-2012 közötti) tervi időszakban a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek aránya jelentősen meghaladta a mindenkor országos átlagot (7 %-ot): 2004-ben 25%, 2005-ben 30%, 2006-ban 34 % volt ez az arány. Szintén kedvezőtlen, hogy 2006-ban az évismétlő diákok aránya is magas volt (7%, 16 fő), mely bizonyára összefügg az SNI-gyermekek nagy számával.

Az enyhe fokban értelmi fogyatékosnak minősített tanulók aránya viszont – a korábbi adatok szerint – jelentősen elmarad az országos átlagtól (5%-tól).

A Székely Bertalan ÁMK Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény fontosabb adatait a 8. sz. táblázat mutatja be. A legfontosabb megállapítások egyike, hogy az óvodai férőhelyek számának korábbi növelését követően nullára csökkent a más településekről bejáró óvodások száma, a kihasználtság ezzel párhuzamosan a maximális szint alá esett.

	2004	2005	2006	2008	2010	2012
Óvodai férőhelyek száma/ kihasználtság (%)	95/132	145/99	180/103	180/94	180/95	180/94
Óvodába beíratott gyerekek száma (szadai/más településről bejáró)	125/0	139/4	165/9	165/0	168/0	169/0
Gyógypedagógiai oktatásban részesülők száma	0	0	0	0	0	0
Általános iskolai tanulók száma (szadai/más településről bejáró)	204/24	207/25	208/26	256/12	268/13	276/15
Általános iskolai férőhely kihasználtsága (%)	86	87	88	100	101	102
HHH diákok száma	12	12	12	0	0	0
SNI tanulók száma	57	75	80	2	4	5

8. sz. táblázat **A Székely Bertalan ÁMK Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény fontosabb adatai**

A Székely Bertalan Általános Művelődési Központ (ÁMK) Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

Az öt intézményrészből (óvoda, általános iskola, Faluház, SZAK, konyha) álló, 1983-ban alapított ÁMK célja kulturált környezetben az egész falu művelődését, közeleti tevékenységét szolgáló működés az egész életen át tartó tanulás, művelődés jegyében. A közművelődési, oktatási tevékenységek színvonalasabb és az anyagi javakat gazdaságosabban felhasználó komplex intézménye nemcsak az általános műveltség alapjait képes közvetíteni, hanem hozzájárul a település képének formáláshoz is. Biztosítani tudja az egyének és közösségek részére a permanens képzést, a kultúra birtoklását.

Az intézmény alaptevékenységei:

- óvodai nevelés, iskolai előkészítés
- általános iskolai oktatás
- általános iskolai napközi otthonos ellátás
- Művelődési Ház tevékenysége
- közművelődési könyvtári tevékenység
- Székely Bertalan Művészeti Központ és információs pont működtetése
- családsegítő és gyermekjóléti szolgáltatás
- szociális étkeztetés
- házi segítségnyújtás
- nappali szociális ellátás.

Az ÁMK keretei között színvonalas zeneoktatás, hagyományőrző foglalkozások, rendezvények és felzárkóztató csoportok indítása is megvalósulnak. Az általános iskolai pedagógiai munka hatékonysága terén az országos átlaghoz képest nincs jelentős (25%-ot meghaladó) eltérés.

Említést érdemel ugyanakkor, hogy egy néhány éve készült felmérés eredménye alapján a helyi diákok sokkal több délutáni elfoglaltságot igényelnek a társas kapcsolatok erősítésére, tudásuk, kezűgyességük, testi ügyességük fejlesztésére (sport, szakkörök, versenyek, kirándulások stb.)

Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény, valamint a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény alapján a fogyatékos gyermek, tanuló nevelése-oktatása az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, vagy a többi gyermekkel, tanulóval együtt folyhat. Az *integrált oktatás* jogi kereteit a közoktatási törvény biztosítja.

Az iskolában 2008-ig biztosítottak voltak a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) gyerekek óvodáztatásának és iskoláztatásának feltételei. Az általános iskola vállalja a SNI-vé minősített tanulók integrált oktatását. Az ehhez szükséges Iskolai Integrációs Program 2007-ben elkészült. Az SNI tanulók oktatásához szükséges, jogszabályban meghatározott feltételek (szakos ellátás, osztályösszevonások, személyi- és tárgyi feltételek) többségben rendelkezésre állnak, vagy biztosításuk folyamatban van.

Korábbi információk szerint az intézmény a HHH és az SNI gyermekek iskolai sikerességének biztosítása érdekében rendszeres és folyamatos kapcsolatot tart fenn a szülőkkel, a helyi önkormányzattal, a hivatal gyámügyi osztályával, a SZAK munkatársaival, a Faluházzal, a Községi könyvtárral, a Székely Bertalan Művészeti Központtal, az alapfokú művészeti iskolával, a Szadai Sport Egyesület szakosztályaival, a gyermekvédelmi felelőssel, a helyi alapítványokkal és egyesületekkel.

Óvodai nevelés

2008 májusában adták át a község új óvodáját. 2009-ben 169, 2012-ben pedig 180 gyermek járt a helyi óvodákba (6 csoport), a pedagógusok száma 13, a dajkák száma pedig 6 fő volt. Az óvodai férőhelyek számát a továbbiakban is bővíteni szükséges, ugyanis az eddigi trendeket figyelembe véve – az új lakóterületek kialakítása révén – tovább fog nőni a gyermekek létszáma a településen. Azonban, amint az a 8. sz. táblázat adatsoraiból látható, a nem szadai gyerekek óvodáztatása megszűnt, ezzel egyidejűleg az óvodai férőhelyek kihasználtsága javult.

Szadán bölcsőde nem működik, azonban igény lenne rá.

A településen nem teljes körűen biztosítottak az ép értelmű, testi, érzékszervi fogyatékos gyermekek, tanulók oktatásának feltételei, mivel az középületek akadálymentesítése csak részben megoldott (óvoda, iskola), és speciális eszközök, hang- és fényjelzések, berendezések hiányoznak.

A Szadai Teleház

A Szadai Teleház 2002 április 5-én nyílt meg a Faluház könyvtárában. Itt öt db személyi számítógép, egy multifunkciós eszköz (fénymásoló, fax, lapolvasó, lézer nyomtató), valamint egy színes nyomtató áll rendelkezésére a lakosoknak.

2.2.8. Egészségi állapot, egészségügyi ellátás

A magyar népesség egészségi állapota nemzetközi összehasonlításban igen kedvezőtlen, és jelentősen elmarad attól, amit gazdasági-társadalmi fejlettségünk általános szintje lehetővé tene. Egyes megbetegedések, halálokok tekintetében hazánk vezető helyet foglal el a nemzetközi statisztikákban. A magyar népesség kirívóan rossz egészségi állapota számos történelmi, társadalmi, gazdasági, kulturális ok eredője, amelyből közvetlenül megragadható a lakosság életmódja.

A hazai táplálkozási szokások egészségtelenek. A magyar felnőtt lakosság jelentős része túlsúlyos, illetve elhízott, és napi átlagban alig tölt többet tíz percnél szabadidős testmozgással. A felnőtt férfiak 41, a nők 26%-a dohányzik. Magas az alkoholbetegek száma és terjed a kábítószer-fogyasztás. A népesség jelentős részénél hiányzik a mindennapi élet problémáival való megbirkózás képessége, széleskörűen elterjedtek a lelki egészség zavarai.

Bár a rendszerváltás óta mind a férfiak, mind a nők körében alapvetően nőtt, továbbra is alacsony a születéskor várható élettartam. A nemek közötti különbségek tekintetében a helyzet még súlyosabb, mivel a férfiak a nőknél nemcsak rövidebb életre, hanem kevesebb egészséges életévre számíthatnak.

A születéskor várható átlagéletkor az elmúlt bő egy évtizedben – 2-3 évtizednyi csökkenést követően – egyértelműen, de csekély mértékben növekszik a KSH adatai szerint: négy év (2000, 2009, 2010, 2011) nemenkénti adataiból látható, hogy a nők átlagéletkora 75,59 évről 78,23 évre, a férfiaké 67,11 évről 70,93-évre nőtt. (A növekedés 12 év alatt tehát, a nőknél szűken 3 év, a férfiaknál bő 3 év.)

A KSH honlapján az Európai lakossági egészségfelmérés c. oldalon, Prof. Dr. Józan Péter (kutató professzor, MTA Demográfiai Bizottság elnöke) *„Csökkenő halandóság, növekvő születéskor várható élettartam a 21. század első évtizedében a világ és Magyarország népességében”* című összefoglalójában ez áll:

„A várható élettartam 4,3 éves növekedése egyébként azt jelenti, hogy hazánk az életkilátásokat tekintve elkezdte felzárkózását az Európai Unió kemény magját alkotó országokhoz, azokhoz, amelyek már 2004 előtt tagjai voltak az EU-nak.”

A magyar lakosság halandósága az elsők között van az uniós országok között, míg az aktív korú, 65 év alatti népesség halandósága még kedvezőtlenebb. A keringési rendszer megbetegedései, a külső okok (pl. öngyilkosság) miatti halálozás, egyes szívbetegségekkel, az agyérbetegséggel összefüggő halálozás tekintetében is rossz a helyezésünk. A rosszindulatú daganatok és az emésztőrendszeri megbetegedések okozta mortalitásban az első helyen áll Magyarország. A rosszindulatú daganatok közül a tüdőrák miatti halandóság hazánkban közel kétszerese az uniós átlagnak.

A halandóság okait a KSH adatait 1995-től 2012-ig végigtekintve megállapítható, hogy a daganatos, keringési és légzőszervi eredetű okok általi halálozások száma ezen hosszú időszak alatt stabilan 33.000, 64-73.000 és 6.500 fő/év körül mozgott. Az emésztőrendszeri okok, a balesetek és az öngyilkosság 7-11.000, 3-7.000, ill. 2.400-3.300 fő/év közötti, folyamatosan csökkenő értékekkel bírtak. Az egyéb, nem konkretizált, előző kategóriákba nem sorolt okok aránya azonban nő. A fertőző betegségek száma erősen hullámzik a 600 eset/év érték körül.

A leírtak vázlatos értékelése pozitív tendenciákra is utal (ld. pl. öngyilkosságok számának csökkenése leképezheti azt, hogy az emberek egy része igenis élni akar valamiért), valamint megold(hat)atlan egészségügyi problémákat feltételez (ld. egyes okok stabil értékei, pl. táplálkozási szokások általános sajátosságaira utalhatnak).

(Mindezzel párhuzamosan az egészségügyi ellátás javulását is feltételezni kell/lehet. Ezt mutatja pl. a fenti irodalmi forrás szerint a szívroham időbeni felismerése és kezelése terén növekvő számú esetben sikerült életet menteni, valamint a csecsemőhalandóság az 1996. évi 1 %-ról 2012-re 0,5 %-ra csökkent. Vagyis 16 év alatt a felére!

Ugyanakkor hazánk lakosságának száma 2011-re a 10 milliós „lélektani határ” alá csökkent – szemben az agglomerációs települések népességnövekedésével. Az országos természetes fogyás 4 %/év-tendenciájú.)

Az egészségi állapot alakulására azonban egyéb tényezők is hatnak, így a képzettség és jövedelem is hozzájárul az egészségi állapot különbségeihez. Egyes társadalmi csoportoknál markánsan ragadható meg az egészségtudatosság hiánya, és az egészségre káros magatartásminták jelenléte, mely különösen a hátrányos helyzetű csoportok körében jellemző.

A hazai *egészségügyi rendszer* átlagosan rossz helyzete jelentős részben hozzájárul a fenti kedvezőtlen folyamatokhoz. Az ellátórendszer struktúrája jelentős részben még mindig a korábbi, központilag irányított egészségügyi rendszer öröksége, amely a szükségletek változásához alkalmazkodni nem, vagy csak nagyon lassan képes.

A fogyatékkal élők helyzete

A településen élő fogyatékos emberek létszámára és fogyatékoságuk mértékére statisztikai adat nem áll rendelkezésre, arra csak a fogyatékosági támogatás kapcsán lehet következtetni. 2008-ban összesen 28 fő mozgáskorlátozott kapott közlekedési támogatást. Ugyanezen mutató 2010-re kb. 60 %-ra csökkent, 2012-re 25 %-ára.

A közeli Erdőkertesen működik, illetve van a székhelye a Sérültek, Halmozottan Sérültek és Segítőik Szövetségének és a Halmozottan Sérültek Budapest és Pest Megyei Szülöszövetségének. Gödöllői központú a Gödöllő és Térsége Látássérültjeinek Egyesülete.

Egészségügyi ellátás, környezet-egészségügy

Szadán Háziiorvosi Rendelő, Fogorvosi Rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszerár is működik (Rákóczi u. 1/a, Dózsa György út 76).

2007-ben "Együtt könnyebb" címen Erdőkertes, Órbottyán és Szada Településközi Egészségterve támogatást nyert az Egészséges Településekért Alapítványtól. A terv megvalósítása során létrehoztak egy játszótér és egy ifjúsági klubot.

Környezet-egészségügyi szempontból elmondható, hogy Szada levegője és az ivóvíz jó minőségű, ezért a lakosság egészségi állapotát döntően az életmód (táplálkozás, káros szenvedélyek, sporttevékenységek) határozza meg. A 2011-es parlagfű felmérési adatok alapján (Földmérési és Távérzékelési Intézet; <http://www.fomi.hu/honlap/magyar/projektek/leirasok/parlagfu/>) Szada területe közepesen veszélyeztetett.

A Misszió Egészségügyi Központ

A Misszió Egészségügyi Központ Nonprofit Kft. (Veresegyház) kiemelt szerepet tulajdonít a megelőzésnek. Az intézmény prevenciók céljai az alábbiak:

- az életminőség javítása,
- a jó minőségben megélt életek számának növelése,
- a lakosság egészségtudatosságának erősítése.

Az országosan is ismert intézményt 1999-ben alapították. Ellátási területe három településre terjed ki (Veresegyház, Erdőkertes, Csomád) azonban a hajdani Veresegyházi kistérség további öt községe és Szada lakossága veszi igénybe a szolgáltatásokat 85%-ban.

Az intézmény prevenciók, gyógyító és rehabilitációs feladatokat lát el. Magyarországon elsőként valósította meg az *Irányított Betegellátási Rendszert*, valamint a betegek időpontra való érkezését a járóbeteg szakellátásokra. A szakrendelők mellett diagnosztikai háttérrel, vizes medencével rendelkező fizioterápiás részleg, nappali kórház és rehabilitációs fekvőbeteg osztály áll a betegek rendelkezésére. 2007. szeptember 20-tól bizonyos műtéti ellátások is elérhetőek az egynapos sebészeti ellátás kertében, az Országos Egészségbiztosítási Pénztárral kötött szerződés szerint az intézmény egy év alatt 1.000 beavatkozást (műtétet) végezhet. Az egynapos sebészet azt jelenti, hogy a műtétek előre tervezhetők és a beteg még az altatásban végzett műtétek után is, a műtétet követő 24 órán belül, többnyire 6-8 órás megfigyelés után, elhagyhatja a kórházat. A szolgáltatásokat térítés ellenében külföldiek is igénybe vehetik.

A Misszió biztosítja az *alapellátási központi ügyeletet* Veresegyház térségében (kivéve Vácrátót). 2009 I. félévben az ellátást igénybe vevők száma: 1565 eset (újabb adatok nem állnak rendelkezésre). A Misszió 19 szakrendelésen végez a társadalombiztosítás által finanszírozott formában járóbeteg szakellátást. A szakrendelések estében az előjegyzési idő átlaga 18 és 83 nap között van.

A Misszió területén 30 ágyas *Rehabilitációs Központ* is működik, a betegeket szép környezetben, akadálymentes, korszerű nővérhívó rendszerrel felszerelt szobákban helyezik el. A mozgásszervi problémák kezelését gyógytorna, fizioterápia, masszázs, hidro- és ergoterápia segíti. A rehabilitáció keretében lehetséges területen kívüli betegek ellátása is.

2.2.9. Társadalmi rend és demokratikus jogok

A hagyományos társadalmi értékek relativizálódnak, a társadalmi kötelek a rendszerváltás óta fokozatosan fellazulnak. Ennek következményeként – a szociális különbségek megnövekedésével párhuzamosan – gyengül a társadalmi szolidaritás és a belső kohézió. A legfontosabb közös értékek megítélésének változása azzal a kockázattal jár, hogy a társadalmi szereplők az erkölcsi és jogi normákat is mind kisebb mértékben tartják tiszteletben. A szankciórendszer működésének tökéletlensége ugyanakkor az írott és íratlan normák megkerülését, be nem tartását mind nagyobb mértékben teszi a jogalanyok számára kifizetődővé. E jelenségek esetleges további erősödése vagy

általánossá válása a jogállamiság alapjait támadja, illetve a demokratikus rend fenntarthatóságát veszélyezteti.

A bűnözés Magyarországon a rendszerváltozás óta robbanásszerűen növekedett. Az ismertté vált bűncselekmények többsége a lakosság vagyon- és személyi biztonságát közvetlenül sérti, az élet minőségét kedvezőtlenül befolyásolja. E folyamatot nem követte a társadalom és az állampolgárok önvédelmi mechanizmusainak kifejlesztése. Tekintettel arra, hogy a bűnözés társadalmi jelenség, nem csupán büntetőjogi, hanem társadalompolitikai intézkedésekkel is indokolt ellene fellépni.

Szadán alapvetően jó a közbiztonság, de egyes, a térségben előforduló problémák itt is jelentkeznek. A Szadai Polgárőr Egyesület évek óta sikeresen működik együtt a rendőrséggel.

A rendelkezésre álló kriminalisztikai adatok szerint a bűnesetek aránya a lakosságszámhoz viszonyítva megyei szinten 6 % feletti, mely 5 %-ra csökkent 2001-től 2009-ig. Ugyanezen terminusban Szadán 3-3,5 – 1,8-2 % volt a bűnesetek aránya, illetve változása. Az ismertté vált bűnesetek éves száma ugyanekkor 110-85-50-80-100 db. között mozgott (átlagosan 80 db/év), mely a megyeinél alacsonyabb, de változó tendenciát mutat.

Országos adatok szerint a vagyon és közrend elleni bűncselekmények száma csökkent (2012-re 18 %-kal). Évtizedek óta a bűncselekmények 10 %-át fiatalok követik el.

Kábítószer-helyzet

A térségében – így Szadán is – az utcán csellengő, felügyelet nélküli gyerekek viszonylag könnyen találkozhatnak a droggal: a terjesztők autóikkal rendszeresen megfordulnak egyes utcai törzshelyeken.

A veresegyházi Fabriczius József Általános Iskola a drog problémák megelőzése, kezelése érdekében 2007-ben prevenciós programot indított a BRFK Kábítószer Bűnözés Elleni Szolgálatának segítségével. Az iskola 2008-ban egy ismeretszerző tesztet töltetett ki diákokkal. Az eredményekből kiderült, hogy a fiatalok több információval rendelkeznek a rájuk leselkedő veszélyről, mint szüleik. Azóta a drog prevencióról a szülőknek külön szülői értekezleteket tartottak, melynek fő célja az ismeretek bővítése volt. További részletek az iskola honlapján: www.veresfabalap.hu Javasolt elindítani a szadai általános iskolában is hasonló programot.

A SZAK tevékenységi körébe dropprevenció is tartozik.

2.2.10. Fogyasztói társadalom

A termelés és fogyasztás kérdése szorosan összefügg a fenntarthatóság gazdasági, társadalmi és környezeti vonatkozásaival. *A termelési eljárások és fogyasztási szokások közvetlen és jelentős hatással vannak a természeti erőforrások felhasználására, a környezeti elemek állapotára és ezáltal a lakosság egészségügyi helyzetére* is. Az elmúlt évtizedekben óriási változások történtek hazánkban a termelési és a fogyasztási szerkezetben, s miközben az előbbi terén a környezet-terhelést illetően kedvező tendenciák is mutatkoztak, addig a fogyasztás mennyiségi és minőségi jellemzőit tekintve egyfelől gyorsan növekedtek a társadalmi csoportok közötti különbségek, másfelől összességében bizonyos káros életmódbeli és környezeti hatások erősödtek.

A hazai fogyasztási szerkezetet vizsgálva elmondható, hogy a nyugat-európai országok fogyasztási szerkezetéhez közelít. A háztartások egy főre jutó átlagos fogyasztása folyamatosan növekszik. A fogyasztási szerkezet nagy részét az élelmiszerekkel kapcsolatos kiadások jelentik. Ehhez viszonyítva – bár az utóbbi években jelentősen nőtt – még mindig igen alacsony – és az EU15 átlagától elmaradó – az egészséges élelmiszerek és a biotermékek részaránya, ugyanakkor meglehetősen magas az élvezeti cikkek, dohányárak és alkohol aránya. Az élelmiszerek után az 1990-es évek elején harmadik helyről második helyre jött fel – s a legdinamikusabban növekszik – a szolgáltatások részesedése, míg az élelmiszerek és a ruházati cikkek aránya némileg csökkent. Hasonlóan ellentmondásos a háztartások növekvő fogyasztási tendenciája. Egyrészt a háztartások hozzájárultak az energia és vízfelhasználás csökkenéséhez, másrészt viszont szerepet játszanak a növekvő gépjármű forgalomban és a háztartási hulladékok mennyiségének növekedésében.

A népesség egyes jövedelem-csoportjain belül a fogyasztási szerkezet belső arányai között lényeges eltérések tapasztalhatók. Egyes kiválasztott tartós fogyasztási cikkek esetében a háztartások jövedelmével arányosan növekszik a száz háztartásra jutó állomány.

A fenntarthatósági szempontoknak megfelelő termékek és szolgáltatások előállítása és fogyasztása a rendszerváltást követően, a kilencvenes évek közepén megkezdődött, de jelentős fejlődést a mai napig nem tapasztalhatunk, pedig a biogazdálkodásban hazánkban komoly tartalékai vannak, tekintettel jó mezőgazdasági adottságainkra, őshonos állatfajtáinkra. A lakosság környezeti tudatosságának az alacsony volta és jelentős részének gyenge anyagi helyzete (s emiatt árérzékeny fogyasztói magatartása), társulva az olcsó tömegtermékek árával nem teszi lehetővé a környezetbarát termékek népszerűvé válását, általános elterjedését. Szintén fenntarthatósági problémát okoz, hogy az egy főre jutó átlagos fogyasztás folyamatos bővülését egyre inkább hitelekre alapozva biztosítja a lakosság, amely miatt a társadalom jelentős része eladósodott.

Szada változatos környezeti, táji adottságai lehetővé tenné a biogazdálkodást, azonban jelenleg ez még nem honosodott meg a faluban. Mindössze néhány gazdálkodó tart mangalicát és más őshonos háziállatot.

A fenntartható gazdasági és társadalmi folyamatok szempontjából pozitívum, hogy Szadán jelenleg a helyi tulajdonú kisboltok, kiskereskedések dominálnak. A vereasegyházi szerdai és szombati piacnapokra rendszeresen és nagy számban érkeznek szadai vásárlók is. A piac szociális szempontból is igen hasznos szerepet tölt be a térség életében, hiszen sok időskorú/rossz szociális helyzetű kistermelőnek jelentős és rendszeres jövedelem kiegészítést jelent. Ez hasonlóképpen elmondható, a szadai, út menti gyümölcs- és zöldség árusítókról.

Külföldi és hazai tapasztalatok alapján a vereasegyházi piacnak és a szadai kistermelőknek a korábban tervezett, de végül fel nem épült szadai Tesco megépítése várhatóan jelentős hátrányt okozott volna.

A 9. sz. táblázatban közöljük a Szada társadalmi szempontú SWOT-elemzését.

2.2.11. Társadalmi szervezetek

A községben számos társadalmi szervezet tevékenykedik. A teljesség igénye nélkül a helyi, térségi közösség életében jelentősebb szerepet betöltő, illetve az SZFFP megvalósítása szempontjából fontosabb civil szervezetek, szerveződések az alábbiak:

- Gödöllő és Térsége Látássérültjeinek Egyesülete
- Közhasznú Kulturális Alapítvány Szadáért
- Magyarok Szövetsége Egyesület
- Örömteli Életért Közhasznú Alapítvány
- Szadai Meseház Kulturális Alapítvány
- Szadai Polgárőr Egyesület
- Szadai Sport Egyesület
- Székely Bertalan ÁMK Kulturális Alapítvány
- SZAFT Ifjúságsegítő Egyesület
- SZAMI Közhasznú Egyesület
- Tábor Alapítvány

A Gödöllői Járásban nem működik civil egyeztető fórum, azonban a helyi, térségi fenntartható fejlődés előmozdítása érdekében – a korábban aktívan tevékenykedő Vereasegyházi Civil Egyeztető Fórum tapasztalatait felhasználva – ennek megalapítása fontos feladat lenne.

SZADA TÁRSADALMI SWOT-ANALÍZISE			
Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
Budapest, valamint a környező városok (Gödöllő, Veresegyház) közelsége, amelyek a munkahelyteremtésben és a középfokú intézmény-ellátás tekintetében meghatározók	A magas színvonalú humán erőforrás nincs kihasználva A lakosság jelentős része nem helyben dolgozik ezért számottevő az ingázás („alvótelepülés” jelleg)	A humán infrastruktúra, a nevelési-oktatási intézményi hálózat mennyiségi és minőségi fejlesztése (iskola és óvoda) Értékalapú oktatás fenntartása, felnőtt képzés, informatikai képzés	A lakónépesség növekedés miatt túlterhelt intézmények miatt romlik az oktatási és egyéb szolgáltatási színvonal, a lakosság egy része elvándorol
A lakónépesség fiatal korösszetétele, nő az aktív keresők és a fiatalok, gyermekek aránya	Az újonnan letelepedett lakosok csak részben illeszkedtek be a helyi közösségbe	Iskolabusz indítása csúcsidőben a távoli településrészek bekapcsolása érdekében	Unatkozó fiatalok, szlömösödés, kábítószer fogyasztás elterjedése
Magasan képzett humán erőforrás	A Dózsa György út rossz paraméterei miatt balesetveszélyes Kiepítetlen utak, utak állapota, szélessége, járda hiánya Zebrák, forgalomcsillapítók hiánya Parkolási gondok, rendezett parkolók hiánya	Járdaépítés, egyes utcák egyirányúsítása	További telekeldadások, ill. a népességnövekedés miatt az infrastruktúra hiánya még nagyobb lesz (iskola, óvoda, járda, útburkolat stb.)
Magas színvonalú egészségügyi és szociális ellátás Sportolási lehetőség (sportpályák)	Nincs bölcsőde és telített az óvodai, általános iskolai férőhely	Közösségi összefogás a parkosításban, játszótérek kialakításában	Az utak romló állapota miatt nő a balesetveszély
Nyugalmas falu, kellemes lakóhely (kertes jelleg, laza beépítés, emberi lépték)		Kisgyermekes családok részére programok szervezése Rekreációs és sport tevékenységekhez fejlesztések	A pénzügyi források csökkenése az önkormányzat és a helyi civil szervezetek működését is veszélyezteti
Élénk kulturális élet Székely Bertalan Művelődési Központ (rendszeres kiállítások, rendezvények, alkotó táborok, hasznosított kert) Szépen berendezett Tájház	A kábítószer jelen van a településen, mely főként a fiatal korosztályokat érinti	Járési kapcsolat további erősítése	A kevés helyi munkalehetőség miatt nő az ingázás és a munkanélküliség, erősödik az „alvótelepülés” jelleg
A községben polgárőrség működik		Lakossági tájékoztatás és kapcsolattartás (helyi újság, lakossági fórumok, honlap stb.) Együttműködés erősítése a civil szervezetekkel	
Testvérvárosi településekkel való partnerkapcsolatok		Az egyéni művészek és a művészeti csoportok tudása, kulturális termékeinek eladhatósága (belföld-külföld) Szellemi alkotó műhelyek (pl: nemzetközi művész- és alkotó tábor, művész turizmus)	
		Az egészségügyi, a szociális és a kulturális intézmények fejlesztése	

9. sz. táblázat Szada társadalmi SWOT-analízise

2.3. A környezet állapota

A környezet állapotának az elmúlt néhány évtizedben tapasztalható változása Magyarországon is egyértelműen tükrözi a társadalmi, a gazdasági és a környezeti dimenzió kölcsönhatásait és egyúttal kölcsönös meghatározottságát. A gazdasági szerkezetátalakítás következtében számos, a környezetet szennyező kibocsátás (pl. légszennyezés, mezőgazdasági kemikáliák túlzott alkalmazása) csökkent. Az energiahatékonyság nőtt, a környezeti irányítórendszerek, elérhető legjobb technikák, a környezetbarát termékek egyre szélesebb körben terjednek el. A környezeti infrastruktúra fejlesztése a környezetminőség megóvásán túl a lakosság életminőségének javítását és a gazdaság fejlesztését, tökevonzó képességét is szolgálta.

Ugyanakkor egyes területeken a környezetterhelés (szennyezés, erőforrás-használat és területhasználat) – főként a gazdasági növekedés és a fogyasztói társadalomra jellemző magatartásformák terjedése miatt – nőtt: folyamatosan csökken a biológiailag aktív felületek aránya, növekszik közlekedési eredetű légszennyezés, vagy például a kommunális szilárd hulladék mennyisége.

A környezeti tudatosság terén vannak jó hagyományaink, de ezt meghaladó kihívás áll előttünk a környezettudatos magatartás és tevékenység fejlesztésében. Ez nem csupán a megújult, az EU szigorú szabályozását átvevő környezeti szabályozórendszer érvényesítését, a jogkövető magatartás kikényszerítését jelenti, hanem ezt is meghaladó elővigyázatosságot, felelősséget és etikus, pro-aktív magatartást, részvételt is a környezeti problémák megelőzésében és a meglévők megoldásában.

2.3.1. Levegőminőség és éghajlatváltozás

Hazánkban a nagyvárosokat és a főbb közlekedési csomópontokat kivéve az elmúlt két évtizedben csökkent a *levegőszennyezés*, ám a motorizáció káros hatásai jelentősek.

Szada levegőjét a közlekedésből eredő légszennyezés (elsősorban a nitrogén-dioxid és a szálló por) terheli a legnagyobb mértékben. Ez leginkább a fő közlekedési nyomvonal, a település belterületét átszelő Vác-Gödöllő (2104. sz.) országos közút (Dózsa György út) mentén jelentős. (Ezen az úton a forgalom 1995 és 2005 között megduplázódott.) A közlekedésből származó levegőszennyezés a lakónépség növekedésével egyre nagyobb mértékű, és a tendencia azt mutatja, hogy Szada átmenő forgalma mellett a belső forgalma is növekedni fog a jövőben. A községben, illetve a térségben igen jelentős a nap mint nap ingázók száma, mely nagy gépjármű-forgalmat generál a közutakon. Veresegyházi adatok alapján a 2104 jelű út átlagos napi forgalma 2009-ben 13.000-15.000 egységjármű/nap (frissebb adat nem áll rendelkezésre.)

A település területén jelentős ipari légszennyező forrás nem található, megemlítendő azonban, hogy a Kobusch Nordenia Kft. üzeme felől időszakosan érezhető a légszennyező anyag kibocsátás.

Éghajlatváltozás: kibocsátások és hatások

A rendszerváltást követő gazdasági visszaesés, majd az azt követő jelentős gazdasági szerkezetváltozás és modernizáció eredményeképpen az üvegházhatású gázok – mindenekeelőtt a szén-dioxid – kibocsátása hazánkban számottevően csökkent, s az utóbbi időszak gazdasági növekedési tendenciái mellett is e kibocsátások szintje gyakorlatilag nem emelkedett (kivételt képez a közlekedés.) (Meg kell jegyezzük ugyanakkor, hogy a klímaváltozásnak az eddigi tudományos vélemények szerint 15-20 fő oka van, melyek egy része planetáris léptékű, más része valóban antropogén okokra vezethető vissza. Utóbbiak egyike az üvegház hatású gázok emberi eredetű légkörbe juttatása. A tájhasznosítás módja is, a táj vízforgalmán és a talajban lévő gázok mobilizálásán keresztül jelentősen befolyásolja a légköri folyamatokat, a klímát.)

Szakértői becslések alapján – még javuló energia-hatékonyság mellett is – a továbbiakban összességében az energiaigények lassú növekedése várható, ami maga után vonja a kibocsátások növekedését is, ha lényegében nem változik a hasznosított energiaforrások összetételének aránya.

Magyarországon – a globális trendekkel egyezően – az éves felszíni középhőmérséklet nő. Hasonlóan egyértelmű és határozott a napi minimumhőmérsékletek emelkedése és a meleg éjszakák számának növekedése is. Egyes meteorológiai illetve azokkal összefüggő szélsőséges környezeti események gyakoribbá váltak; így többek között rekordszintű tiszai és dunai árvizek ellen kellett védekezni az elmúlt évtizedben. A csapadék mennyisége - jelentős ingadozás mellett - csökken, amit elsősorban a téli csapadék mennyiségében kimutatható és az 5 mm feletti csapadéku napok számának csökkenése okoz. Nem növekedett azonban a csapadékmentes időszakok hossza.

A szélsőségesé váló időjárás következtében nehéz helyzetbe kerülhet a mező- és az erdőgazdálkodás is. Természetvédelmi szempontból problémát jelent, hogy a viszonylag gyors változásokat egyes ökoszisztémák nem képesek követni, így egyes fajok gyorsan elterjedhetnek, míg mások kipusztulnak. Az alkalmazkodás hiánya tehát mind gazdasági-társadalmi, mind természetvédelmi szempontból károkat okozhat, mely alól Szada és térsége sem kivétel.

Szadán a kommunális (elsősorban fűtési) eredetű levegőszennyezés egyes égéstermékei (pl. kén-dioxid) – a földgázhasználat terjedésével párhuzamosan – az elmúlt évtizedekben csökkentek. Azonban a földgáz használatával szén-dioxid kibocsátás jár együtt, ezért ennek kiváltása megújuló energiával sürgető feladat. Ezzel összefüggésben, a Szent István Egyetem kezdeményezésére indult el 2009-ben, éppen Szadán a MERT-program (ld. később).

2.3.2. Energiagazdálkodás

Magyarországon a rendszerváltás óta átalakult az energiaforrások használatának szerkezete, nő a földgáz használata. Az energiahasználatban a vállalkozások egy része már bevezette az *energiateremtő technológiákat*, ám a lakosság és a közsféra a magas átállási költségek és a motiváció hiánya miatt még kevésbé. Az egy főre vetített energiafelhasználás lényegesen kisebb a fejlett országokénál, de az (egységnyi GDP-re vetített) energiaszintje még mindig közel háromszorosa (vásárlóerő-paritáson számolva másfélszerese) a fejlett országok átlagának. Az alacsony energiaszint nem csupán energetikai kérdés, hanem az ország gazdasági struktúrájával, fejlettségi színvonalával is összefüggésben van.

Az energiarendszerben kockázatot – erős külső függést – jelent a túlnyomó energiainport és a megújuló energiák használatának alacsony szintje. Növekvő energiafüggésünk biztonsági kockázatot is jelent: jelenleg energiaszükségletünk 72%-át importáljuk, ez az arány 2015-re elérheti a 90%-ot.

A *megújuló energiahordozók* alkalmazása alacsony, bár növekvő trendet mutat: 2003-ban a felhasznált energia 3,6%-a, 2005-ben 5,2%-a származott megújuló forrásból, míg egyes fejlett európai államokban – a természeti adottságoktól nem függetlenül – ez az érték a 10-15%-ot is eléri. E viszonylag gyors növekedést döntően a biomassza energetikai célú hasznosításának növekedése okozta, mely előnyös tulajdonságai mellett számos fenntarthatósági kockázatot is hordoz (pl. természetkárosítás). A megújuló forrásokból termelt villamosenergia garantált átvételi árának bevezetése fontos lépés a fenntarthatóbb energiarendszer felé.

Összegezve a megújuló energiaforrások alkalmazása mellett az alábbi fő érvek szólnak:

- nincs szén-dioxid kibocsátás,
- csökken a külső energiafüggőség, kiszolgáltatottság,
- közép- és hosszútávon jelentős megtakarítás érhető el, mivel a hagyományos energiahordozók ára egyre magasabb,
- helyi munkahelyeket teremt.

A megújuló energiaforrások helyi szintű hasznosítását célzó MERT-program célja (idézet az önkormányzat honlapjáról):

„A Szent István Egyetem Környezet és Tájjgazdálkodási Intézetének közreműködésével zajlik 2009 januárja óta a COACH BioEnergy nevű nemzetközi projekt, melynek célja a bioenergia fenntartható használatának ösztönzése Közép- és Kelet-Európa térségében. A projekt feladatai között szerepel a Megújuló Energia-Rendszerek Tervezési (MERT) stratégiájának kipróbálása modell értékű minden

résztvevő országban. Magyarországon erre a célra Szada község lett kiválasztva korábbi sikeres együttműködéseink tapasztalataira alapozva."

Az önkormányzat honlapján kérte, hogy a 2010 áprilisában induló stratégiai munkába minél többen csatlakozzanak. Ennek elősegítésére információs felületet is biztosítottak. A munkát támogatják a COACH projekt további magyar partnerei: az Energia Klub és a CHIC Közép-magyarországi Innovációs Központ Nonprofit Kft. (Megújuló Energia Kompetencia Központ).

A projekt során számos lehetőségét vizsgálták meg arra, hogy Szada külső energiafüggését csökkentsék, önálló energiatermeléssel. A MERT program részletes tanulmánya adatokkal, eredményekkel elérhető a település honlapján (www.szada.hu).

A 2011-ben publikált *Szada Község Energiastratégiája* c. dokumentum elsősorban a biomassza-alapú energia-ellátás megoldásait, lehetőségeit részletezi. Felhívja a figyelmet a termálhő jelentőségére, jelezve, hogy egyes ellátandó intézmények azonban szétszórtan helyezkednek el. Röviden foglalkozik a nap- és a szélenergia hasznosításának lehetőségével is.

Geotermikus energia (termálvíz hőjének) hasznosítása

A térségben termálvíz kitermelésre az alaphegységi repedéses mészkő rétegek alkalmasak, amelyek több mint 1000 m mélységtől kezdődően helyezkednek el. Szadán 2009-ben egy termálkút fúrását kezdték meg a Szódrákosi-patak keleti mellékága mentén, a Szódrákosi-patak fő és keleti mellékágának találkozására közelében. Technikai okok miatt az első fúrás nem sikerült, ezért 2009 végén a közelben egy újabb ponton kezdték el ismételt a munkálatokat. Megjegyzendő, hogy fűtési célú hasznosítás esetén – jogszabályi előírás alapján – a hőt leadott víz visszasajtolásának biztosítása érdekében egy másik, visszasajtoló kút létrehozása is szükséges.

Szadán az elkövetkező években továbbra is befektetői, illetve pályázati pénzek bevonásával wellness szállót terveznek építeni. A szálló mellett az önkormányzati intézményekben, távlatban pedig a vállalkozásoknál és a lakóterületeken is a termálvíz fűtési célú hasznosítását tervezik. Ezzel a fűtési költségek és a szén-dioxid kibocsátás számottevően csökkenni fog a településen (Veresegyházon jelenleg évente kb. 30 M Ft-ot spórol meg az önkormányzat a közintézmények termálfűtésével).

Mivel a térségben nő a termálvíz kitermelés, *a fenntartható/hosszú távú működtetés érdekében rendkívül fontos, hogy a településeknek csak annyi vizet szabad kitermelniük, amennyit a természetes utánpótlódás biztosít!* Ellenkező esetben üzemeltetési problémák és akár a felszín alatti vízkészletek mennyiségi csökkenése is bekövetkezhet.

Energiatakarékosság

A községben a közvilágítási hálózat korszerűsítését négy éve végezték el energiatakarékos izzókkal. Az önkormányzat kezelésében lévő intézmények hőszigetelése és nyílászáró cseréje csak részben történt meg, pedig ez jelentős energia-megtakarítást tenne lehetővé.

Passzívházak

Az első passzívházat 1990-ben építették Németországban. Azóta 15 ezer ilyen energiatakarékos épület készült el, a legtöbb Németországban, Ausztriában, Svájcban. Az első hazai passzívház Szadán épült fel. A családi ház alig került többbe (200-230 e Ft/m²), mint egy hagyományos épület; a tervezők szerint hosszú távon jó befektetés az úgynevezett hulladék hővel fűteni. A házat egy kazán és a napkollektorok fűtik, az akár 90 százalékos energia-megtakarítás miatt egy átlagos téli hónapban 5-6 ezer forintból is lehet üzemeltetni. A német minősítő intézet mérései alapján az első magyar passzívház négyzetméterenként és évente 13 kWh energiát használ hűtésre és fűtésre.

2.3.3. A felszíni vizek minősége és mennyisége

Felszíni vizeink közül – *országos szinten* – a folyók vízminősége elfogadható, nagy tavaink vízminősége javult, a kisvízfolyások állapota azonban kedvezőtlenebb, mert terhelésük esetenként jóval meghaladja öntisztuló-képességük mértékét.

A *felszín alatti vizek* minőségét a mezőgazdasági és ipari termelés hátramaradt szennyeződései továbbra is veszélyeztetik. Magyarországon a környezetvédelmi szempontok által különösen érintett nitrát-érzékeny terület több mint 4, 4 millió ha, ebből 2,7 millió ha mezőgazdasági terület. Vizeink általános minőségét sikerült javítani az elmúlt másfél évtizedben. Vízkészleteink azonban továbbra is veszélyeztetettek, különösen az éghajlatváltozás várható hatásaként fellépő gyakoribb aszályok és csökkenő átlag-csapadék mennyiség tükrében.

Az Országos Területrendezési Terv alapján Szada közigazgatási területe a felszíni vizek vízminőség-védelmi vízgyűjtő területének övezetébe tartozik, és a 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területnek számít. A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet mellékletének B) része alapján a község területe nitrátérzékeny.

A felszíni és felszín alatti vizek védelme, a szennyeződés érzékenység megkívánja, hogy a településen csak olyan – erdőgazdálkodási, mezőgazdasági, vízgazdálkodási – tevékenység, területhasználat történjen, ami a vizek állapotát (mennyiség, minőség, vízháztartás) nem befolyásolja kedvezőtlenül.

A Tavirózsa Egyesület 2006-os mérései (Szódrákosi Program, II. ütem) alapján megállapítható, hogy a Szódrákosi-patak egész hosszában jelentős a víz foszfát szintje (0,6-1,3 mg/l foszfát-P), mely a hatályos MSZ 12749:1993 szabvány alapján tápanyagháztartás tekintetében erősen szennyezett víznek minősül. A foszfát koncentráció a torkolatig fokozatosan felére csökken. Szadán a terhelés elsődleges forrása a mezőgazdálkodás (műtrágyázás), míg más településeken a patakhoz közeli csatornázatlan településrészek is.

Természetes és mesterséges vizek

Vízfolyások

Szada vízfolyásokban gazdag település, köszönhetően domborzati viszonyainak. A Gödöllői-dombság nyugati oldalának fakadó vizei két irányba folynak: a Várdombon eredő vízfolyásokat a Laposokon (Veresegyház) a Mézes-patak gyűjti össze, a Rákos-patak pedig déli irányba, Gödöllő felé veszi útját. (Megjegyzendő, hogy a Laposokat Veresegyház Város Önkormányzata illegálisan töltötte fel, ezért a Mézes-patak forrásvidékének helyreállítása, illetve a terület vízrendezése árvízvédelmi szempontból sürgető feladat. Ezt az illetékes környezetvédelmi hatóság is előírta.) A Mogyoródon eredő Szódrákosi-patak a Natura 2000 terület nyugati részén és a Bitang területének védett lapján folyik keresztül.

Problémát jelent, hogy a Vác-Gödöllő Vízgazdálkodási Társulat (VGT) sok esetben indokolatlanul kotorja a kisvízfolyások medreit („karbantartás”), ui. Szada területén művelt vagy lakott területet csak a legkritikább esetben fenyeget bel- vagy árvíz. Az esős időszakokban a kotrással levezetik a vizet, emiatt a nyári száraz évszakban öntözni kell ugyanazt a területet. Ez nem csak a vízfolyások élővilágát veszélyezteti, hanem a védett lápterületek szárazodásához is vezet. A konfliktust a természetvédelem, a gazdálkodás és a valós vízkárok összeegyeztetésével kellene megoldani. Gondot jelent az is, hogy a térségben a patakok mentén gazdálkodók fizetnek a VGT-nek a patakkotrásért, nyáron pedig a leszállt talajvíz miatt a locsolás jelent kiadást számukra. A VGT munkáját a természetvédelem irányába kell elmozdítani. Fontos feladat például a vizes élőhelyek (pl. az egykori Bolgár-tó) rehabilitációja, újak kialakítása. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a szántókat alkalmanként veszélyeztető belvíz esetén ne vezessék el a feleslegesen összegyűlt vizet.

I. sz. Pócos-tó

A Bitang Természetvédelmi Terület közepén található a magántulajdonban lévő, mindössze ~40 m² vízfelületű és kb. 0,9 m átlagos mélységű Pócos-tó, mely a lápi póc (*Umbra krameri*) egyik

legjelentősebb élőhelye a Pesti-síkság északi részén (a Szódrákosi-patak vízgyűjtőjén). A vízben előfordul a barna ásóbéka (*Pelobates fuscus*) és a pettyes göte (*Triturus vulgaris*) is. A víz tápanyag- (foszfát-) tartalma magas, azonban az algák elszaporodásának árnyékolásával gátat vet a vízfelszín 100%-ban beborító *Lemno-Spirodeletum polyrrhizae* társulás. A lápi póc állományra komoly veszélyt jelentett, hogy a tóba a tulajdonos hínárevő amurokat telepített az elmúlt évtizedben. A térségben élő vidrák azonban kipusztították az idegenhonos halat a vízből. A kis tavacskát feltehetően a XX. század 50-es, 60-as éveiben a bolgárkertészeti térnyerése során hozták létre (tőzegkitermelés és öntözési célból). A Pócos-tó déli szomszédságában elterülő vízállásos nádas az egykor halban (méretes csukákban, sügerekben) gazdag „Bolgár-tó” maradványa (a gát és a zsilip egyes részei még ma is megtalálhatók). A Bolgár-tó lecsapolása (1980-as évek közepe) feltehetően összefüggött a veresegyházi Pamut-tó 1979-80-as kialakításával, ui. az új tóba kívánták elvezetni vizét.

A Szabadság utcai tó

Az 1960-as évek elejéig a Szabadság utcában egy mesterségesen kiépített, parkosított strand működött. Ennek helyén négy éve egy tavat hoztak létre, melyet egy kisebb vízfolyás táplál.

Tervezett állóvizek

A Bitang láptól délkeletre fekvő – felhagyott szántóra tervezett – wellness központ használt termálvizét (napi 30-50 m³-t) egy kb. 5 hektáros hűtő tóba vezetnék, melyet a védett láp ÉNy-i részén (a Szódrákosi-patak mentén) szeretne kialakítani az Önkormányzat. A természeti értékek védelme érdekében a tó partvonalát úgy javasolt megtervezni, hogy a vizet degradált/gyomosodott területen alakítsák ki. Megjegyzendő, hogy az új tó duzzasztása a közeli Pócos-tó vízszintjére is hatással lesz, ezért erre fokozott figyelmet kell szentelni.

Az Önkormányzat egy másik tó kialakítását is tervezi a Fenyveserdő u. északi végénél. A víztől egészen a Dózsa György útig a közigazgatási határtól számított 200 m széles zöldfelület megőrzését (esetleg közpark v. erdő létrehozását) javasoljuk.

Csapadékvíz elvezetés

Szada területe a homokos talaj miatt erózióra és deflációra érzékeny. Az összegyűlő csapadékvizeket általában az utak mentén kialakított nyílt árokhalózzal vezetik el. Az árokhalózat burkolt, illetve földmedrű. Mindkét típusnál a rendszeres karbantartás tapasztalható, de vannak olyan utcák is, ahol vízvezetés egyáltalán nincs.

Szennyvízkezelés

Szada szennyvizének tisztítása regionális formában (Veresegyházzal és Erdőkertessel közösen) történik.

2012-2013-ban EU-s támogatással bővítették a települések csatornahálózatát, és új szennyvíztisztítót építettek a régi területén. A szennyvíztisztító tulajdonjoga a következő arányban oszlik meg a települések között: Veresegyház 51.9%, Erdőkertes 29.9%, Szada 18.2%. Megtörtént 40 km gravitációs, 5 km nyomóvezeték építése, 2652 db ingatlan bekötése a hálózatra. Ez több mint 18 km bekötővezeték, 15 db átemelő és 150 db házi beemelő megépítését jelenti. Szadán 9,3 km gravitációs hálózat és 1,1 km nyomott hálózat épült ki. A bekötött ingatlanok száma 692 db., a házi beemelők száma 69 db. volt. A csatornahálózat kiépítettsége így 2012-ben 96 %-os, a rákötési arány pedig 87%-os volt. A kommunális szennyvíz egy részét még ma is az ingatlanokon létesített közműpótlókban helyezik el. A házak emésztőgödreiből kiszivárgó szennyvíz az áteresztő homokon keresztül szennyezi a vizeket és a talajt.

A korábban (1996-2012) között üzemelt regionális szennyvíztisztító-telep Veresegyház belterületétől DNY-ra, a Szódrákosi-patak vízrendszerébe tartozó Folyás-patak melletti mezőgazdasági területen épült. A telep üzemeltetője a DMRV ZRt. A szennyvíztisztító telep kapacitása 2 x 1500 = 3000 m³/d (d=nap) volt, 2012 közepéig a telep kapacitásán túlterhelt volt, átlagosan 20%-kal. A 2013-ban befejezett fejlesztési projekt eredményeképpen azonban további 2000 m³/d-vel 5000 m³/d-re nőtt a szennyvíztisztító kapacitás. A nyárfás szikkasztó mezőről a Folyás-patakra történő átkötés is megvalósult. A bevezetés a Folyás-patak csomádi és mogyoródi ágánál található osztóműtárgynál van, a vízfolyás innen kb. 20 méterre a 2013 tavaszán még épülő Álomhegyi-tározóba torkollik. A tározó

üzemi vízszintjét 5 m körülire tervezik, azonban kérdéses, hogy ezt el fogja –e érni a földtani és talajtani viszonyok miatt.

1997 és 2002 között a korábbi szennyvíztisztító-telepről kikerülő (a vereasegyházi tavak felett elloccsolt) víz nitrát-tartalma kétszeresen, összes foszfor-tartalma pedig átlagosan 3,6-szeresen haladta meg a KDV-KÖTEVIFE által előírt, enyhített határértékeket. A nagymértékű terhelés a talajvíz-figyelő kutakon is nyomon követhető. A környezetvédelmi problémák miatt a szennyvíztisztító ideiglenes vízjogi üzemeltetési engedélyét a Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (a továbbiakban: Felügyelőség) 2004-ben visszavonta. A szennyezés folyamatosan terhelte a folyásirányba eső Szódrákosi-patakot, az Ivacsi- és Malom-tavakat, melyeken az utóbbi években *intenzív algásodás* (vízvirágzás) volt megfigyelhető. A Malom-tó strandjának *bakteriális (Coli-) szennyezettsége* a szennyvíztisztító üzemelésének kezdete óta folyamatosan növekedett.

2009 végén nyújtotta be második forduló pályázatát Erdőkertes, Szada és Vereasegyház a szennyvízcsatorna hálózat továbbfejlesztésére és a szennyvíztisztító rekonstrukciójára, bővítésére. A vissza nem térítendő uniós támogatás elnyerésére az önkormányzatok még 2007-ben adták be első körös pályázatukat a Környezet és Energia Operatív Program keretében.

A pályázat sikerrel járt, ezért a három település több mint 4 milliárd forint értékű beruházást valósíthatott meg, melyből 80%-os arányú volt a támogatás. A kapacitásbővítésen túl a modern biomembrános technológiának köszönhetően vélhetően meg fog szűnni a vizek jelentős szennyezése. Ugyan a hatóság a vizek algásodásának mértékét meghatározó összes foszfor kibocsátása tekintetében szigorú határértéket szabott meg (0,3 mg/l), a Tavirózsa Egyesület mérései alapján ez még mindig magasabb annál, mint ami a Folyás-patakra természetes koncentrációjára jellemző. Ezért a vereasegyházi tavakra ható plusz foszfor terhelés csökkent mértékben, de továbbra is fenn fog állni. A csatornahálózat Vereasegyházon néhány szakaszon, Szadán a település egyharmadán, Erdőkertesben pedig a község nagy részén épült ki további 40 km hosszban, több mint 2000 rákötéssel.

Folyékony kommunális hulladék kezelése

A szippantott szennyvíz 80%-át a vereasegyházi, 20%-át a gödöllői szennyvíztisztító telepre szállítják. Igen komoly problémát jelent, hogy egyes vállalkozások a szippantott szennyvizet a vízfolyásokba ürítik.

A Vereasegyházi-medence Natura 2000 terület déli sarkánál (a Szada-Mogyoród közötti országúttól nem messze), a Szódrákosi-patak szadai területre történő belépésénél (a patakot keresztező földútnál) található egy ilyen rendszeres illegális ürítőhely.

2.3.4. A táj állapota, természeti értékek

Magyarország természeti adottságainak (földtani viszonyok, felszíni vízkészletek gazdagsága, talajtípusok, klimatikus viszonyok) köszönhetően – nemzetközi összehasonlításban is – igen *kedvező és változatos természeti, ökológiai adottságokkal, természeti értékekkel, természeti területekkel* rendelkezik. Természeti örökségünk megóvása ugyanakkor jelentős kihívást jelent. 2004-ben a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium elfogadta a Biológiai Sokféleség Megőrzéséről szóló Nemzeti Stratégia és Cselekvési Terv Alapvetéseit.

Az összefüggő természetes/természetközeli élőhely-együttesek arányát tekintve sikerült megőrizni az ország területéhez viszonyított több mint 20%-os arányt. De 1999-hez képest a veszélyeztetettség miatt védett növényfajok száma 35%-kal, a védett állatfajok száma 12%-kal nőtt. Bizonyos fajok veszélyeztetettségének növekedésében - a környezetterhelésen-szennyezésen túl - többek között az egykor összefüggő élőhelyek számottevő feldarabolódása is közrejátszott. A leginkább veszélyeztetettek a vizes élőhelyek és a gyepek, amelyek fragmentálódása, felszámolása az elmúlt időszakban is folytatódott. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk miatt a közösségi jelentőségű (Natura 2000) fajok és élőhelyek is kiemeltebb védelmet kaptak.

Hazánk természeti értékeinek jelentős hányada az erdőterületekhez, a vizes élőhelyekhez, továbbá az extenzív mezőgazdasági termeléshez, és annak színteréhez, a mezőgazdasági élőhelyekhez kötött. A hazai biodiverzitás sokszínűségében igen fontos szerepet játszik az eltérő környezeti adottságokhoz

alkalmazkodó változatos tájhasználat, ezen belül kiemelten az őshonos fafajokból álló, természetszerűen kezelt erdők.

Hazánkban az agrár-környezetgazdálkodás (AKG) területén több környezetkímélő gazdálkodási formát támogatnak. A környezet- és természetvédelmi szempontú mezőgazdasági földhasználat szempontjából megkülönböztetünk horizontális és zonális intézkedéseket, programokat. A termőhelyi adottságokhoz igazodó környezettudatos gazdálkodási módok közé tartozik többek között az ökológiai gazdálkodás, a vizes élőhelyek fenntartása és megőrzése, valamint az extenzív gyepgazdálkodás is. Az AKG keretén belül lehetőség van térségi (zonális) programok felvállalására is, melyek speciálisan a talaj és a vízvédelem céljainak teljesülését szolgálják az erre kijelölt területeken. A Natura 2000 hálózat, illetve a hozzá kapcsolódó földhasználat szintén a természeti erőforrások megőrzéséhez járul hozzá, az ország csaknem 2 millió hektárján.

Az európai közösségi jelentőségű Natura 2000 területek mintegy 1,96 millió hektárt tesznek ki, mely az ország területének közel 21%-a. A magyarországi Natura 2000 területek kiterjedésének 38,5%-a egyéb jogszabályok alapján országos szintű védeltséget is élvez.

Szada táji adottságai

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény alapján Szada területe a tájképvédelmi területek övezetébe tartozik. A község táji adottságai igen változatosak és kiválóak: képét mélyen fekvő, patak menti liget- és láperdők, nagy kiterjedésű, lankás homokpuszta és dombosági tölgyes alkotja. A domboldalakra felkúszó, fokozatosan lakóterületté alakuló zártkerti területek heterogén épületállománya ugyanakkor tájképi szempontból kifogásolható.

A tájkép védelme érdekében a településrendezés során a szabályozási tervfázisban speciális építési előírást igénylő területek: Várdomb és térsége, Dobogó, Árenda-hegy, a Margita felé húzódó domboldal felső sávja (Pazsak, Boncsok, Koplád, Szőlőhegy dűlők).

Szada védett természeti területei

Az Európai Unióhoz történő csatlakozással Magyarországra is érvényes a két Uniós direktíva, a Madárvédelmi- és az Élőhelyvédelmi Irányelv. Ezek értelmében hazánk köteles volt közösségi jelentőségű természetes élőhelyei, valamint állat- és növényfajai védelmében területeket kijelölni, amelyek így az EU ökológiai hálózatának, a Natura 2000 hálózatnak a részeivé váltak. A hálózat célja, a biodiverzitás fenntartása. A Natura 2000 hálózat Európa területének 17 %-át fedi le, hazánk területének közel 21%-a lett Natura 2000 terület.

A Natura 2000 területekre elkészülő fenntartási tervekben többek között rögzítik a természetvédelmi célkitűzéseket és a területhasználókkal *együtt* kialakított kezelési előírásokat javaslatok formájában. Ezek alapját képezhetik az egyes területeken igényelhető agrár-környezetgazdálkodási kifizetéseknek, amelyek az aktuális agrár-környezetgazdálkodási jogszabályokban jelennek meg. *A fenntartási terv jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.*

A Verezegyházi-medence (Ivacsok) Natura 2000 terület és az országos jelentőségű természetvédelmi területek

Az igen értékes élőhelyekkel rendelkező terület teljes kiterjedése közel 400 ha, melynek kb. fele Mogyoródra, fele pedig Szadára esik.

A Natura 2000 terület természetközeli élőhelyei				
Natura 2000 kód	Á-NÉR kód	Á-NÉR megnevezés	Terület (ha)	Terület arány (%)
6260	G1 és H5b	nyílt homokpusztagyepek, homoki sztyeprétek	93,55	23,54
6410	D2	kékperjés rétek	23,60	5,94
6430	D5 és D6	patakparti, lápi, ártéri és mocsári magaskórósok	2,76	0,70
6440	D34	dombvidéki és alföldi mocsárrétek	2,06	0,52
7210	B1b	lápos, tőzeges nádasok és télisásosok	7,24	1,82
7230	D1	láprétek	0,99	0,25
91E0	J1a	fűzlápok, lápcserjések	62,81	15,80
91E0	J4	fűz-nyár ártéri erdők	26,06	6,56

10. sz. táblázat **Natura 2000-élőhelyek kiterjedése, területi aránya az Ivacsokon**

Közösségi jelentőségű növényfaj
Homoki kikerics (<i>Colchicum arenarium</i>)
Közösségi jelentőségű állatfajok
Vidra (<i>Lutra lutra</i>)
Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>)
Lápi póc (<i>Umbra krameri</i>)
Vérű hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>)

11. sz. táblázat **A Natura 2000 területen előforduló közösségi jelentőségű állatfajok**

A Natura 2000 terület fontosabb természetközeli élőhelyeinek rövid bemutatása:

Homoki gyepek

A Natura 2000 területen a legnagyobb arányban a homoki gyepek találhatók. A döntően zárt, kis részeken pedig nyílt homoki gyepek értékes természetes növénytakasulása a *Festucetum vaginatae*, valamint az *Astragalo austriacae-Festucetum rupicolae* és a *Galio veri-Holoschoenetum vulgaris*. Védett és fontos növényfajai a pusztai árvalányhaj, a homoki kikerics, a homoki nőszirm, homoki vértő, báránypirosító, a Sadler-imola, a homoki poloskamag, stabilan jelen van még a homokviola, a zavarást jelző tövisperje, a gyepek (főként kékperjés rétekkel érintkező) szegélyein pedig a rozsmaringlevelű fűz.

A terület rész zoológiai értékei közül kiemelkedik a *kabasólyom* és a *kis őrgébics*. A homokgyepekben él a homoki gyík, melynek ez az egyetlen Gödöllői-dombságbeli előfordulása. A terület északi csücskében több évtizede kialakult, kisebb illegális homokbánya található. Ennek meredek homokfalában rendszeresen fészkelnek partifecskek és gyurgyalagok.

A homoki gyepek természetességi/degradáltsági állapota a módosított Németh-Seregélyes féle természetesség (META ÉIU 2.0) rendszerében 3-4 értékek között van.

Az Ivacsok Természetvédelmi Terület és az azt környező homokpusztagyepek (és lehet, hogy még a tágabb környezetük is) területe a XX. század második felében katonai lőtér volt, ennek köszönheti viszonylagos érintetlenségét. A terület tulajdonosa már kb. egy évtizede egy norvég befektető, aki

eredetileg golfpályát tervezett létrehozni. Szada Község Településszerkezeti Terve szintén ezt a hasznosítást jelöli meg célként. A természeti értékek védelme érdekében a területen a golf helyett a lovas- és ökoturisztikai fejlesztés javasolt (a részletes természetvédelmi és pénzügyi érveket ld. később).

A gyepek degradációja elsősorban a motoros sportok (quad, krosszmotor) által használt északi részen jelentős, valamint veszélyeztetik a környező erdőtelepítések is (nemes nyarak, erdeifenyő, akác). A terület délkeleti sarkában egy föld deponálására és inert építési törmelék elhelyezésére szolgáló lerakó található. További veszélyeztető tényezők: természetes szukcesszió (cserjésedés, beerdősülés), gyomosodás, inváziós fajok (elsősorban selyemkóró, parlagfű és az átoktüske), illegális hulladéklerakás, beépítés.

Kékperjés láprétek

Kékperjés láprétek a Bitang és az Ivacsok Természetvédelmi Területeken találhatók, melyek egyben a Natura 2000 terület részei is. A kékperjés állományok mindenhol csak apró, fragmentált foltokban jelentkeznek, körülveve egyre terjedő nádasokkal, valamint átmenetet képezve a rekettyés fűzlápokba (*Calamagrosti-Salicetum cinereae* és *Molinio-Salicetum cinereae*). Legfontosabb társulása a *Succiso-Molinietum hungaricae*, de jelen van még a *Molinio-Salicetum rosmarinifoliae* is. Jellemző és védett fajai a *hússzínű ujjaskosbor*, a *buglyos szekfű*, a *mocsári nőszirm*, a *kornistárnics*, a *fehértárnics*, a *fehértárnics*, a *télisás*, a *lapi sás* és az *ördöggharaptafű*. A kékperjés rétek a Natura 2000 egyik jelölőfajának, a vérfű boglárkának (*Maculinea teleius*) az élőhelye.

Az élőhely természetességi/degradáltsági foka a módosított Németh-Seregélyes féle természetesség (MÉTA ÉIU 2.0) skáláján: 4.

Veszélyeztető tényezők: természetes szukcesszió (elnádasodás), gyomosodás, inváziós fajok (*Solidago spp.*), lecsapolás, patakvíz elloccsolása, klímaváltozás, szennyezés (műtrágya, mezőgazdasági kemikáliák, szennyvíz), vadkár, erdőtelepítések, beszántás, patak kotrások (a rendszeres beavatkozás lesüllyesztí a talajvizet, mely az Ivacsok TT szárazodásához vezet).

Megjegyzendő, hogy a Bitang TT nyugati oldalán, annak közvetlen szomszédságában elterülő szántóterületeken kertvárosias lakóövezetet szándékozik kialakítani az Önkormányzat. A láp határa és a lakóövezet között egy 30 m széles zöldsávot javasolt létrehozni pufferzónának az élőhely élővilágának védelme érdekében.

Fűzlápok, lápcserjések

A fűzlápok, lápcserjések jellemző társulásai a *Calamagrosti-Salicetum cinereae* és a *Molinio-Salicetum cinereae*. Mindenütt előfordul a kékperjés láprétek körül, sokszor folyamatos az átmenet a réttől a sűrű fűzlápig. Az élőhely természetességi/degradáltsági foka a módosított Németh-Seregélyes féle természetességi skálán (MÉTA ÉIU 2.0): 4.

Az élőhely veszélyeztető tényezői: gyomosodás, inváziós fajok (főként *Solidago gigantea* és *Solidago canadensis*), természetes szukcesszió (elnádasodás), klímaváltozás, szennyezés (műtrágya, mezőgazdasági kemikáliák, szennyvíz), vadkár, erdőtelepítések, patakkotrás, lecsapolás, patakvíz elloccsolása.

Fűz-nyár ártéri ligeterdők

Fűz-nyár ártéri ligeterdők a Szódrákosi-patak mentén találhatók. Az élőhely számos védett madárfaj fészkelőhelye. Természetességi/degradáltsági foka a módosított Németh-Seregélyes féle természetességi skálán (MÉTA ÉIU 2.0): 4.

Veszélyeztető tényezők: gyomosodás, inváziós fajok (főként az *aranyvessző fajok*), klímaváltozás, szennyezés (műtrágya, mezőgazdasági kemikáliák, szennyvíz), vadkár, kivágás, patakkotrás, lecsapolás, patakvíz elloccsolása.

Természetvédelmi feladatok és támogatások a Natura 2000 területen

A Natura 2000 terület részletes természetvédelmi kezelési, fenntartási, gazdálkodási, élőhely-rekonstrukciós és élőhely-fejlesztési javaslatait a Fenntartási Terv tartalmazza (ld. a forrásjegyzéket).

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a 269/2007 kormányrendelet alapján van kompenzációs kifizetés. Az ebben a rendeletben meghatározott földhasználati előírások betartása minden Natura 2000 gyepterületen kötelező.

A Lápi póc Fajvédelmi Mintaprogram

A vereasegyházi Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület a Magyar Telekom NyRt., a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium és Szada Község Önkormányzata támogatásával indította el a Lápi Póc Fajvédelmi Mintaprogramot 2008-ban.

A Program célja a fokozottan védett, nemzetközi jelentőségű lápi póc hazai állományának megőrzése és gyarapítása a faj hosszú távú fennmaradása érdekében.

A Program mintaterülete a Natura 2000 területen kívül, az Ivacsok TT-től észak-keletre, a Szódrákosi-patak DK felől érkező mellékága mentén helyezkedik el. A Natura 2000 terület keleti határa és a Szódrákosi-patak mellékága között elterülő, több mint 15 ha-os, ÉNY-DK-i fekvésű, hosszúkás terület önkormányzati tulajdonban van. (A több évtizede felhagyott művelés után a terület növényzete regenerálódásnak indult.) A Tavirózsa Egyesület 2008-2009 folyamán élőhely-fejlesztést hajtott végre a területen. Ennek során négy kubikgödör-szerű tavacsát alakítottak ki (egyenként kb. 60 m² vízfelülettel és 1 méter átlagos vízmélységgel), mellyel a lápi póc számára potenciális élőhelyek jöttek létre. (Elnevezésük: 1., 2., 3., és 4. sz. „Illés-tavak”, a II. Katonai Felmérés térképe alapján). A vízbe a közeli Pócos-tóból fito- és zooplankton, valamint hínárvegetációt telepítettek. A tavacsákat az egyesület és a VITUKI Kht. munkatársai folyamatosan monitorozzák (vízkémiai, hidrobiológiai, botanikai stb. vizsgálatok). Amennyiben a térségben, vagy más hazai területen emberi beavatkozás (pl. csatornakotrás, lecsapolás) miatt a lápi póc valamely állománya veszélybe kerül, az új tavak – amennyiben ökológiai állapotuk ezt megengedi – lehetőséget adnak az átmentésre. Mindemellett az új állóvizek növelik a terület élőhelyi változatosságát is. Kísérletképpen 2009 őszén réti csíkot és széles kárászt telepítettek az 1. sz. Illés-tóba.

2009-ben kb. 25 méterre az 1. sz. Illés-tótól a lápi póc egy újabb, addig nem ismert és jelentős populációját fedezte fel a Tavirózsa Egyesület (II. sz. Pócos-tó). A náddal és gyékénnyel sűrűn benőtt, kb. 50 m² vízfelületű állóvízben védett réti csíkot is fogtak.

Itt kell megjegyezni, hogy az Önkormányzat egy Lápi póc Tanösvény létrehozását tervezi a területen. Ennek tervezése, kivitelezése kapcsán célszerű bevonni a Tavirózsa Egyesületet, akik a Vereasegyház Tavak Tanösvény révén már 8 éves tapasztalattal rendelkeznek a területen.

A Mintaprogram a Vidékfejlesztési Minisztérium támogatása („Zöld Forrás”) révén 2013-ban is folytatódik. Sikerességéről tudományos cikk részletesen beszámol: bebizonyosodott, hogy a betelepített állomány megtalálta élőhelyi feltételeit a mesterségesen létrehozott élőhelyeken és szaporodott is.

Gödöllői-dombvidék Tájvédelmi Körzet

A Környezetvédelmi Minisztérium 1990. július 15-ei hatállyal hozott rendeletet a Gödöllői-dombvidék Tájvédelmi Körzet létesítéséről az itt található kiemelkedő jelentőségű természeti és kultúrtörténeti értékek megóvása érdekében. A dombság – bár nem túl magas – a Duna és a Tisza vízválasztója. A déli völgyekben meleg, az északi fekvésűekben hideg levegő áramlik, mely – a változatos talajtani adottságokon túl – hozzájárult a változatos élővilág kialakulásához. A Középhegységben elterjedt erdők (pl. gyertyános-tölgyes, melegkedvelő tölgyes) mellett található két olyan erdőtársulás (a gyertyánelegyes mezei juharos-tölgyes és a kislevelű hársas-tölgyes), amelyek túlnyomórészt csak a Gödöllői-dombságban fordulnak elő a világon. Mindkettő a hűvös kontinentális erdőssztyepp-erdők közé tartozik.

Szadához a tájvédelmi körzet Margita (344 m) környéki erdei tartoznak, melyek egy része fokozottan védett (028, 030 hrsz.).

A Nemzeti Ökológiai Hálózat területei

A Nemzeti (Országos) Ökológiai Hálózat részei a Szódrákosi-patak és keleti mellékágának mente, illetve a Gödöllői-dombvidék Tájvédelmi Körzet. A Natura 2000 terület a NÖH-ben legnagyobb arányban mint magterület (45,06 %), ezt követően mint ökológiai folyosó (39,72%) azonosított.

Helyi szinten védett területek

Az épített és természeti értékek védelméről szóló 12/1999 sz. önkormányzati rendelet alapján a község keleti határában eredő Rákos-patak és a volt strand területe (Szabadság utca) helyi szinten védett. (Ezen információk azonban sem az önkormányzat honlapjáról, sem a természetvedelem.hu-ról nem derülnek ki.) helyi értékvédelemmel foglalkozó rendelet 2004-ből érhető el, melyben 2 db épített érték van védelem alatt.

A golfpályák környezeti és pénzügyi kockázata

A Natura 2000 területre tervezett golfpálya kialakítása a homoki gyepek, a Bitang és Ivacsok Természetvédelmi Területek és a Nemzeti Ökológiai Hálózat élőhelyeinek állapotára, természetességére, illetve védett fajaira egyaránt kedvezőtlen hatással lenne.

A golfpályák létrehozása során a természetes növényzet és terepfelszín átalakításával sajátos kultúrtáj jön létre, amelyet a természetes növényfajok helyett intenzív gondozást igénylő, monokultúrák (fajokban szegény) gyepek borítanak. Mindezen nem sokat változtatnak a területen belül meghagyott kisebb természetes növényfoltok, amelyek a folyamatosan öntözött és műtrágyázott játéktérbe ágyazva nem alkalmasak az eredeti növény- és állatvilág fenntartására. Általánosan gondot okoz a pályák intenzív öntözése, mivel ehhez kevés az évente lehulló csapadék mennyisége. Az öntözés pedig folyamatos vízkivétellel jár a felszíni vagy a felszín alatti vizekből. A sekély termőrétegen intenzíven nyírt speciális fű fenntartása ráadásul csak jelentős műtrágyázással biztosítható, amely jelentős részben bemosódik a talajba. A nitrátban és foszfátban feldúsult talajvíz nem csak a golfpálya közvetlen környezetében, hanem a térség más természetközeli élőhelyein is a növényzet gyomosodását, leromlását indítja meg.

Magyarországon a többszörös tulajdonoscserék is arra utalnak, hogy a többnyire jelentős hitelből, milliárdokért megvalósuló hazai golfberuházások súlyos gondokkal küzdenek. A golfpálya-üzemeltetés kockázatos üzlet: a közeli (gödi) Pólus Palace Thermal Golf Club 2005-ben megnyílt golfpályája - az ígéretesen növekvő klubtagság, az évente több alkalommal is megrendezett nívós versenyek és a pálya szerencsés, a fővároshoz közeli elhelyezkedése ellenére - éppen csak önfenntartó. A 6,3 milliárd forintból megvalósult beruházáshoz felvett hitel visszafizetéséhez azonban extraprofit kellene, amit a golfpályához kapcsolódó ötcillagos szállodával együtt sem képesek kitermelni. Tetézi a problémákat, hogy hazánkban jelenleg nincs fizetőképés kereslet. Említést érdemel, hogy a szomszédos Ausztriában minden második pálya tönkrement, holott ott a versenypályák mellett kisebb beruházási és fenntartási költséggel megépülő gyakorlópályák is épültek (forrás: <http://nol.hu/belfold/20090728-tulelesre-jatszanak-a-golfklubok>).

2.3.5. Zajterhelés

A zajterhelés állandó, jelentős forrása a közúti közlekedés. Szada a főváros agglomerációjának része, így a lakott területen áthaladó országúton jelentős gépjárműforgalom van. A község legforgalmasabb útja az 2104. sz. országos közút (Dózsa György út), melyen esetenként határérték túllépések is előfordulhatnak. A közigazgatási területen zavaró zajhatású üzemi tevékenység nincs, azonban a Kobusch Nordenia Kft. üzemének alapzaja érezhető a közeli lakóházaknál.

2.3.6. Területhasználat

Hazánkban az elmúlt évek fejlesztései – a települések lakó- és gazdasági területeinek bővítése, új utak építése, zöldmezős beruházások stb. - következtében számottevően nőtt a művelésből kivett, beépített területek aránya. (1994-2004 között a termőterület nagysága 300.000 ha-ral csökkent.)

A *talajállapot* terén nagyrészt spontán, kisebb részt állami segítséggel javult a helyzet. A legnagyobb károkat Magyarországon a szél-, és víz erózió, valamint a művelt rétegben megjelenő tömör záróréteg(ek) okozzák. Magyarországon a talaj degradációs folyamatok közül az egyik legjelentősebb a vízerózió, ami a mezőgazdasági területek több mint harmadát károsítja. A szélerózióval veszélyeztetett területek kiterjedése ugyancsak jelentős. A helytelen földhasználat következtében az ország területének közel 50%-át alkotó szántók veszélyeztetettek. A talajjavító beavatkozások a 2000-es évtized első felében növekedtek, a műtrágyázott területek csökkentek.

További, a mezőgazdasághoz kapcsolódó kedvezőtlen adottságnak, ill. folyamat a talajsavanyodás; a belvízvesztés és a szikesedés.

A tájhasználat alakulása a Szódrákosi-patak vízgyűjtőjén az elmúlt két évszázadban

Az 1700-as évek végén a vízgyűjtő legnépesebb települései Veresegyháza, Sződ és Szada. Az elmúlt több mint kétszáz évben a lakónépesség közel tízszeresére (a beépített terület 11-szeresére) nőtt. Az intenzív lélekszám növekedés a XX. században kezdődött, melynek mértéke Veresegyházon volt a legnagyobb (12,4-szeres), de még a leglassabban növekvő Vácrátóton is közel négyszer annyian élnek ma, mint a XVIII. század végén.

A népességszám-növekedés hatása jól nyomon követhető a tájhasználat változásán is. A szántók kiterjedése és részesedése a vízgyűjtőn közel hatszorosára nőtt a XVIII. század végétől 1959-ig. Az elmúlt évtizedekben a változó társadalmi-gazdasági folyamatok miatt ezzel ellentétes trend indult el, a szántóföldek aránya 1989-ig 22%-kal csökkent (ez a folyamat a mai napig tart).

Tájhasználat Szadán

Azon „érintetlen”, illetve „ősi” természeti területek aránya, melyeket az elmúlt két évszázadban nem vontak művelésbe és nem építettek be, a Szódrákosi-patak vízgyűjtőjén alig éri el a 3,5%-ot (446 ha). Elsősorban a vízfolyásokat kísérő, országos védettséget élvező lápok tartoznak ide. Az „ősi” természeti területek részesedése Szadán alig több mint 1%.

A korábban művelt, de mára *regenerálódott élőhelyek* borítása a térségben 9,9% (1268 ha). A mai lápok, mocsarak és a szárazgyepek jelentős része ide tartozik. Szadán a legmagasabb a regenerálódott területek aránya (17,8%), melyek zöme jelenleg Natura 2000-es száraz gyepek.

Az ember által *jelentősen átalakított területek* aránya a vízgyűjtőn igen nagy: 86,6% (11137 ha). Ide tartoznak a művelésbe vont, vagy beépített területeket: szántók, gyümölcsösök, lakott területek és telephelyek, és az erdők döntő hányada (tekintettel arra, hogy a tájidegen fenyvesek és akácok rendkívül szegényes élőviláguk miatt természetvédelmi szempontból értéktelenek). Szadán ezen területek részesedése magas.

Az I. Katonai Felmérés óta (230 éve) nem természeti (zömében művelt) területek legnagyobb foltjai a Szódrákosi-patak vízgyűjtője déli harmadában (Mogyoród, Szada, Veresegyház) terülnek el (ld. a 3. sz. mellékletet).

Szada azon kevés település közé tartozott a környéken, mely a török járom alól lakottan került ki. A középkori földvár helyét ma emléktábla jelöli a Várdombon. Galgóczy írja: „Már 1456-ban említik, csakúgy, mint a mellette lévő Paszagfő nevű patakocskát és vízomlást, a Báránykút nevű forrást és patakot, és Gárdony pusztát.” Érdekes feltételezés, miszerint neve az ide települő husziták nyelvén – azaz csehül – „kert”-et jelentene. A feltételezők ezt arra vezetik vissza, hogy földje igen alkalmas gyümölcsfák telepítésére, és az üldözött husziták is sok fát ültettek, kertté varázsolva a helyet. A régiek a községet Gyümölcstermő Szent Szadának is nevezték. Fontos még, hogy a Rákos-patak itt ered: „A keleti részen a szőlőhegy tövében buzog a pazsaki forrás, mely első eredetét teszi a Rákos-folyónak.” – olvashatjuk.

A szőlőtermesztés igen fontos szerepet töltött be a település életében. A község híres bortermelő szőlőhegyének véghajlatán s annak völgyében fekszik, és Galgóczy alapján állíthatjuk, hogy a XIX. század második felében a lakosság fő jövedelemforrása a szőlőművelés volt. A művelés alatt álló hegyeket *Margita*, *Csatár* és *Öreghegy* néven emlegetik. Nemcsak a bor, maguk a szőlőskertek is népszerűek voltak. A térképes források is egyértelműen árulkodnak a szőlőtermesztés jelentőségéről: az I. és II. Katonai Felmérés térképein jól láthatóak a délnyugatra néző hegyhátakon terpeszkedő kiterjedt szőlőskertek, melyeket a gyümölcsösökkel összevonva ábrázoltunk (utóbbi eredeti szelvényén a *Margita-hegy* elnevezésre is rábukkanhatunk). A III. Katonai Felmérés térképén a *Margita*, a *Hársas- és Csatár-hegyek* oldalában, illetve a településtől délnyugatra is találunk szőlőket.

Galgóczy adatai szerint az 1870-es években a település határa összesen 2292 kat. holdat tesz ki, melyben a Szt.-Jakab puszta egy része is benne van. A fent említett 2292 holdból (körülbelül 1317 hektár) 968 hold szántó, 192 hold rét (kaszáló, nedves gyepek) és kert, 205 hold szőlő, 384 hold legelő, 245 hold erdő, 2 hold nádas, 296 hold terméketlen és belső telek. A szőlő és erdő egészen, a legelő egy része dombon fekszik, a többi határrész lapályos. Az állattenyésztés nem túl eredményes: a tagosítás után közös tulajdonba került rétek és legelők minősége igen silány.

A fő jövedelemforrás tehát a szőlőművelés és a bortermelés volt, de ezen felül kiemelkedő volt más gyümölcsök termesztése is. A szőlők tele voltak gyümölcsfákkal; kezdve a korai cseresznyén, mindenféle nyári, őszi, téli gyümölcs bőven termett. Galgóczy szerint a községi faiskola (1 hold) a tanító kezelésében volt, és nyilván hozzájárult ahhoz, hogy a lakosság „a fanemesítést is jól érti és gyakorolja.” Szintén a többi környékbeli településhez hasonló jelenség a már említett fásítási törekvés: a tagosítás után itt négy hold futóhomokot fogtak meg akácok ültetésével.

Szadán a gyümölcsösök, szántók, mocsarak és lápok aránya hasonlóan a XVIII. század végi állapotokhoz – még a XX. század végén is jelentős volt.

Településrendezési Terv

Szada hatályos Településfejlesztési Konceptiója, Településszerkezeti Terve, Helyi Építési Szabályzata és Szabályozási Terve 2006-ban és 2009-ben készült el, illetve történt meg aktualizálásuk. A TRT módosítását a közelmúltban is tervezték. A jelenlegi településszerkezet fontos jellemzője a belterület nagy aránya. Az Önkormányzat célja a további kertvárosias lakóterület és az iparterület fejlesztés elsősorban a külterületi mezőgazdasági területek átminősítésével, belterületbe vonásával.

Ezzel a trenddel folyamatosan csökken a közcélú zöldfelületek kialakítására, illetve a természetes élőhelyek regenerálódására alkalmas területek száma és kiterjedése. Mivel a zöldfelületek az élhető települési környezet egyik fontos feltételét jelentik, fenntarthatósági szempontból a fejlesztéseknek csak egy része támogatható (elsősorban azon területek beépítése, melyek kis méretűek és elszigeteltek). Természetvédelmi szempontból fontos szempont a meglévő erdőfoltok megőrzése, mivel a csereerdősítés során kialakított új élőhelyeknek évtizedekre van szükségük arra, hogy elérjék azt a természetességi állapotot és fajgazdagságot, mely a kivágott és beépített zöldterületre jellemző volt.

A Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervéről szóló 2005. évi LXIV. törvény (BATT) 5.§-a alapján új beépítésre szánt terület a település közigazgatási határához 200 m-nél közelebb nem jelölhető ki. Szada Településszerkezeti Terve nem felel meg ennek az előírásnak, mivel egyes pontokon egészen a határig tervez lakóövezetet. A közigazgatási határtól számított 200 m-es sávon belül ezért beépítés helyett a jelenlegi művelési ág meghagyását, illetve a természeti területek megőrzését, vagy közcélú zöldfelületek, erdő létrehozását javasoljuk az alábbi településrészekben:

- A Fenyő u. északnyugati oldalán,
- a Fenyveserdő u. szadai oldalán, a körforgalom közelében,
- a Vízmű környéki területen,
- a Dózsa György út és a magas feszültségű távvezeték kereszteződésétől keletre eső területeken,
- egyéb, kisebb területeken a közigazgatási határ mentén.

A BATT előírása szerint beépíthető területté akkor minősíthető át további nem beépíthető terület, ha a település meglévő beépítésre szánt területein már nincs további hasznosítási lehetőség. Ennek betartására fokozott figyelmet kell szentelni.

2.3.7. Települési és az épített környezet minősége

Épített környezetünk állapota romlik, fokozottan veszélyeztetettek védelemre érdemes történeti értékeink. Az épített kulturális örökség értékőrző hasznosítása megkezdődött, ezek azonban még nem mondhatók általánosnak, pedig ezek a települési és táji karakter megóvását, fejlesztését jól szolgálják. A településeken bizonyos légszennyező anyagok közlekedési eredetű kibocsátásának növekedése, torlódások, a zaj- és rezgésterhelés növekedése, illetve az épített környezet nem megfelelő műszaki állapota és a zöldterületek hiánya okoz egyre nagyobb gondot.

Szada történeti településközpontja a Gödöllő-Vác összekötő út (Dózsa György út) mentén és a Malomvég felé haladó Székely Bertalan út mentén kezdett beépülni. A hagyományos falusias beépítési mód (keskeny, hosszú, utcára merőleges telkek oldalhatáron történő beépítéssel) még ma is őrzik a

településkaraktert. A hagyományos lakóterületeket északra, a Margita-hegy irányában és délre, a Dobogó környékén később beépült kertvárosias lakóterületek övezik.

Védett műemlékek

Országos műemléki védelem alatt áll a katolikus templom és a Faluház épülete (volt Grassalkovich-Pejácsevich-Kollerffy-Korozsmics-Bánó kúria). Helyi szintű védelmet élvez a Székely Bertalan műteremház, lakóház és kert, a református templom és a volt strandterület.

Közfoglalkoztatások, zöldfelületek kezelése

A települési közfoglalkoztatási feladatokat a Szada Nova Nonprofit Kft. látja el. Feladatkörei:

1. Közfoglalkoztatóként a háztartási szilárd hulladék gyűjtése, hulladéklerakóban elhelyezése
2. Utak, járdák felújítása és karbantartása, téli időszakban csúszásmentesítése
3. Parkfenntartási tevékenység, virágosításban közreműködés
4. Közhasznú munkások foglalkoztatása
5. Községi erdők kezelése
6. A „2111 Szada” önkormányzati havilap kiadói tevékenysége

Szada Nova Nonprofit Kft. által gondozott zöldfelületek mintegy 7 hektárt (közparkok, utak szélei) tesznek ki, ezen felül a parlagfűvel szennyezett területek még közel 2 ha-t jelentenek. A kezelt erdőterület kiterjedése mintegy 22 ha, mely szétszórtan helyezkedik el. Az üzemtervezett kezelést a cég erdőszakemberen keresztül látja el, aki az erdőfelügyelő hatósággal is tartja a kapcsolatot.

Pozitívum, hogy 2006-ban Virágos Szadáért Program indult, évente egyre nagyobb lakossági részvétellel. Az elmúlt években többek között több száz fát ültettek el közterületen. A község évek óta sikeresen vesz részt a Virágos Magyarországért mozgalomban is.

Szada jellemzően kertvárosias lakóterület, az ingatlanok zöme kertesi családi ház. A beépített területek növekedésével, a táji környezet nyújtotta lehetőségek romlásával, a népesség életmódjának, a lakóhelyek nyújtotta lehetőségek változásával várhatóan tovább nő a közhasználatú zöldfelületek iránti igény a községben. Jelenleg kevés a használati értékkel rendelkező közcélú zöldfelületek száma. Erre a célra többek között a szomszédos településekkel (Veresegyház, Gödöllő) határos, még be nem épített területek alkalmasak (ld. az előző fejezetet).

A növekvő népességszám várható hatása a települési környezetre és a közfoglalkoztatásokra

A hatályos Településfejlesztési Konceptió szerint Szadán a parcellázások révén a prognosztizált lakónépesség legalább 7800 fő lesz 2017-re. A dokumentum az ezt követő időszakra a jelenleg mezőgazdasági hasznosítású Négerföldek és a Korizmicok dűlő területét szintén potenciális lakóterületként határozza meg.

Budai agglomerációs tapasztalatok (Törökbálint, 2000-es évek eleje) szerint 1000 fő bevándorlása egy adott településre legalább 200 M Ft értékű infrastrukturális beruházást igényel, melyhez évente további 70 M Ft egyéb működtetési kiadás (óvodák, iskolák, orvosi rendelők stb.) kapcsolódik. Ez Szada esetén plusz 3500 fővel számolva egyszeri 700 M Ft kiadást, és plusz 245 millió Ft éves működtetési költséget jelent, mely az Önkormányzatra jelentős terhet ró.

A lakóterület fejlesztések következtében az ivóvízigény is arányosan növekedni fog. Ez nem csak a többlet vízigény infrastruktúrájának előzetes biztosítását igényli, hanem a jelenleg bővítés előtt álló szennyvíztisztító második ütemű bővítését is megköveteli. Jelzi, hogy napjainkban is a kapacitás határán van a vízellátás, hogy 2007-ben a vízszolgáltató DMRV Zrt. kénytelen volt ideiglenes ivóvíz korlátozást életbe lépteteni a térségben. A plusz fejlesztési feladatok jelentős terhet fognak róni az önkormányzatokra.

Veresegyházi adatok alapján a 2104 jelű út átlagos napi forgalma jelenleg 13.000-15.000 egységjármű/nap. Csúcsidőben jelentős a terhelés, gyakran dugók alakulnak ki. A tervezett

agglomerációs elkerülő út azonban várhatóan csak átmenetileg fogja biztosítani a Szada és a környező településeken (2104 jelű úton) áthaladó gépjármű forgalom csökkentését, ugyanis:

- nyugat-európai és hazai tapasztalatok alapján az elkerülő utak menti területeken gyakran újabb lakóövezetek alakulnak ki,
- a településrendezési tervek alapján 2017-ig csak Veresegyházon, Erdőkertesen és Szadán min. 11.000 fő (kb. 4.000+4.000+3.000 fő) letelepedésével lehet számolni (ez +43%-ot jelent, mivel jelenleg 27.600 fő él a településeken),

melyek a gépjármű forgalmat tovább növelik.

Az 1000 főre jutó gépjármű állomány jelenleg a térségben 380 körül van, de a motorizációs trendek alapján a közeljövőben ez várhatóan el fogja érni az 500-550-et is. A fenti népességnövekedéssel számolva így kb. plusz 6300-zal fog nőni a gépjárművek száma a három településen. Szadán 4100 db-ra nőhet a gépjármű park, mely a jelenlegi szinthez képest 2,5-szeres növekedést jelent.

Szada 2010-ben készült települési környezetvédelmi programja (TKP) 2003. évi adatokra hivatkozva megjegyzi (Forrás: Budapest és környéke agglomeráció integrált levegővédelmi intézkedési programja, 2003.):

„Az összes szennyező tekintetében Szadára elmondható, hogy az ipari tevékenység hiánya és a közlekedési emisszió minimális hatása következtében nem tartozik a légszennyezettségi határértékekről, a helyhez kötött légszennyező pontforrások kibocsátási határértékeiről szóló 14/2001.(V.9.) KöM-EüM-FVM rendelet 4. sz. melléklete alapján a határértéket meghaladó zónacsoportokba.”

A leírtak alapján az autós közlekedés elmúlt 10 évben feltételezhető növekedése felülírhatja a közlekedés alacsony jelentőségét a település levegőminőségének alakításában (mindazonáltal a közlekedésnek számos egyéb környezeti hatása is van). A TKP meg is jegyzi, hogy cél *„a közlekedésből és kommunális tevékenységekből származó légszennyezés és a környezetterhelés mértékének csökkentése oly módon, hogy biztosítható legyen a lakókörnyezet biztonsága.”* Több ehhez kapcsolódó gyakorlati lehetőség között (pl. égetés helyett komposztálás, zöldterületek kiterjedésének növelése) jelzi a tömegközlekedés fejlesztésének, igénybevitelének szükségességét, P+R parkolók létesítésével.

A beépítettség növekedése, illetve a zöldfelületek csökkenése és a növekvő gépjármű forgalom okozta zaj- és a levegőszennyezés miatt kevésbé lesz élhető, fenntartható a község. A távlati 7800 fős lakónépesség helyett ezért 6300 fős limitet javasolunk, mely a beépítésre tervezett területek csökkentésével érhető el.

A fentiekben túl a zaj- és a levegőszennyezés a tömegközlekedés kapacitásának és színvonalának javításával részben mérsékelhető.

2.3.8. Hulladékkezelés

Hazánkban a keletkező hulladék összes mennyisége 1997. óta gyakorlatilag stagnál. A települési szilárd hulladék tömege az utóbbi években alig változik, térfogata azonban a könnyű összetevők arányának emelkedése miatt évről évre növekszik. Az ipari hulladék (beleértve a kereskedelembe és szolgáltatásokban képződő hulladékot is) évi képződése 20-25 millió tonna között van, mennyisége fokozatosan csökken. Ennek egyik oka az 1990-es évek eleji gazdasági visszaesés volt, másik oka pedig a gazdasági szerkezet átalakulása, ami az 1995 után ismét bővülő gazdaságban korszerűbb, anyag- és energiatakarékos technológiák bevezetését is jelentette. A képződő hulladéknak azonban alig 30%-át hasznosítják, mintegy 60%-át lerakják vagy tárolják.

A települési szilárd hulladékoknál a szervezeten begyűjtött mennyiség nő, amelynek 85%-át lerakják és kb. 12%-át hasznosítják. A települési szilárd hulladéknak ma már mintegy 13%-a kerül szelektíven begyűjtésre, és érzékelhetően növekszik a csomagolási hulladék hasznosítási aránya is.

Szadán a hulladékgazdálkodási közszolgáltató az önkormányzati tulajdonú Szada Nova Nonprofit Kft.. A szilárd kommunális hulladék begyűjtését hetente egyszer végzik, 2007-ben (nincs újabb adat a weblapon) 1360 háztartás és vállalkozás, illetve 160 hétvégi ház volt a rendszerben. A szilárd kommunális hulladék a Csömöri Regionális Hulladéklerakóba kerül (kezelő: Ker-Hu Kft.).

2007-ben a „házhoz menő” zsákos gyűjtésbe (havi egy alkalom) 800 háztartás csatlakozott. Az elszállított zsákok száma a nyári hónapokban 1500 db. volt. Az ehhez szükséges zsákokat díjmentesen biztosítják a lakosság részére. Gyűjthető hulladékok: fém-, műanyag-, papírcsomagolások és italos kartondobozok. A szelektíven gyűjtött hulladékot a FE-GROUP INVEST Zrt. budapesti válogatóművében dolgozzák fel.

Problémát jelent azonban, hogy az új Észak-kelet Pest Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer (ZÖLD-HÍD Program) ugyanakkor a zsákos gyűjtést nem tudja befogadni. Ezért az elmúlt években újabb gyűjtőszigetekkel igyekeztek közelebb hozni az ingatlanokhoz a szelektív gyűjtés lehetőségét. A három gyűjtőszigeten elhelyezett 1100 l-es konténerekben a fehér és színes üvegpalackok gyűjtése, a kék színűekben pedig a nagyobb méretű kartonok és egyéb papírféleségek gyűjtése történik.

Szadán évente egyszer (tavasszal) lomtalanítást végeznek. Pozitívum, hogy az önkormányzat évi egy alkalommal lakossági veszélyes hulladékgyűjtést szervez. A veszélyes hulladék begyűjtését és ártalmatlanítását a Design Kft. (Kecskemét) végzi. Használt elemgyűjtő az intézmények közül csak iskolában található.

Szada 2010. évi települési környezetvédelmi programjában található, 2007. évinél frissebb adatokat is tartalmazó 12. sz. táblázatában látható, hogy összességében a települési szilárd hulladék mennyisége a vizsgált három évben jelentős visszaesést követően nőtt, sőt meghaladta a bázisadatokat. Ugyanez a tendencia figyelhető meg az egyes anyagminőségekre bontott adatok változásában is (a veszélyes, az üveg és a fém-hulladék kivételével). A 2007-ről 2008-ra bekövetkező csökkenés oka talán a gazdasági válsággal összefüggő kisebb fogyasztás és a vele járó kisebb hulladéktermelés. A fogyasztás (legyen szó ivóvízről, gázzal, elektromos áramról, egészségügyi szolgáltatásról...) és a hulladék- (és szennyvíz-) termelés általában együtt nő a lakosságszámmal.

Mindeközben a szelektív gyűjtés sikerét, egyúttal a benne résztvevők környezeti tudatosságát igazolja az évről évre növekvő szelektíven gyűjtött hulladékmennyiség.

Hulladék fajtája	2007 (t/év)	2008 (t/év)	2009 (t/év)
Lomtalanítás	99	56	101
Papír	197	160	165
Üveg	33	30	28
Fém	2	1	1
Műanyag	350	330	360
Szerves hulladék	600	583	610
Textil	150	140	145
Veszélyes hulladék	4	4	5
Összesen a települési szilárd hulladék	1408	1304	1415
Egy főre eső települési szilárd hulladék (kg/fő)	339	305	323*
Települési szilárd hulladékból szelektíven gyűjtött hulladék	56	62	69
Egy főre eső szelektíven gyűjtött hulladék (kg/fő)	13,5	14,5	15,8*

12. sz. táblázat: **A keletkező hulladékok típusa és éves mennyisége.** * 2010. évi lakónépesség-számmal számolva

Az Észak-Kelet Pest és Nógrád Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszer

Szada Község Önkormányzata az Észak-Kelet Pest és Nógrád Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási Rendszerhez tartozik. A hulladékgazdálkodási rendszer (Zöld Híd Program) révén több mint 102 ezer háztartás hulladékgazdálkodását az európai uniós normák szerint oldják meg. Korszerű gyűjtő és kezelő rendszert létesítenek és kiterjesztik a szelektív gyűjtést. A régi lerakók megszüntetésével csökkenhet a térség környezeti terhelése.

A rendszer garantálja az ötfajta gyűjtési típusnál (ömlesztett hulladékgyűjtés, gyűjtőszigetes szelektív gyűjtés, zöldhulladék-gyűjtés, hulladékudvarokban történő gyűjtés és veszélyes-hulladékok szelektív gyűjtése) a hulladékok korszerű gyűjtését, optimális hasznosítását, illetve az előírások szerinti ártalmatlanítást. A Program része kilenc hulladékudvar, két hulladékkezelő központ, egy átrakó állomás és 486 szelektív gyűjtő sziget kiépítése összesen 106 település számára.

Az önkormányzati intézmények hulladékgazdálkodása terén, az ÁMK kivételével, elmondható, hogy a termelt hulladék mennyisége jelentősen (negyedére-hatodára) csökkent a 2008. évi adatokhoz képest, mely a szelektív hulladékgyűjtés bevezetésének köszönhető. Ezzel összefüggésben (a 13. sz. táblázatban láthatóan) 2010-ben és 2012-ben jelentősen kisebb a lerakásra kerülő kommunális hulladék és lom mennyisége a 2007. évi adatokhoz képest. (Ez utóbbi évből rendelkezünk utoljára adattal.) Ugyanezen évek adatait összehasonlítva látható, hogy kismértékben csökkent a szelektíven gyűjtött papíré és veszélyes hulladéké, bár kismértékű növekedésük tapasztalható 2010. és 2012. között. A papírfogyasztás, ill. papír hulladék termelődésének csökkenése kézenfekvő környezeti haszonnal jár, de a környezeti tudatosság esetleges növekedésén túl gazdasági okai is lehetnek. Pl. nyomtatott reklámanyagok mennyiségének csökkenése, lakossági tüzelésben való felhasználás. [Vö. a gázfogyasztás 2008. évi csúcsot követően csökkent, melynek a kiegészítő jellegű, olcsóbb fatüzelés is oka lehet.]

Szelektíven gyűjtött műanyag mennyisége stagnál az elmúlt évek viszonylatában, míg az üvegé jelentősen nőtt. (Ennek oka visszaváltható üvegek mennyiségének csökkenésén túl a szelektív gyűjtés tudatos, következetes használata is lehet.)

Önkormányzati intézmények	Hulladéktermelés		
	2008	2010	2012
Polgármesteri Hivatal	9.360	2.100	2.200
ÁMK (Óvoda, Iskola, Konyha, Faluház)	19.800	21.800	22.200
Szociális Alapszolgáltató Központ	4.680	1.300	1.300
Tájház	4.680	1.000	1.000
Székelő-kert	4.680	800	800
Háziorvosi Rendelő	9.360	2.100	2.200

13. sz. táblázat: **Önkormányzati intézmények hulladéktermelése**
(becsült önkormányzati adatok; kg-ban)

Illegális hulladéklerakók

Jelentősebb illegális hulladéklerakók elsősorban a Natura 2000 terület homoki gyepein és ennek a területnek a déli határát szegélyező erdőben vannak. A TKP szorgalmazza a lerakók felszámolását, valamint - 2014. december 31-i határidővel - a község tulajdonában, Szada közigazgatási területen lévő 0121/1 hrsz-ú, már felhagyott kommunális hulladéklerakó rekultivációját az Észak-Kelet Pest és Nógrád Megyei Regionális Hulladékgazdálkodási és Környezetvédelmi Önkormányzati Társulás programja alapján, a hulladékgazdálkodási rendszer üzemeltetése során.

2.3.9. Közlekedés

Magyarországon az 1990-es évek közepétől a GDP növekedésével arányosan a közlekedési-szállítási igények és a közlekedési teljesítmények jelentősen növekedtek. Ez káros szociális és környezeti hatással is együtt járt, ami részben abból ered, hogy az átlagos növekedés ellenére jelentős piacvesztést szenvedett el a vasút- és részben a vízi közlekedés, miközben – az uniós átlaghoz viszonyított fejlettségbeli különbség csökkentésével párhuzamosan – dinamikusabban nőtt a jelentős környezeti hatásokkal járó közúti közlekedés, és a társadalom alsó jövedelmi csoportjai számára kevésbé hozzáférhető légi közlekedés. Ennek ellenére jelenleg a magyar vasúti szállítási részarány az EU-25 átlagának a kétszerese.

A motorizáció növekedésével és a nyugat-európai mintákat követő dezurbanizációnak köszönhetően változik a városok és városkörnyékek korábbi egyirányú kapcsolata, a járásokon és városkörnyékeken belüli sokirányú kapcsolatok felértékelődnek. A tömegközlekedés azonban nem tart lépést az agglomerációs forgalom növekedésével, minősége elmarad a sokszínűbbé váló társadalmi igényektől, ami növeli az egyéni közlekedési igényt. A szélesedő autóhasználat hatására nő az utak zsúfoltsága, ami a környezetszennyezés és a társadalmi költségek növekedésével jár együtt. A közlekedési eredetű szilárd-anyag kibocsátás (légműködési szennyezés) például több mint háromszorosára növekedett 1990 és 2002 között.

Szadán az úthálózat fejlesztése folyamatban van (a közelmúltban pályázat révén sikerült utak és vízelvezetés fejlesztésére pályázati pénzt szerezni), de elmarad a szükségességtől. Ennek oka elsősorban a közutak üzemeltetésének forráshiánya, mely miatt a burkolatok állapota sok helyen nem megfelelő. A közúti forgalom nagysága a 2104 sz. országos közúton (a Dózsa György úton) irányonként 13.000–15.000 egységjármű naponta, mely csúcsidőben ennél sokkal nagyobb terheltséget mutat.

A Volánbusz által üzemeltetett helyközi autóbusz viszonylatok (Gödöllő-Vác, Gödöllő-Galgamácsa) szolgáltatási színvonala megfelelő (gyakori követés, korszerű járművek), azonban az autóbuszmegállók kialakítása nem felel meg a kor elvárásainak. Gödöllő felé a reggeli csúcsidőszakban 5-15 percenként mennek buszok és a délelőtti 11-12 óra közötti időszaktól eltekintve egész nap megfelelő a járatsűrűség.

2009-ben adtak át egy fontos kerékpárutat, de a községben a kerékpáros közlekedés feltételeit tovább kell fejleszteni. Gondot jelent, hogy a gyalogos felületek több helyen hiányoznak, vagy rossz állapotúak, a gyalogátkelőhelyek száma kevés, és nem megoldott az akadálymentesítés sem.

A község közlekedési helyzetének jövőjét alapvetően a lakosok száma és a motorizációs szint várható alakulása határozza meg. A parcellázások következtében a lakosságszám további növekedése várható, melynek távlatban elérheti a 7.800-at, a motorizációs szint pedig elérheti az 500-550 szgk/1000 lakos közötti értéket, azaz a 3900-4300 db-os gépjármű parkot. Ez a trend a község élhetőségét veszélyezteti, ezért megelőzése, mérséklése fenntarthatósági szempontból alapvető feladat.

2.3.10. Környezeti szemléletformálás, tájékoztatás

A Székely Bertalan ÁMK Általános Iskola a – többek között például - a 2008/2009-es tanévre Ökoiskola címet nyert az Oktatási és Kulturális Minisztériumtól. Az iskola mellett egy gyümölcsöskert található, mely kiváló terepet ad a környezeti nevelésre, a szadai hagyományok bemutatására.

Az Ökoiskola Hálózat, az OECD-ENSI (Iskolai Környezeti Nevelési Kezdeményezések) nemzetközi projektjeként 1986-ban indult útjára. Az "Ökoiskola" cím azon iskolák munkájának legmagasabb szintű állami elismerése, melyek iskolafejlesztési, pedagógiai munkája kiemelkedően magas színvonalon képviseli a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiája értékeit. Az "Ökoiskola" cím adományozása kapcsolódik az ENSZ "A fenntarthatóságra oktatás" 2005-2014 évtizedének programjához.

Az ökoiskola abban különbözik egy átlagos iskolától, hogy nemcsak a tanításban érvényesülnek a környezeti nevelés, a fenntarthatóság pedagógiájának elvei, hanem az iskolai tevékenységek minden területén egy holisztikus szemlélet mentén folyik a munka. Az iskolák működtetése során törekednek a

környezetkímélő megoldásokra, az intézmények a szülőkkel és a helyi közösséggel együttműködve hatást gyakorolnak a helyi környezeti problémák megoldására, és számos tanórán kívüli tevékenységekkel biztosítják a diákok ismereteinek bővítését.

Az "Ökoiskola" cím elnyerése – melyre az utóbbi években többször is sor került! – számos előnnyel járhat az intézmények számára. A cím használata az iskola megkülönböztető minőségjelzőjévé válik, mely vonzóvá teszi az intézményt a szülők számára. Az ökoiskolák nagyobb eséllyel vesznek részt a környezeti nevelési, a fenntarthatóság pedagógiájával kapcsolatos pályázatokon. A tanulók környezet- és energiatudatosságának növelése érdekében kialakított oktatási programban az Ökoiskolák előnyben részesülhetnek. A cím elnyerője az Ökoiskolák Hálózatának tagja lesz, hazai és nemzetközi kapcsolatrendszere bővül, a Hálózat programjai, továbbképzései pedig segítik szakmai fejlődését.

A felnőtt lakosság tájékoztatása kapcsán említést érdemel, hogy környezetvédelmi témájú cikkekkal az Önkormányzat „Szada 2111” c. lapjában lehet találkozni.

Turistautak

A Szadai Sport Egyesület rendszeresen tervez túrákat a térségben. A faluból piros jelzésű turista útvonal indul a 344 m magas Margitára, a Gödöllői-dombság legmagasabb pontjára, mely térképészeti alappont is egyben. A Veresegyházi-medence Natura 2000 területen, a Szódrákosi-patak mentén sárga jelű turista útvonal megy Veresegyház és Gödöllő irányába. Az utóbbihoz kiválóan fog illeszkedni az önkormányzat által tervezett Lápi póc Tanösvény. A turistautak és a tanösvény jó alapot adnak a környezeti szemléletformálásnak és az ökoturizmusnak.

Egyes további főbb környezeti mutatók tekintetében látható, pl. hogy az elmúlt 3 évben a szennyvízcsatorna-hálózatra kötött lakások száma – összefüggésben a hálózat kiépítettségének 2012-ben történt fejlesztésével – fokozatosan nőtt, mára közel 90 %-os. Ennek köszönhetően a településen a helyben szikkasztás száma, ezzel a talaj- és a talajvíz terhelése csökkent.

Szada összes vízfogyasztása a 2007-es csúcsot követően visszaesett, majd kismértékben nőtt, és 2012-ben megközelítette a korábbi maximumot. Mindazon túl, hogy az ivóvíz-felhasználás módjainak tényleges megoszlása nem ismert (pl. a kertek, közterületek öntözése és a kerti medencék száma is jelentős lehet, ill. a lakosság száma folyamatosan nőtt), a csatornázás fejlesztése révén a használt víz nagyobb arányban kerülhet tisztításra.

A község áram, gáz fogyasztásának növekedése is párhuzamba állítható a lakosságszám növekedésével, csakúgy mint az egyéb infrastrukturális elemek arányának növekedése. Erre példa az aszfaltozott és kövezet utak hosszának növekedése (bár a földutak hossza is nőtt, csekély mértékben).

	2006	2007	2008	2010	2012
A település területe (ha) (ebből belterület/zártkert)	1669 (588/14)	1669 (n.a./n.a.)	1669 (n.a./n.a.)	1669 (n.a./n.a.)	1669 (n.a./n.a.)
Szennyvíz csatornahálózatba bekötött lakások aránya (%)	n.a.	n.a.	80%	82%	87%
Szennyvíz csatorna kiépítettsége (%)	70%	70%	70%	96%	96%
A község vízfogyasztása (m ³ /hó)	5172	6459	6218	6312	6420
A község áramfogyasztása (kWh/év)	80129	81781	82020	82080	82560
A község gázfogyasztása (m ³ /év)	98132	91425	92764	92600	91800
Utak hossza/aszfalttal ellátott utak hossza (m)	n.a.	51.923/14.635 (28,2%)	n.a.	52.922/12.300 (23%)	52.922/13.662 (26%)
Kövezett/földutak hossza (m)	n.a.	18.693/18.595 (36,0/35,8%)	n.a.	18.600/19.700	19.490/19.770
Lerakóba kerülő szilárd kommunális hulladék mennyisége (t)	n.a.	1239	n.a.	1100	1200
Lerakóba kerülő lomok mennyisége (t)	n.a.	99	n.a.	78	80
Szelektíven gyűjtött papír mennyisége (t)	n.a.	35	n.a.	32	34
Szelektíven gyűjtött műanyag mennyisége (t)	n.a.	22	n.a.	20	22
Szelektíven gyűjtött üveg mennyisége (t)	n.a.	10	n.a.	12	14
Begyűjtött veszélyes hulladék mennyisége (t)	n.a.	4	n.a.	3.100kg	3260kg

14. sz. táblázat: Szada környezeti statisztikai adatai

SZADA KÖRNYEZETI SWOT-ANALÍZISE			
Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
Kedvező környezeti adottságok (szép fekvés, éghajlat, tiszta levegő, csend, stb.) Kedvező tájképi- természeti adottságok (vízfolyások, erdő- és gyepterületek), változatos tájhasznosítás	Tájképet negatívan befolyásoló heterogén beépítések Kevés természetes vízfelület Alacsony erdősültség, kevés közpark és mező-védő erdősáv Közepes és gyenge talajminőség	Műszaki infrastruktúra fejlesztése (utak, csapadékvíz elvezetés)	A lakónépesség növekedése, ill. az ingázásból adódó forgalomműködés (zaj- és légszennyezés) miatt az elvándorlók számának növekedése
Natura 2000 terület, tájvédelmi körzet, természetvédelmi területek, országos ökológiai hálózat élőhelyei	Mezőgazdasági és kertes területek csökkenése, gyümölcsösök, szőlők eltűnése	Tavak létrehozása: - az egykori Bolgár-tó rehabilitációja, - a Fenyveserdő utca keleti végénél.	Jelentősen megnő a beépített területek aránya, mely a védett területek fokozott terheléséhez, a természetközeli élőhelyek eltűnéséhez, a tájkép és a mikroklímatis viszonyok romlásához vezet

SZADA KÖRNYEZETI SWOT-ANALÍZISE			
Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
Virágosítási Program	Talajvízszennyezés: jelentős településrészen nincs szennyvízcsatorna	Szennyvízcsatorna hálózat kiépítésének befejezése, a rákötések számának gyors növelése	A megépülő agglomerációs elkerülő út növeli a természeti területek terhelését és újabb beépítéseket generál
Védett műemlékek: a Faluház épülete (volt Grassalkovich-Pejácsevich-Kollerffy-Korozmics-Bánó kúria), református templom. Helyi szinten védett: Székely Bertalan műteremház, lakóház és kert, volt strandterület	Túlterhelt a Dózsa György út (gépkocsi és teherforgalom zajterhelése és levegőszennyezése)	„Virágos Magyarországért” környezetszépítő versenyben való részvétel	Természeti területek állapotának romlása (motoros sportok, illegális szippantott szennyvíz ürítés, inváziós növények terjedése és hulladéklerakások)
Szelektív hulladékgyűjtés	Az utca névtáblák és fasorok egyes helyeken hiányoznak	Pihenő- és sportterületek, közparkok kialakítása (közigazgatási határ mentén stb.), esztétikai értékük növelése	Az esetleg megépülő golfpálya védett fajok kipusztulását, a természeti területek gyomosodását, elszegényedését okozza (műtrágyázás hatása stb.)
Jó megközelíthetőség (távolsági autóbuszjárat, M3-as autópálya közelsége)	Illegális hulladéklerakások	Tájkép megóvása, természeti területek és emlékek helyi védetté nyilvánítása	A környezetet jelentősen terhelő üzem(ek) letelepedése
	Aszfaltozott utak, gyalog-járdák és a vízelvezetés állapota, hiánya	Szelektív hulladékgyűjtés kibővítése, gyűjtőszigetek kialakítása	A szelektív hulladékgyűjtés nem bővül
	A régi, hagyományos parasztházak közül sok lebontásra került vagy átépült	Kerékpárút fejlesztés, kerékpártárolók létrehozása	
	Az utcahálózat falusias, ún. nőtt szerkezet, ami-nek a korszerűsítése és kapacitásának növelése nehezen oldható meg	Pályázati forrás biztosítása környezetvédelemre a civil szervezeteknek (helyi Környezetvédelmi Alap létrehozása)	
	A szelektív hulladékgyűjtés nem elterjedt	A településközpont fejlesztése tudatos arculattervezéssel, a közterület rendezésével (zárt csapadékvíz-elvezetés, parkolási helyzet javítása stb.). Ennek során a helyi sajátosságok és értékek figyelembe vétele	
	A parkolási lehetőség rendezetlensége (pl. a Dózsa György úton)	Közüntézmények fűtése termálvízzel és ennek kiterjesztése a lakosság és a vállalkozások felé	
		Természeti területeken tanösvény(ek) kialakítása	

15. sz. táblázat Szada környezeti SWOT-analízise

2.4. Gazdasági helyzetelemzés

Az 1990-es évek első felében a GDP-vel párhuzamosan az ipari termelés és a mezőgazdaság is jelentős mértékben visszaesett hazánkban. Az építőipar részaránya is csökkent, míg a szolgáltatásoké jelentősen nőtt. A termelés visszaesése és a szolgáltatási szektor bővülése nagyban hozzájárult az erőforrás-felhasználás és a levegő- és vízszennyezés számottevő csökkenéséhez, valamint a mezőgazdasági kemikáliák használatának hirtelen zuhanásához („környezeti ajándékhatás”).

A 90-es évek végén újra megindult gazdasági növekedés nem járt együtt a hagyományos szennyezések korábbihoz hasonló mértékű növekedésével. Ez a szétválási folyamat a gazdasági és technológiai modernizáció, valamint az új típusú környezetvédelmi jogszabályok alkalmazásának eredménye. Az önkéntes vállalások terén meghatározó jelentőségűvé vált a vállalatok irányításában a Nemzetközi Szabványosítási Szervezet (ISO) ISO 14001 környezetirányítási rendszerének alkalmazása. Az Unióhoz történő csatlakozásig átvettük az Európai Unió EMAS környezetvédelmi vezetési és hitelesítési rendszerét, és kiépítettük annak intézményét.

Ezzel Magyarországon a rendszerváltást követően látszólag megvalósult az az általános cél, mely szerint a gazdasági növekedést el kell választani a környezetterhelés növekedésétől. Ennek az oka azonban nem a tudatos környezeti- vagy gazdaságpolitika volt, hanem a rendszerváltást követő spontán folyamatok melléktermékeként valósult meg. Ezért a jövőben várható, hogy a fenti tendenciák egy része lelassul, vagy akár meg is fordul (elsősorban a fogyasztás növekedésének az eredményeképpen).

Az EU-csatlakozás közeledtével a fejlett, globálisan szolgáltató cégek is megjelentek az országban. Ezek a vállalatok nemcsak jelentős működőtőkét fektettek be Magyarországon, hanem fejlett műszaki, szervezeti technológiákat is meghonosítottak. E folyamat ugyanakkor bizonyos kockázatokkal és a fenntarthatóság szempontjából negatív hatásokkal is járt (pl. a fogyasztói társadalmi minták gyorsabb terjedése).

A technológiai fejlődést eredményező modern beruházások a megfelelően képzett munkaerő, és a szolgáltató vállalkozások számára elérhető piac miatt a fejlett térségekben koncentráálódtak. Mindez hozzájárult az országon belüli fejlettségbeli különbségek növekedéséhez.

2.4.1. Gazdasági szerkezet, vállalkozások, önkormányzati gazdálkodás

Magyarországon a gazdasági szerkezetváltást nagymértékben segítette a modern szervezeti, pénzügyi és műszaki tapasztalatok átvétele, beépítése a vállalkozások mindennapos tevékenységébe. Ugyanakkor a gazdasági fejlődés, innováció jelentős korlátja, hogy nemzetközi összehasonlításban igen alacsony a K+F kiadások GDP-hez viszonyított aránya 2005-ben 0,95%. Az azóta eltelt években ez az arány meghaladta az 1,1 %-ot, 2011-re elérte az 1,2 %-ot is (forrás: <http://www.ksh.hu>). Problémát jelent, hogy a külföldi tőke jelenleg a relatíve olcsó munkaerőre és erőforrásokra koncentrált, és a környezeti szempontból problémás „zöldmezős” lehetőségeket részesíti előnyben.

Hazánkban a *kis- és középvállalkozások* (KKV-k) foglalkoztatják a legtöbb munkavállalót. Fejlesztésük, a gátló tényezők feltárása és lebontása fontos feladat. A kisvállalkozások bővülését főleg a korszerű vezetési, szervezési, pénzügyi és műszaki ismeretek alacsony foka és a relatíve magas anyagi és adminisztrációs terhek gátolják. A KKV-knak nagyvállalatokhoz képest alacsonyabb termelékenységét gyenge innovációs teljesítményük, alacsonyabb tőkeellátottságuk, az informatikai eszközök alkalmazásában mutatkozó elmaradásuk, és a pénzügyi szolgáltatásokhoz való rosszabb hozzáférésük tartósítja.

Ipari termelés, kereskedelmi és szolgáltató vállalkozások

Fenntarthatósági szempontból pozitívum, hogy Szada ipari és kereskedelmi-szolgáltató övezeteinek nagy része elkülönül a lakóterületektől.

A foglalkoztatásban meghatározók Szadán is a KKV-k, ezért letelepedésük ösztönzése fontos feladat. Az elmúlt években az alábbi cégek fizettek jelentős mértékű helyi iparűzési adót: Nordenia Hungary Kft., Ledo Kft., Arzenál Kft., Fein Hungária Kft., CBA Baldauf Kft., Puskárfém Kft., V-Contact Kft., Cummins Ltd., Mitina Logisztikai Kft., Poly-Glass Kft., Állami Autópálya Kezelő ZRt., Invest Hungaria Kft., Arco-Művek Kft., Prymetall Kft., Tímár Vaskereskedelmi Kft.

Turisztika

Jelenleg Szadának nincs egy átfogó, megfelelő marketinggel támogatott turizmusfejlesztési stratégiája, pedig a település kiváló adottságokkal/vonzerővel rendelkezik az alábbi területeken:

- kulturális-művészeti idegenforgalom (a Székely Bertalan Művészeti Központ révén ez részben megvalósul),
- falusi-, lovas-, sport- és ökoturizmus,
- wellness turizmus (a termálkút fűrése folyamatban).

Mezőgazdaság

Hazánkban az elmúlt évtizedekben a mezőgazdaság óriási változásokon ment keresztül a tulajdonosi és termelési szerkezet, az állattenyésztési viszonyok, feltételek nagymértékű változása, az élelmiszer-fogyasztási szerkezet átalakulása, a nemzetközi kereskedelmünkben bekövetkezett változások és számos más tényező eredményeképpen. Mindezek egyik következményeként a korábban megművelt területek jelentős része került ki a mezőgazdasági hasznosításból.

A budapesti agglomerációban a korábbi mezőgazdasági termelés egyre inkább háttérbe szorult, mely tendencia Szadán is megfigyelhető. A mezőgazdasági területek belterületbe vonásával folyamatosan csökken a művelt területek aránya, kiterjedése. A folyamatnak két fő oka van: művelésből történő kivonás esetén magas áron lehet értékesíteni a földet lakóterületek kialakításához, az alacsony aranykorona érték (közepes és gyenge termőtalajok) miatt kicsi a jövedelmezőség.

A lakóterület terjeszkedés egyik fontos problémája, hogy a településen komoly hagyományokkal rendelkező gyümölcsstermesztés helyszínei is elvesznek.

2.4.2. Infrastruktúra

Hazánk műszaki infrastruktúrájának kiterjedtsége és színvonala a rendszerváltást követően számottevően nőtt. A távközlés, a vezetékes gáz és vízellátás gyakorlatilag az ország teljes területén kiépült – sőt még túlkapacitások is vannak, azonban egyes területeken – különösen a romák által sűrűn lakott településrészekben, telepeken – a hozzáférés esélyegyenlősége nem biztosított. Megtörtént a villamos energia hálózat integrálódása a nyugat-európai rendszerekbe.

A vezetékes víz, a gáz, az áram és a távközlési szolgáltatások Szada teljes területén elérhető, a szennyvízcsatorna hálózat kiépítettsége 96%-os.

Említést érdemel, hogy Szada közigazgatási területén (a Sződrákosi-patak nyugati oldalán, azzal párhuzamosan) a Barátság I. kőolajvezeték, a község déli felén pedig egy 400 kV-os elektromos távvezeték halad át.

(Az utakról és a szennyvíztisztítóról korábbi fejezetekben írtunk.)

2.4.3. Intézményrendszer és a fenntartható fejlődés

A társadalom fenntarthatósági problémáinak kezelésében nagy feladat hárul az *önkormányzatokra*, az oktatástól kezdve az egészségügyi, szociális ellátásokon át a hatósági jogkörök gyakorlásáig és a környezeti károk monitorozásáig. A hazai önkormányzatok jelentős része azonban az említett strukturális problémákra is visszavezethetően nem rendelkezik megfelelő kapacitásokkal, erőforrásokkal a rá bízott és növekvő mértékű hatásköri feladatok szakszerű ellátására, illetve sok esetben még az alapvető önkormányzati funkciók teljesítésére sem. A jelenlegi önkormányzati struktúra szétaprózott, s az adott rendszerben érdekérvényesítési képessége nem megfelelő. Nagyobb arányú állami támogatással biztosítható a feladatarányosabb finanszírozás, ami ellensúlyozza a saját bevételekben meglévő nagy különbségeket.

A fenntarthatóság szempontjából fontos folyamat a *kistérségi társulások* kialakulása és működése. Bár vidéken gyengének mondhatóak a civil szerveződések, az önkormányzati területfejlesztési társulások közül sokan jelentős sikereket tudnak felmutatni. A kistérségi/járási szerveződések előnye, hogy a körzet fenntarthatósági problémáit a lehető legalacsonyabb szinten, integráltan tudja kezelni a víz- és szennyvízszolgáltatástól a szociális kérdéseken át a gazdaság fejlesztéséig.

A fenntartható fejlődés alapelvei, szemlélete hazánkban nem váltak általánosan elfogadottá, melynek több oka van: többek között a fogyasztás-központú szemlélet terjedése, a jólét fogalmának elsősorban az anyagi javakra történő korlátozása és a természeti erőforrások fokozott használata. Nem terjedt el a fenntartható fejlődés egyik legfontosabb feltétele, a társadalom - gazdaság - környezet kölcsönhatásaira figyelő, tervezés és irányítás, amihez az ágazatokra osztott igazgatási és intézményrendszer kellő mértékű összhangjának hiánya is hozzájárult.

A fenntartható fejlődés kérdéseivel a hazai *civil szervezetek* közül legkorábban a környezet- és természetvédő társadalmi szervezetek kezdtek foglalkozni. A fenntartható fejlődés gyakorlati megvalósítására több civil szervezet kezdeményezett programokat. Ezek jellemzői, hogy helyi erőforrásokon alapulnak, helyi munkaerő és tudás, tapasztalat, valamint helyi anyagok és hagyományos technológiák felhasználásával. Emellett javultak a társadalmi részvétel feltételei a különböző országos és térségi ágazati, fejlesztési programok kidolgozásában, az ezekkel foglalkozó ágazatközi és ágazati testületekben is.

A szadai civil szervezetek között kifejezetten a környezetvédelemmel vagy a fenntarthatóság helyi, térségi megteremtésével foglalkozó szervezet nincs. A térségben a Tavirózsa Környezet- és Természetvédő Egyesület végez ilyen jellegű tevékenységet. A Gödöllői Járásban civil egyeztető fórum még nem alakult, pedig az önkormányzatok és a civil szervezetek, illetve a civil egyeztető fórum közötti együttműködés jelentősen segíthetné a települések, illetve az intézményrendszer fenntarthatóságának elérését.

SZADA GAZDASÁGI SWOT-ANALÍZISE			
Erősségek	Gyengeségek	Lehetőségek	Veszélyek
Jó megközelíthetőség (autóbusz, M3-as autópálya, közút)	Pénzügyi és fejlesztési forrás hiány	A kulturális-művészeti idegenforgalom, sport-, falusi-, öko- és lovas turizmus alapjainak megteremtése Települési marketing	Átfogó idegenforgalmi marketing hiányában a turisztikai kínálat nem jut el a potenciális érdeklődőkhöz
Magasan képzett társadalmi rétegek	Helyenként hiányos vagy javítandó infrastruktúra (utak, szennyvízcsatorna, csapadékvíz elvezetés)	Kereskedelem és szolgáltatások bővítése	Forráshiány miatt a fejlesztési projektek nem valósulnak meg
Rendelkezésre álló szálláshelyek (Gesztenyés panzió, Várdombi Vendégház stb.)	Az idegenforgalmi lehetőségek nincsenek megalapozva és kihasználva Gyenge helyi idegenforgalmi kínálat A Székely Bertalanhoz kötődő művészeti vonzerő alacsony	Vállalkozások adófizetésen túli szolgáltatásai	
Jó infrastrukturális adottságok (közművek, M3-as autópálya), Budapest közelsége		Önkormányzati területvásárlások és ezeken saját fejlesztésű törekvések megvalósítása	
		Ipari területek további hasznosítása, új munkahelyek létrehozása	
		Munkahelyteremtés: kis- és középvállalkozások működésének segítése	
		Családi farmgazdaságok kialakítása, gyümölcsösök, szőlőkultúra részleges újraélesztése és oktatása	
		Van helyi kijelölt, illetve bővíthető iparterület	
		Testvérvárosi kapcsolatok tovább építése	

16. sz. táblázat Szada gazdasági SWOT-analízise

3. AZ SZFFP PRIORITÁSAI ÉS CÉLKITŰZÉSEI

Az SZFFP fő célkitűzése, hogy elősegítse Szada társadalmi-gazdasági-környezeti fejlődésének fenntartható pályára való áttérését, figyelembe véve a térségi, hazai adottságokat és a tágabb folyamatokat, feltételeket.

Mindezt az önkormányzat aktív és cselekvő közreműködésével, a lakosság, illetve a helyi civil szervezetek tevőleges támogatásával kell megvalósítani. A fenntarthatóság helyi programjának segítségével egy olyan település szerveződik, amelyet a lakosok otthonnak tekintenek, abban ők és gyermekeik, a község mai és leendő polgárai otthon vannak.

Az SZFFP a fenntartható fejlődés szemléletére és elveire, célkitűzéseire és megvalósítási eszközeire építve átfogó, de folyamatosan felülvizsgálandó és megújítandó keretet nyújt a különböző helyi fejlesztési stratégiák, programok, tervek számára, ezzel egyúttal számításba véve az azok közötti összefüggéseket és kölcsönhatásokat, valamint elősegítve azok összhangját (koherenciáját).

Ennek érdekében az SZFFP:

- jól összpontosított politika, ami integrálja az egyes szektorok „környezet és fejlődés” típusú problémáit, tervezési céljait és értékeit, döntéshozását és végrehajtási mechanizmusát;
- elkötelezett a helyi problémák felismerése és megoldása mellett, mindezt hosszú távú (legalább három generációnyi) időkeretben gondolkodva;
- feltárja a környezeti hatások és a mögöttes gazdasági és politikai nyomások összefüggéseit (politikai döntések, és azok hiánya, a piac működési elégtelenségei stb.);
- a helyi jellegű kérdések, ügyek, döntések és intézkedések és a globális hatások között próbálja az összefüggéseket megtalálni, legyen az környezeti, társadalmi vagy gazdasági vetület;
- a közösség közreműködését erőteljesen próbálja motiválni. A polgárokat, társadalmi szervezeteket és a fő érdekcsoportokat igyekszik bevonni a „környezet és fejlődés” típusú ügyek tervezési és megvalósítási folyamatába;
- meghatározza és elősegíti a fenntarthatóság eléréséhez, a kívánatos társadalmi állapot felé való elmozduláshoz szükséges változásokat és annak kereteit;
- azonosítja azokat az alapvető feltételeket, amelyek e célok és politikák – jól tervezhető, kommunikálható, mérhető és számon kérhető – megvalósulását lehetővé teszik;
- azonosítja a leginkább gátló, illetve a megvalósulást leginkább segítő főbb tényezőket, s ezek alapján meghatározza a célkitűzéseket, a cselekvés fő irányait;
- figyelembe veszi a már létező programokat, terveket és stratégiákat, beépül azokba, illetve kezdeményezi azok felülvizsgálatát, átalakítását és új tervek kidolgozását, ezzel biztosítva közép- és hosszútávon a politikák lehető legnagyobb összhangját és a területek integrációját.

Az SZFFP megvalósítása széleskörű egyeztetési folyamatot, a társadalmi érdekcsoportok/civil szervezetek képviselőinek bevonását és a politikai, gazdasági és társadalmi szereplők közötti széleskörű együttműködést igényel.

Az SZFFP követelményeit – folyamatosan felülvizsgálva azokat – integrálni kell a Településrendezési Tervbe és egyéb programokba, tervekbe, többek között a szociálpolitika, a gazdaságfejlesztés, az egészségügy, a környezetvédelem és az oktatás területein is. Ez azt jelenti, hogy az SZFFP célkitűzéseivel, alapelveivel, az egyes cselekvési területekre elfogadott célokkal és megvalósítási eszközökkel összhangot kell teremteni a különböző programok, politikák területén.

3.1. Az 1. SZFFP (2009-2012) feladatai teljesülésének értékelése

A 2009-2012 évek közötti időszakra vonatkozó SZFFP-ben felvázolt feladatok száma érdemben nem csökkent az új tervezési időszakra: a feladatok döntő többségének megvalósítása folyamatban van, ill. folyamatos, illetve visszatérő jellegű.

A folyamatban lévő feladatok arányát tekintve a gazdasági-infrastrukturális feladatok „valósultak” meg legnagyobb (tulajdonképpen: teljes) mértékben. Ez köszönhető azok alacsony számának, az infrastrukturális feladatok égető szükségességének és társadalmi, ill. pályázati támogatottságának. (Megj.: javasolt feladatköröknek, -típusoknak tekinteni a 6., 7. és 8. sz. mellékletben található feladattáblázatok egyes sorait).

A társadalmi jellegű feladatok teljesülése (a folyamatban lévő eseteket együtt teljesültnek tekintve) is nagyarányú, kb. 80 %-os. (A nem teljesült egyik feladat is adatgyűjtés jellegű, mely a tendenciák és megoldások felvázolásához szükséges, nem effektív probléma megoldás.)

A környezeti feladatkörök száma igen magas. Ezek egyike sem függetleníthető a gazdasági és társadalmi kérdésektől, - amint a fenntartható fejlődés és az SZFFP szellemisége is sugallja. A feladatkörök közel több mint fele folyamatban lévő, másik fele azonban elhanyagolt kérdés. Elsősorban az élőhely-védelemmel szorosabb összefüggésben lévő feladatok megvalósítása alulreprezentált, holott az emberi településeken kívül is számos káros hatás jelentkezik, és a biodiverzitás, mint a fenntarthatóság egyik legfontosabb és legérzékenyebb indikátora, ott (ahol egyáltalán értelme van róla beszélni) sérül igazán. A kapcsolódó feladatok egy része adminisztratív jellegű, más része gyakorlati beavatkozásokat igényel. Már 2013-ban és 2014-ben javasolt felvenni a prioritások közé az adminisztratív jellegű feladatköröket: a védelemre érdemes területek, egyedi tájértékek felmérését, jogi védelmét, megismertetését, mert ez Szada – természeti – öröksége. Egyes kezelési feladatok sem igényelnek költségeket, csak társadalmi koordinációt. A későbbiekben (2014-től) pedig a konkrét komolyabb beavatkozások megtételét és/vagy tervezését kell napirendre tűzni.

A 6., 7. és 8. sz. melléletek táblázataiban továbbra is szerepelnek, az összehasonlíthatóság, ill. további elemzés támogatása érdekében az előző tervi időszakban megadottak, melyek konkrét adatai a teljesítési határidők, a felelősök, stb. A táblázatok kiegészültek a készenlét állapotának megadásával („folyamatban van”, „teljesült”, „nem végrehajtott”). Ezek önkormányzati adatszolgáltatásként kerültek feltüntetésre, több esetben azonban alátámasztó, vagy nem egyértelmű adat híján eltérő készlettségi fokot tartottunk célszerűnek jelölni. Ez esetben két jel került feltüntetésre, nyíllal.

A társadalmi jellegű feladatok (ld. 6. sz. melléklet) száma 2013-tól egyel kevesebb lett, két hasonló feladat összevonásával (oktatással kapcsolatos többféle adathiány). A részben folyamatosnak és részben elvégzettnek jelölt feladatkörök ez esetben is folyamatban lévőknek tekinthetők. Számos előrelépés történt a 2009-2013 közötti időszakban, melyek folytatása javasolt és szükséges. A nem végrehajtottnak jelölt három feladat közül egy – információink szerint – folyamatban lévő.

A gazdasági-infrastrukturális jellegű feladatok (ld. 8. sz. melléklet) köre és száma nem változik, mert hasonlóan jelen, hosszabb átmeneti időszakban folyamatosnak kell tekinteni minden olyan feladatkört, mely a gyarapodó népességszám és igény kielégítését szolgálja. A fenntarthatóság eszméje ezzel összefüggésben arra hívja fel a figyelmet, hogy addig, amíg az okok fennállnak, újrakeletkeznek, oki kezelés nélkül, a feladatokkal foglalkozni kell, sőt: folyamatosan újak generálódnak és erőforrásokat kötnek le – olyan tevékenységek elől is, melyek hosszabb ideje, vagy folyamatosan szintén erőforrás-hiányosak, ezért pl. a humán-társadalmi, gazdasági, környezeti állapot romlik, romolhat.

A környezeti jellegű feladatok (ld. 7. sz. melléklet) esetében is fennáll, hogy végrehajtottként megjelölt egyes feladatok (pl. programok, tervek felülvizsgálata) adott időszakban ugyan végrehajtásra került, de pl. két évente újra kell foglalkozni velük. Más végrehajtott feladatok hasonlóképpen adott településrészen valósultak meg, de másutt is szükséges lehet végrehajtani őket. A végrehajtottnak megadott környezeti feladatok felét ellentmondó adatok és konkrét adatok hiánya miatt nem végrehajtottként volt célszerű besorolni. Ezek közé tartoznak a már említett természet- és tájvédelmi jellegű feladatkörök. Nagyon fontos szemléleti kérdés, hogy számos fejlesztésben mód van

minél több zöldfelületi, ökológiai, természet- és tájvédelmi elemet integrálni, - így ez elsősorban megrendelői és tervezői igény és tájékozottság kérdése. Hazai és uniós jogszabályok is a környezetkímélő és helyreállító megoldások választását írják elő, ill. segítik. (Ld. pl. külterületi vízrendezés tervezésénél az ökológiai, élőhely-védelmi és fejlesztési szempontok széleskörű figyelembe vétele könnyebb, mint belterületen és ma már nem egyoldalú szakági feladatként, mely adott esetben minél több víz minél gyorsabb levezetése szokott lenni még ma is. Hasonlóképpen: vizes élőhely-helyreállításnál vagy létrehozásnál is vannak figyelembeveendő műszaki szempontok.).

3.2. Az SZFFP horizontális céljai

- a helyi lehetőségek, adottságok és erőforrások kiaknázása, előnyben részesítése,
- a lakosság és a társadalmi szervezetek megfelelő részvételének biztosítása a társadalmi közéletben, az önkormányzati döntéshozatali, jogalkotási folyamatokban,
- a közpolitikák fejlesztése, illetve átalakítása és hatékony megvalósítása a fenntarthatóság elvei és gyakorlata alapján,
- a fenntarthatóságról, az azt erősítő, ill. veszélyeztető folyamatokról és a szükséges értékvtátsról való tudásbázis növelése (Nyilvános Környezeti Információs Rendszer), a tudáscsere erősítése
- a fenntarthatóságról való tudás széles körű elterjesztése a közoktatásban és a médián keresztül,
- a változások monitoringja és értékelése, amelynek eredményei visszahatnak a Nyilvános Környezeti Információs Rendszerre, illetve minden más cselekvési területre is.

3.3. Az SZFFP vertikális céljai

3.3.1. Társadalmi célkitűzések

Általános cél a folytonos szociális jobblét elérése, a fenntartható fogyasztási szokások elterjesztése.

Prioritások

- helyi konszenzus megteremtése az alapértékekről, az egészséges életkörülményekről, a jelenlegi és a jövő generációk számára szükséges szociális feltételek biztosításáról,
- civil szervezetek bevonása a közügyekbe, döntéshozási, jogalkotási folyamatokba,
- gyermekek és fiatalok szabadidejének hasznos eltöltésének biztosítása,
- egészséges, biztonságos, esztétikus és attraktív lakókörnyezet biztosítása,
- arányos és méltányos teherviselés,
- a szociális egyenlőség és szolidaritás elérése, akadálymentesítés,
- az egészségügy terén a prevenció előtérbe helyezése,
- az oktatási, a szociális, az egészségügyi és foglalkoztatási célok összehangolása.

Egyéb célok

- a különböző generációk közötti harmonikus együttlét megteremtése, a vállalt gyermekek nyugodt felnevelésének biztosítása,
- a polgárok számára szociokulturális bázis biztosítása a további fejlődéshez,
- közösségi közlekedés előnyben részesítése,
- társadalom- és környezet konform műszaki-technikai és szociális infrastruktúra működtetése,
- a közoktatás terén megvalósuló esélyegyenlőség elősegítése (halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, sajátos nevelési igényű tanulók stb.),
- az esetleges szegregációs és szelekciós mechanizmusok kiszűrése,
- diszkriminációmentesség, szegregációmentesség, az oktatási és társadalmi integráció támogatása,
- közbiztonság (személy, vagyon, közlekedés) növelése,
- szellemi tőke, képzett lakosság, értelmiség magas arányának megtartása,
- sportra, egészséges életmódra, egészségre nevelés erősítése,
- magas színvonalú integrált egészségügyi és szociális ellátás (alap- és szakellátás, gyermekvédelem, idősek, rászorultak és fogyatékkal élők),

- a település identitását támogató, együttműködő kulturális és művész közösségek támogatása (inkubátorház),
- hitélet, egyházi kapcsolatok erősítése,
- folyamatos együttműködés a szomszédos településekkel, aktív testvérfalvi kapcsolatok,
- esélyegyenlőséget biztosító, ügyfélbarát önkormányzati szolgáltatások, korszerű intézményrendszer,
- szolgáltatási spektrum szélesítése, funkcióbővítés.

Indikátorok és célállapotok (2015-ig teljesítendő):

- a településen további min. 20 új munkahely létesül,
- a közhasznú- és közcélú foglalkoztatásba további plusz 2 fő felvétele,
- a lakónépesség száma nem haladja meg sem ebben a tervezési időszakban, sem 2020-ig, azaz hosszútávon a 6.300 főt.

3.3.2. Környezeti célkitűzések

Általános cél a környezeti elemek állapotának megőrzése, illetve javítása és a természeti erőforrások fenntartható használatának biztosítása.

Prioritások

- Környezettudatos településfejlesztés
- Természetvédelem
- Hulladékgazdálkodás
- Környezeti szemléletmód változtatása, a környezeti információk nyilvánossága

Egyéb célok

- A településrendezési folyamatok és a településszerkezet környezeti szempontú alakítása, megújítása,
- Tájba és épített környezetbe illeszkedő, építészeti értéket is képviselő (de gazdaságosan üzemeltethető) épületek létrehozása. Vonzó, esztétikus település és településrészek,
- A levegőminőség megőrzése, javítása,
- Ökológiai szemléletű, fenntartható vízgazdálkodás elősegítése, a felszíni, a felszín alatti vizek és a talaj terhelésének csökkentése, állapotának javítása,
- A biológiai sokféleség megőrzése, a természeti területek állapotának javítása, rehabilitációja, kiterjedésük növelése,
- A táj védelme és rehabilitációja, új élőhelyek kialakítása,
- A belterületi zöldfelületek, közparkok, véderdők arányának növelése, minőségének javítása,
- A lerakásra kerülő hulladékok mennyiségének csökkentése komplex hulladékgazdálkodási rendszer kialakításával, a szelektív hulladékgyűjtés kiterjesztése,
- A közlekedés környezeti terhelésének (zaj, rezgés, levegőszennyezés) csökkentése, a környezetbarát közlekedés (kerékpárutak, tömegközlekedés) részarányának növelése,
- Az energiafelhasználás csökkentése és az energiahatékonyság növelése,
- Az éghajlatváltozást okozó folyamatok és következményeinek mérséklése, a megújuló energiaforrások használata arányának növelése,
- Az önkormányzati intézmények működésének környezeti auditja és környezeti szempontú átalakítása,
- Térségi vagy helyi Nyilvános Környezeti Információs Rendszer kiépítése és működtetése az Önkormányzat honlapján,
- Környezettudatos szemlélet és gondolkodásmód kialakítása, különös tekintettel a gyermekekre.

Indikátorok és célállapotok (2015-ig teljesítendő):

- geotermikus projekt elindítása (termálkút fúrása, a termálfűtés rendszerének kiépítése: közintézmények, vállalkozások és a lakosság egy részének bevonása),
- a szennyvízcsatorna-hálózat épüljön ki 100%-osan és legyen rákötve az ingatlanok 100%-a,
- legalább 1 természeti terület helyi szintű védetté nyilvánítása,
- a közcélú és egyéb zöldfelületek aránya a belterületen belül érje el a 8 %-ot,
- a szelektív hulladékgyűjtésben vegyen részt a lakosság 60%-a,
- az újrahasznosított kommunális hulladék aránya érje el a 40%-ot,
- a kerti és a háztartási zöldhulladékot a háztartások 30%-a helyben komposztálja,
- kerékpárút megépítése Szada és Gödöllő között,
- kerüljenek kijelölésre (indoklással, az MSZE 12333:2010 felhasználásával) a vízkárelhárítási és ökológiai beavatkozást igénylő és nem igénylő patakszakaszok
- Térségi vagy helyi Nyilvános Környezeti Információs Rendszer kialakítása és működtetése az Önkormányzat honlapján.

3.3.3. Gazdasági célkitűzések**Általános cél a környezetkímélő és főként a helyi, térségi adottságokra, erőforrásokra és vállalkozásokra alapozó gazdasági szerkezet kialakítása**Prioritások

- Környezettudatos, környezeti konfliktusokat megelőző településfejlesztés,
- A község új alközpontjainak fejlesztése, XXI. századnak megfelelő szolgáltatások és életminőség biztosítása a helyi lakosságnak.

Egyéb célok

- az önkormányzati intézményekben törekvés a minél racionálisabb, hatékonyabb munkamegosztás kialakítására,
- magas foglalkoztatást biztosító, képzett munkaerőt igénylő és környezetbarát kis- és középvállalkozások (helyi, térségi, hazai) működésének, letelepedésének támogatása,
- a környezeti és társadalmi költségek beépítése a gazdasági, megvalósíthatósági kalkulációkba,
- a természeti erőforrások használata nem fenntartható módjainak csökkentése, kiküszöbölése,
- a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának erősítése, a magán- és a közszféra közötti együttműködés ösztönzése.

Indikátorok és célállapotok (2015-ig teljesítendő):

- A kiépített járdák, és a pormentes utak hossza min. 5 %-kal nő,
- A község iparűzési adóbevétele min. 5 %-kal nő,
- A működő vállalkozások száma min. 2 %-kal nő,
- Helyi (pl. KKV-k által működtetett) munkahelyek száma 5 %-kal nő.

4. MEGVALÓSÍTÁS

A község fejlesztése, versenyképességének növelése csak akkor lehet hosszú távon eredményes és fenntartható, ha széles társadalmi bázison nyugszik, minél több ember vesz részt a javak környezetkímélő előállításában, és élvezi azok előnyeit.

Alapvető fontosságú, hogy az SZFFP céljainak eléréséhez vezető úton a társadalmi szereplők folyamatosan tisztában legyenek azzal, hogy milyen célért milyen befektetéseket és erőfeszítéseket kell megtenni. A célok elérése ugyanakkor – egyes esetekben a konfliktust is vállaló – reformok, és a helyi társadalom minden tagjának tudatos tevékenysége által mehet végbe.

Az SZFFP meghatározza a fenntartható fejlődés elérésének folyamatát, szervezeti hátterét és eszközeit. A fenntarthatóság felé való elmozdulás csak egységes rendszerszemlélet alapján képzelhető el. E szemlélet alapján – folyamatosan (kétévente) felülvizsgálva és szükség esetén megújítva az SZFFP tartalmát – meghatározhatók azok a követelmények, megoldási módok, amelyek biztosítják az egyes intézkedések összhangját, kapcsolódásait és hatásosságát.

4.1. Az önkormányzat szerepe a helyi fenntarthatóság megvalósításában

Az SZFFP megvalósításához az önkormányzat részéről olyan politikai kultúra megteremtése szükséges, mely:

- párbeszédet folytat a jövőképről, a fejlődés lehetséges irányairól, a közösség jövőjének értékeiről és alapvető döntéseiről,
- a párbeszédbe bevonja a társadalom minden csoportját,
- az általános megegyezés (konszenzus) elvén alapszik.

Az önkormányzatnak az SZFFP megvalósításában kapott központi szerepét a következő jellemzők indokolják:

- **Az önkormányzat a helyi közösséghez „közel van”,** így érzékenyebb a helyi problémákra (szubszidiaritás elve)
- **Kiterjedt szolgáltató-rendszer működtetője** (pl. hulladékszállítás)
- **Az erőforrások egyik jelentős felhasználója.** A legtöbb közösségben az önkormányzat számottevő munkáltató és erőforrás-felhasználó, ezért a fenntarthatósági célok megvalósítása (pl. a hulladék mennyiségének csökkentése) direkt módon is nagy hatású.
- **A piacot befolyásoló erő.** Mint az áruk és szolgáltatások egyik legnagyobb fogyasztója helyi szinten, az önkormányzat jelentős befolyást gyakorolhat beszállítóira.
- **Példakép más szervezetek számára.** A környezetmenedzsment javuló gyakorlatával kapcsolatban szükség van a megfelelően tanulmányozott és jól dokumentált példákra. Az önkormányzat saját tapasztalatainak továbbadása ösztönzőleg hathat mások számára. A legnehezebb feladat az, hogy a magasabb szintű környezeti teljesítményt egy szervezet integráns részévé tegyék, ezért az ezen a téren elért sikerek továbbadása felbecsülhetetlen értékkel bír és ritkán követel nagy tőkebefektetést.
- **Információszolgáltató.** Egyre több helyen felismerik, hogy az információ könnyű elérésének lehetővé tétele nagyban támogatja a helyi közösséget.
- **Támogató.** Az önkormányzat kezében számos eszköz van arra, hogy stratégiai keretet biztosítson a polgárok személyes környezeti teljesítményének javításához. Sőt, számos nagy szervezet hagyatkozhat még a központi gondoskodásra: tömegközlekedés, hulladékfeldolgozás, oktatás stb.
- **Hálózatműködtető.** Amennyiben egy közösség teljes erőforrásbázisát mozgósítani akarjuk, akkor az üzleti, a társadalmi és az állami szektor erőit egyesíteni kell és ebben fontos szerepe van a helyi önkormányzatnak. Képesnek kell lennie arra, hogy az együttműködések és társulások különböző formáin keresztül bevonja az említett csoportokat a folyamatba, ezzel biztosítva a nagyobb fenntarthatóságot.

- **Lobbizó és az általános megegyezést segítő fél.** Az önkormányzat szócsőként is kell, hogy működjön, ami eljuttatja a közösség céljait és törekvéseit régiós, nemzeti és nemzetközi szintre.

4.2. A fenntartható fejlődés érvényesítésének lépései

A. Partnerségi kapcsolatok kiépítése

Szervezeti struktúra kialakítása, a szolgáltatások nyújtói és felhasználói a közös tervezésről partnerségi megállapodásokat kötnek.

- Lehetséges partnerek azonosítása.
- A partnerkapcsolatok céljainak és feladatainak meghatározása.
- A tervezés területének meghatározása.
- A tervezésre létrejött partnerkapcsolatok hatáskörének körülírása.
- A partnerkapcsolat-tervezés szervezeti kereteinek létrehozása.

B. Közösségközpontú problémaelemzés

1. Közösségi prioritások kijelölése

A szolgáltatási igények és problémák felfedése és rangsorolása közösségi konzultációkon keresztül.

- „Célközösségek” definiálása.
- Konzultáció módszerének kiválasztása.
- A közösségi ügyek felismerésének elősegítése.
- Az ügyek konkretizálásának elősegítése: a problémák pontos meghatározása.
- A közösségi prioritások kijelölésének elősegítése.
- A folyamat dokumentálása és értékelése.

2. Helyzetfelmérés, auditálás

A kiemelt szolgáltatási igényekhez és problémákhoz kapcsolódó szolgáltató rendszerek felülvizsgálatának elvégzése.

- A felülvizsgálat(ok) hatáskörének meghatározása.
- A felülvizsgálandó szolgáltató rendszer jellemzőinek meghatározása.
- A szolgáltató rendszer térképének elkészítése.
- Az adatszükséglet és források azonosítása.
- Az adatfeldolgozás és elemzés normáinak megalkotása.
- Adatgyűjtés és feldolgozás.
- A szolgáltató rendszer állapotának felülvizsgálata és adatbázis létrehozása.
- A kapacitás és teljesítmény határainak, trendjeinek meghatározása az aktuális rendszerre vonatkozóan.
- Felülvizsgálati jelentés készítése.

C. Stratégiai akciótervezés

Akciófeladatok és cselekvési lehetőségek meghatározása. Korlátok kijelölése a rendszerfeltételeket illetően, amelyek további problémaelemzést és tervezést vonnak maguk után.

- A közösségi prioritások és rendszer-felülvizsgálat áttekintése.
- A fenntartható szolgáltató rendszer jövőképeinek megalkotása (vízió).
- Akciófeladatok meghatározása.
- Cselekvési lehetőségek felismerése.
- Rendszerfejlesztési és teljesítménybeli célok meghatározása.
- A célok elérésére létrehozott partnerkapcsolatok és programok meghatározása.
- Ösztönzés a jövőbeni elemzésre és tervezésre.
- Az akciótervről szóló jelentés elkészítése.

D. Megvalósítás és monitoring

A partnerkapcsolatok és programok beindítása, működtetése. A tervek végrehajtása közben adatgyűjtés a folyó tevékenységekről és a szolgáltatásokban, illetve a rendszerekben bekövetkezett változásokról.

- Az erőforrásigények és a források meghatározása.
- Kivitelezési ütemterv.
- Az önkormányzati költségvetés és az akcióterv közötti összhang megteremtése.
- A programok kivitelezése.
- A tevékenységek és eredmények dokumentálása.
- A sikerek és problémák felismerése, jelentéskészítés.

E. Értékelés (audit) és visszacsatolás

Az előrehaladás és teljesítmény értékelése célközpontú mutatók (indikátorok) segítségével. A szolgáltatók és felhasználók tájékoztatása az eredményekről (visszacsatolás). A konzultáció, felülvizsgálat és/vagy tervezési folyamat megismétlése meghatározott küszöböknel.

- Értékelő csoportok létrehozása.
- Értékelés időbeosztásának meghatározása.
- Célokra alapuló mutatók kidolgozása.
- A jelentés kereteinek definiálása.
- Értékelés elvégzése.
- A partnerek tájékoztatása az értékelés eredményeiről.

4.3. Fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése, fenntartható folyamatok erősítése

Az 6. sz. melléklet táblázatában közölt feladatlista *Szada Község Esélyegyenlőségi Tervével (2007)* összhangban készült el (újabb dokumentáció nem állt rendelkezésre).

A táblázat a 3. 1. fejezettel együtt értelmezhető.

4.4. A környezet eltartó-képességének megőrzése és állapotának javítása

A természetes ökoszisztémák működőképessége megőrzésének záloga az élővilág sokféleségének megőrzése illetve, hogy a természeti erőforrásokat csak olyan mértékig szabad használatba venni, hogy az ökológiai rendszerek hosszú távon is folyamatosan biztosítani tudják szolgáltatásaikat, stabilak és rugalmasak legyenek.

A természetes élőhelyek elszigetelt védelme önmagában nem megoldás, ezért megőrzésük érdekében biztosítani kell az egyes területek közötti kapcsolatot (ökológiai folyosók) és a külső, természetközeli közeget és környezetet, amely már hosszú ideje befolyásolja működésüket. A természetvédelem, az agrár-környezetvédelem és a környezetgazdálkodás eszközei segítségével hosszú távon biztosítani kell az ökológiai rendszerek működését, segítve ezzel mindazon erőforrások, illetve ökoszisztéma szolgáltatások (tisztta levegő, ivóvíz, termékeny talaj, erdők faanyaga stb.) fennmaradását, melyektől az emberi társadalom léte függ.

A környezeti jellegű feladatokat a 7. sz. mellékletben, értékelésüket a 3.1. fejezetben közöljük.

4.5. A gazdaság fejlesztése a fenntartható fejlődés követelményei szerint

A helyi, térségi gazdasági fejlődésnek meghatározó jelentősége van abban, hogy miként érvényesíthetők a fenntartható fejlődés stratégiai elvei, miként érhetők el a vonatkozó célkitűzések. A gazdaság versenyképességének növelése csak akkor lehet hosszú távon eredményes, ha az a fenntartható fejlődés koncepciójára, alapelveire, célkitűzéseire épül. Ennek megfelelően a versenyképesség értékelése, fejlesztése során számításba kell venni a gazdasági szerkezet, teljesítmény tényezői mellett többek között a helyi történelmi, szellemi, kulturális-oktatási értékeket, az intézményrendszert, a szociális jólét szintjét, a természeti adottságokat/erőforrásokat és értékeket.

A gazdasági fejlődés társadalmi értelemben akkor fenntartható, ha széles társadalmi bázison nyugszik, minél több ember részt vesz a javak előállításában és élvezi azok előnyeit. Ennek megfelelően – az Európai Unióban is, a Lisszaboni Stratégia keretében – alapvető stratégiai célkitűzés a versenyképesség és a foglalkoztatás növelésének együttes megvalósítása, az európai foglalkoztatási stratégiában nevesített teljes foglalkoztatás elérése (ami azt jelenti, hogy a gazdaságilag aktív korú népesség 70 százalékának van munkahelye).

A gazdasági jellegű feladatokat a 8. sz. mellékletben, értékelésüket a 3.1. fejezetben közöljük.

5. A végrehajtás átfogó feladatai, eszközei

Az SZFFP céljainak elérése csak a társadalom minden tagjának tudatos tevékenysége által mehet végbe. Ennek érdekében együttműködésre van szükség a közsféra, a gazdaság és a társadalom szereplői között. A fenntarthatóságot támogató beavatkozások és műveletek végrehajtása csak rendszerszemléletű megközelítésben lehetséges; ennek fő átfogó cselekvési területei a következők: a tudásbázis növelése; a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos tudás széles körű terjesztése, megosztása; nyilvánosság, civil szervezetek bevonása; közpolitikák fejlesztése, átalakítása; az intézményrendszer átalakítása; a változások értékelése és monitoringja.

5.1. A fenntarthatósággal kapcsolatos információk és szemlélet terjesztése

A fenntarthatósággal kapcsolatos szemlélet elterjesztését az alábbi módokon kell megvalósítani:

- ***Térségi vagy helyi Nyilvános Környezeti Információs Rendszer létrehozása***

Szükséges, hogy a fenntarthatóságról, az azt veszélyeztető folyamatokról és a szükséges értékvtátsról való tudásbázisunk – a fenntarthatóbb értékrend és attitűd terjedésével együtt növekedjen. A fenntarthatóságról való tudás széles körű elterjedése, megosztása az oktatáson, a kultúra intézményrendszerén, a médián és más csatornákon keresztül valósulhat meg.

Egy nyilvános Környezeti Információs Rendszer (KIR), mint eszköz, ezen célok eléréséhez nagy mértékben hozzájárulhat. A KIR az önkormányzat honlapján elérhető Internetes térképi rendszer, amely földrajzi helyhez kötötten kezeli a környezeti információkat. Ezzel kapcsolatos szolgáltatásait interneten/intraneten keresztül nyújtja az önkormányzat munkatársai és a nyilvánosság (gazdasági élet szereplői, civil szervezetek, lakosság) számára.

A KIR célja a fenntartható fejlődés helyi, térségi előmozdítása, a környezeti, társadalmi és gazdasági adatok, információk nyilvánossága révén.

A KIR folyamatosan frissített, on-line tájékoztatást nyújt a környezet állapotáról, a természeti erőforrások felhasználásáról, a környezetvédelmi konfliktusokról és azok kezeléséről, a környezet-egészségügyi helyzetről, de információkkal szolgál a szociális és gazdasági területekről is. A KIR jelentősebb közérdekű környezeti információit évente egy térségi/helyi lapnak is le kell közölnie. További részletek a 2. sz. mellékletben.

- ***A lakossággal meg kell ismertetni a társadalmi, gazdasági, környezeti folyamatok valós társadalmi költségeit és következményeit***
- ***Kommunikációval*** befolyásolni kell a fogyasztással kapcsolatos attitűdöket, ***az anyag- és energiaintenzív tevékenységek helyett a kultúra- és tudásintenzív fogyasztást kell bátorítani.*** Ennek érdekében a csővégi beruházások támogatása helyett a megelőzésre kell a hangsúlyt helyezni.
- Az általános ***műveltség***, a kulturális szocializáció minőségének javításához erősíteni kell a kulturális alapszolgáltatások elérhetőségét a közösségi terek, a kulturális infrastruktúra fejlesztése révén, továbbá erősíteni kell a kultúra és a közösségi tevékenységek szerepét az oktatásban és képzésben.
- A ***felelős állampolgári magatartás kialakítása*** érdekében erősíteni kell az önképzés szerepének hangsúlyozását. Az egyén és a közösség közti harmónia kialakítása érdekében növelni kell a nyilvánosan hozzáférhető tudást és fejleszteni annak átadását.
- Igen fontos a tanulás ***nemformális és informális tevékenységeinek támogatása***, hiszen ezek a területek alapvetően kiegészítik a formális oktatást. Ebben a kulturális közintézmények is fontos szerepet játszanak. A fenntarthatóság nemformális tanulása speciális szereppel bír,

mivel lényegét tekintve tanulóközpontú, részvételen alapuló és *az egész életen át tartó tanulás* egyik legfőbb formája. A fenntarthatóság informális tanulása keretében erősíteni kell a média gazdasági, társadalmi és a környezeti tudatosság növelése érdekében végzett tevékenységét; emellett elő kell segíteni, hogy a média jobban közvetítse a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos értékrendet.

5.2. Társadalmi részvétel és elkötelezettség növelése

A tudás megosztására alapozva – a civil szervezetek kiemelt szerepvállalásával – az **állampolgári aktivitás és elkötelezettség növelhető**. Az egyén és a közösség közti harmónia kialakítása érdekében a „jó kormányzás” elveinek megfelelően meg kell alkotni a társadalmi együttműködés egységes szabályozását és annak intézményi feltételeit. Meg kell teremteni annak a lehetőségét, hogy a lakosság jogai, lehetőségei és kötelességei ismeretében döntsön saját sorsáról. Ehhez azonban többek között a **lakosság** folyamatos és kielégítő **tájékoztatása** szükséges.

A **társadalmi részvételt** helyi és térségi programokkal kell erősíteni, stratégiákat, programokat kell alkotni a részvétel, a bevonás kultúrájának és struktúráinak fejlesztésére. E mellett fontos a felelős vállalati magatartás ösztönzése, támogatása is. Az Önkormányzatnak meg kell szerveznie az érintett szektorok folyamatos dialógusát biztosító **együttműködési fórumokat** (helyi civil szervezetek, Járási civil egyeztető fórum, önkormányzati intézmények, vállalkozások stb.). Elő kell segíteni a részvételbe bekapcsolódni kívánó érintettek tájékoztatását.

5.3. A közpolitikák fejlesztése, átalakítása

A megfelelő tudásbázisra és az állampolgári részvételre építve fontos feladat a **közpolitikák fenntarthatósági szemléletű átalakítása**. A közpolitikai beavatkozások elemzésekor a **teljes társadalmi költségeket tükröző díjképzést** kell alkalmazni. Az árképzésnek tükröznie kell a közszolgáltatások teljes költségeit és hasznait. Fokozatosan meg kell szüntetni a fenntarthatósági szempontból káros költség és ártorzításokat, illetve támogatásokat. Ettől remélhető, hogy a környezetileg káros, az erőforrások túlhasználatához vezető gyakorlatok fokozatosan visszaszorulnak.

Költséghatékonyság. A különböző politikákat úgy kell megtervezni, hogy a gazdasági, társadalmi és környezeti költségek együttesen minimalizálhatók legyenek.

Célrendszerek összehangolása. A gazdasági, szociális és környezeti politikák célrendszerét integrálni szükséges a politika tervezési, egyeztetési folyamataiba, annak a legkorábbi szakaszától kezdve.

A politikaalkotásban az elővigyázatosság elvét kell alkalmazni. Ez a fenntartható fejlődés egyik legfontosabb szervező elve. Különösen azokban az esetekben fontos, amikor cselekedeteink következményeit nem tudjuk egyértelműen, tudományos bizonyossággal meghatározni. Ilyen esetekben a kedvezőtlen opció bekövetkezését kell feltételezni mindaddig, amíg az ellenkezője nem válik bizonyossá. Bizonyos mértékű kockáztatás – ami a rendszer összeomlását nem eredményezheti – azonban megengedhetőnek tekinthető a fejlődés érdekében.

Átláthatóság és a számonkérhetőség. Ez a hatékony és demokratikus kormányzás fontos kritériuma, ami a tervezési, döntési, végrehajtási és ellenőrzési folyamatokban a közvetett és közvetlen társadalmi részvételi és működtetési formák kidolgozását teszi szükségessé.

Fenntarthatósági Értékelés (hatásvizsgálat). A módszer alkalmazása elengedhetetlen a tervezett jelentősebb (50 M Ft feletti forrásigényű) önkormányzati, vállalkozói fejlesztések, beruházások előzetes értékelésére annak érdekében, hogy csak fenntartható fejlesztések valósuljanak meg (ld. az 1. sz. mellékletet).

A környezetre ható politikákban a fenntarthatóság érdekében elő kell segíteni a **regeneráció, a helyettesíthetőség, az asszimiláció érvényesülését, és el kell kerülni az irreverzibilis folyamatokat**. A regeneráció biztosítása azt jelenti, hogy a megújuló erőforrások használatának

korlátja a hosszú távú regenerálódás. A helyettesíthetőség elve szerint a nem megújuló erőforrásokat lehetőleg megújuló erőforrásokkal és a tőke más formáival kell helyettesíteni. A veszélyes vagy szennyező anyag kibocsátási szintek nem haladhatják meg a környezet asszimilációs képességét. Az irreverzibilitás elkerülésének elve kimondja, hogy az emberi tevékenységnek az ökoszisztémákra, biogeokémiai és hidrológiai körfolyamatokra gyakorolt visszafordíthatatlanul káros hatásait kell elkerülni.

Nem veszhetnek el kardinális értékek: ez igaz a biológiai sokféleség és az élettelen természeti értékek megőrzésére és védelmére, valamint az építészeti, táji és kulturális értékek megtartására is.

A fejlesztésnek **meg kell őriznie a helyi kultúrát**, azokat a termelői és fogyasztói mintákat, amelyek a környezethez való alkalmazkodás során alakultak ki és s hosszú távon biztosították a helyi közösség és környezet együttélését. A helyi közösségeknek ne szűküljenek az életmódjuk megválasztására a lehetőségei, ha megfelelnek mind a fenntarthatóság, mind a fejlődés kritériumainak.

Minden, a környezethasználattal összefüggő tevékenységet azon a szinten kell megvalósítani, ahol a probléma kezelése a legnagyobb környezeti és egyéb haszonnal, és a legkisebb környezeti kockázattal ill. kárral jár. A **helyi erőforrások** használatának elvét erősíteni, támogatni szükséges, mivel ez szolgálja leghatékonyabban a helyi közösség érdekeit.

AZ SZFFP alapján **éves Fenntarthatósági Intézkedési Terveket** kell készíteni, amelyekben a gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok összhangban vannak.

Az önkormányzati intézményrendszert át kell alakítani **fenntarthatósági audit** alapján

5.4. Szervezeti, jogi és személyi háttér

A **Környezetvédelmi és Faluszépítő Bizottságnak** – a környezetvédelmi referens mellett – kiemelt szerepe van a helyi környezetvédelmi ügyekben. Legfontosabb javasolt feladatai:

- környezetvédelmi/fenntarthatósági érdekek más politikai döntésekbe való integrálása,
- különböző dokumentumok környezetvédelmi/fenntarthatósági szempontú véleményezése,
- a település környezeti állapotának figyelemmel kísérése,
- a lakosság tájékoztatása a környezet állapotáról és annak társadalmi hatásairól,
- környezetvédelmi témákban együttműködés a helyi, térségi civil szervezetekkel.

A Bizottság szakmai munkáját civil és más szervezetek által delegált külső szakértő tagok segítik. Gondot jelent azonban, hogy a képviselő-testület általában nem támogatja a Bizottság javaslatait, mely a külső tagok aktivitását nagy mértékben visszaveti.

Az SZFFP végrehajtásáért a **környezetvédelmi referens** a felelős: kiemelt feladata az SZFFP koordinálása, megvalósításának ellenőrzése, és a kétfévente történő felülvizsgálat során a szükséges módosításokra javaslattevés a Bizottság felé. A környezetvédelmi referens évente, március 20-ai határidővel összeállítja az éves **Fenntarthatósági Intézkedési Tervet** és ennek részeként kihirdeti a **Lakossági Fenntarthatósági Tájékoztatót**. Utóbbi az elmúlt esztendő környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatait tartalmazza közérthető nyelven, a trendeket bemutató indikátorokkal (grafikonokkal). E mellett azokat a kapcsolódási pontokat is közzé teszi, melyben a lakosság és a helyi civil szervezetek bekapcsolódhatnak a különböző fenntarthatósági feladatok megvalósításába.

5.5. A változások értékelése és az eredmények visszacsatolása

Az egymással kölcsönhatásban lévő környezeti, társadalmi és gazdasági rendszer folyamatosan változik. A változásokat folyamatosan nyomon kell követni egy megfelelő **monitoring rendszer** segítségével, többek között meghatározott kulcsmutatók, **indikátorok** alapján. A változások

értékelése így visszahat a tudásbázisra (KIR), és a fenntarthatóság társadalmi folyamatának minden más lépcsőjére is. Az SZFFP-t illetően pedig ez az alapja a gördülő tervezésnek, amely rendszeres felülvizsgálatok segítségével igazítja a célkitűzéseket és prioritásokat a változó viszonyokhoz. Az indikátorok alkalmazása csak úgy lehetséges, ha az Önkormányzat biztosítja a megfelelő mennyiségű és minőségű adatok rendszeres gyűjtését. Itt kell megjegyezni azonban, hogy az SZFFP készítése során problémát okozott, hogy a különböző rendelkezésre álló dokumentumok adatai között sok esetben ellentmondások voltak.

A fenntarthatóságra vonatkozó indikátorokat kell alkalmazni a gazdasági, társadalmi és természeti folyamatok jellemzésére. A változások értékelése során az önkormányzati vagyon alapú megközelítés szempontjait kell érvényesíteni (financiális, anyagi és ingatlan-javak, humán tőke/humánerőforrás, természeti erőforrások és környezeti javak) annak érdekében, hogy valós képet kapjunk a folyamatokról.

A környezeti, társadalmi és gazdasági trendek kimutatására, elemzésére alkalmas indikátorok készletét a 3.2. fejezet és a 2. sz. melléklet tartalmazza.

Forrásjegyzék

- Baják I. (2007): Gátló tényezők a helyi fenntarthatóság térnyerése előtt Magyarországon. *Agrártud. Közlem.* 2007:26. különszám, pp. 151-157.
- Cziberéné Szító Mária (1987): Sej, Szada falu. Néprajzi olvasókönyv. Szada
- Dankó N., Füzi I., V. Kornerova, K. Vilimaite (2008): Falukovácsolás Agenda21 szemlélettel. CEEweb a Biológiai Sokféleségért, 70 pp.
- Molnár F. (2007): Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia. Társadalmi egyeztetést megalapozó munkaváltozat, verzió: NFFS 2.2. Nemzeti fejlesztési ügynökség – Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium. 2007. április 23.
- Szalai A.: Túlélésre játszanak a golfklubok. Botrányos bukásra még nem volt példa, de a gondok súlyosak. Népszabadság On-line, 2009. július 28.
- Sz. A. A.: Üzletszerű természetrombolás. Népszabadság On-line, 2009. július 28.
- Szlávik J., Turchany G., Füle M. (szerk., 2002): Útmutató a Fenntartható Fejlődés Helyi Programjai (Local Agenda 21) elkészítéséhez. Európai Atelier 70 Kft. és BME Környezetgazdaságtan Tsz., Budapest, 132 pp.
- Tatár S., Sándor Cs., Milutinovits L., Ercsényi M. 2006: Veresegyház és térsége tájtörténete – Ember és Természet kapcsolata az elmúlt két évszázadban. Tavirózsa Egyesület, Veresegyház
- Ürge-Vorsatz, D., Cherp, A. (?): A siker kulcsai. Projektek a fenntartható fejlődés előmozdítására Európa városaiban.
- Az Európai Unió Fenntartható Fejlődési Stratégiája
- Jövőkereső. A Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács jelentése a magyar társadalomnak. 2009. november
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (2007)
- Útmutató a fenntartható fejlődés érvényesítéséhez, az Új Magyarország Fejlesztési Terv operatív programjai keretében kiírt pályázatokhoz. 2007. október
- Szada Község Esélyegyenlőségi Terve (2007)
- Szada Község Településfejlesztési Konceptiója és Településrendezési Terve. FOR-MA Kft.
- A Szadai Általános Művelődési Központ Művelődési és Pedagógiai programja (2007)
- Veresegyházi-medence (HUDI20055) NATURA 2000 terület fenntartási terve. VÁTI Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft. 2009. szeptember

A fenntarthatóság érvényesítése az önkormányzati döntéshozatalban

Bevezetés

A környezeti, társadalmi és gazdasági szempontokat egyforma súllyal kezelő, a jövő generációk érdekeit is szem előtt tartó fenntarthatóság elve általában nem érvényesül a hazai önkormányzati (és egyéb) döntéshozatalok során. Ennek számos oka van, melyek közül a legjellemzőbbek a következők:

- megfelelő (rendszer)szemlélet és szakmai ismeretek hiánya,
- nem áll rendelkezésre megfelelő „eszköztár”, indikátor-rendszer az egyes fejlesztések fenntarthatóságának elemzésére,
- a rövid távú érdekek preferálása (elsősorban pénzügyi szempontok miatt),
- az illetékes bizottság(ok) előzetes véleményezését megkerülő döntéshozatal,
- a fenntarthatóság szempontjából hibás döntések káros következményeinek hiányos ismerete,
- a (hibás) döntések esetén a felelősségvállalás hiánya stb.

Fenntarthatósági Értékelés

A Fenntarthatósági Értékelés célja a településen tervezett beruházások, fejlesztések objektív elemzésének, összehasonlíthatóságának biztosítása komplex módon. Az előzetes vizsgálat elvégzése a Környezetvédelmi és Faluszépítő Bizottság feladata, azonban a társadalmi és gazdasági elemzéshez szükség van/lehet más szakbizottságok, szakértők bevonására is. A kapcsolódó értékelő táblázat teszi lehetővé a Fenntarthatósági Mutatószám kiszámítását, illetve egy adott beruházás, fejlesztés különböző változatainak objektív összehasonlítását. A Fenntarthatósági Mutatószám (FM) ismeretében dönthető el, hogy egy adott fejlesztés, beruházás – fenntarthatóság szempontjából – támogatandó/támogatható –e.

Az értékelő táblázatban szereplő számok *példaként* szolgálnak az elemzésre, egy tervezett Pest megyei ipari beruházás kapcsán.

Fenntarthatósági Értékelés – értékelő táblázat –			
Vizsgálandó hatások	Beruházás vagy területfejlesztés megnevezése, 1. változat	Beruházás vagy területfejlesztés megnevezése, 2. változat	Beruházás vagy területfejlesztés megnevezése, 3. változat
	Hatások mértéke (-6 és +6 pont között)		
Környezetvédelmi hatás (KH)	-----	-----	-----
1. Levegőtisztaság (üzemi légszennyező anyag kibocsátás mennyisége, gépjárműforgalom)	-6		
2. Felszíni és felszín alatti vizek állapota és mennyisége (vízszennyező anyag kibocsátás mennyisége, vízfelhasználás mértéke)	-6		
3. Talajállapot (terhelés, beépítés mértéke)	-2		
4. Természet és táj állapota (védett területekre gyakorolt hatás, természeti területek felaprózódása, állatvilág zavarása)	-6		
5. A települési és az épített környezet (zöldterületek, védett épített értékek)	0		
6. Hulladékgazdálkodás (veszélyes és nem veszélyes hulladékok mennyisége, kezelése)	-6		
7. Zaj- és rezgés állapot (gépjárműforgalom, üzemi zaj)	-4		
8. Energiagazdálkodás (hagyományos és megújuló energiaforrások, energiafelhasználás mértéke)	-6		

KH összesen:	-36 pont		
Társadalmi hatás (TH)	-----	-----	-----
1. Új munkahelyek aránya a lakónépességhez viszonyítva Helyi, térségi munkaerő alkalmazásának aránya	+2		
2. Községi élet	0		
3. Egészségügyi állapot (levegőszennyezés, ivóvíz minősége, zajterhelés)	-6		
4. Környezeti szemléletre gyakorolt hatás	0		
TH összesen:	TH*2= -8 pont		
Gazdasági hatás (GH)	-----	-----	-----
1. Várható egyszeri és folyamatos pénzügyi bevételek aránya	+4		
2. Várható üzemeltetési, fenntartási költségek mértéke	0		
3. Más, helyi vállalkozásokkal való kapcsolódás (pl. beszállítói tevékenység)	+2		
GH összesen:	GH*3 = 18 pont		
Fenntarthatósági Mutatószám (FM; alternatívák összehasonlítása):	(KH+TH+GH) = -26 pont		

Megjegyzések:

- a TH és a GH értékét a súlyozás miatt kell beszorozni,
- az KH, TH és GH értéke -48 és +48, az FM értéke -144 és 144 pont között lehet.

Szabályok az értékelő tábla alkalmazásához

Az értékelés során adható pontszámok:

Hatások mértéke	Negatív hatások rövid- és középtávon (0-5 év)	Pozitív hatások rövid- és középtávon (0-5 év)	Negatív hatások hosszú távon (5 év felett)	Pozitív hatások hosszú távon (5 év felett)
Kicsi	-1	+1	-2	+2
Közepes	-2	+2	-4	+4
Nagy	-3	+3	-6	+6

(Amennyiben nincs hatás, értelemszerűen 0 pontot kell adni.)

Az adott fejlesztés, beruházás elvetendő (nem felel meg a fenntarthatóság elvének), amennyiben:

- Az FM értéke negatív (-144 és -1 pont között van),
- Az értékelő táblázat bármely rubrikájában -6 vagy -4 pont szerepel,
- A környezeti, társadalmi vagy gazdasági hatások (KH, TH, GH) közül bármelyik pontszám negatív érték,
- A KH vagy a TH pontértéke közül legalább az egyik nem haladja meg a +16 pontot.

A beruházás területfejlesztés:	vagy	elvetendő	elfogadható	támogatandó	erősen támogatandó
ha FM értéke:		- 144 – -1	0-48	49-96	97-144

A Fenntarthatósági Mutatószám a gyakorlati alkalmazások tapasztalatai alapján továbbfejlesztést igényel!

Szada Község Nyilvános Környezeti Információs Rendszere (KIR)

– szerkezeti felépítés és tartalom –

Bevezetés

A Nyilvános Környezeti Információs Rendszer (KIR) az Önkormányzat honlapján elérhető Internetes térképi rendszer, amely földrajzi helyhez kötötten kezeli a környezeti információkat. Ezzel kapcsolatos szolgáltatásait interneten/intraneten keresztül nyújtja az önkormányzat munkatársai és a nyilvánosság (gazdasági élet szereplői, civil szervezetek, lakosság) számára.

A KIR célja a környezeti, társadalmi és gazdasági szempontokat egyforma súllyal kezelő fenntartható fejlődés helyi, térségi előmozdítása, a környezeti adatok, információk nyilvánossága révén.

A KIR folyamatosan frissített, on-line tájékoztatást nyújt a község környezeti állapotáról, a természeti erőforrások felhasználásáról, a helyi környezetvédelmi konfliktusokról és azok kezeléséről, a környezet-egészségügyi helyzetről. A KIR jelentősebb közérdekű környezeti információit évente egy helyi lapnak is le kell közölnie. Az SZFFP által előírt Éves Lakossági Fenntarthatósági Programterv és Tájékoztató a környezetminőség alakulásának főbb irányvonalait és a lakossági-önkormányzati együttműködéssel megvalósítandó feladatokat mutatja be a helyi közösségnek.

1. A KIR előnyei:

- Hozzájárul a környezeti adatok nyilvánosságával kapcsolatos jogszabályok előírásainak teljesítéséhez, a lakosság tájékoztatásához
- Adatai segítik a településfejlesztési, -rendezési döntések környezetvédelmi megalapozását
- Átfogó képet ad a település korábbi és aktuális környezetállapotáról, mellyel a várható környezeti trendek megbecsülhetők
- Segíti a hazai és Európai Unió környezetvédelmi és településfejlesztési pályázati dokumentumok megalapozását
- Segíti a Környezetvédelmi Program megvalósításának nyomon követését, hatékonyságának folyamatos vizsgálatát
- Az előbbieket kapcsán lehetővé teszi az önkormányzat környezetvédelmi teljesítményértékelését

2. A KIR szerkezeti és tartalmi felépítése

A KIR felépítése során törekedni kell a környezeti adatok, információk legalább 2005-ig visszanyúló beépítésére is, mivel csak több éves adatsorok alkalmasak a különböző trendek megállapítására.

Témakör	Információk, adatok	Környezeti kulcsmutatók (indikátorok, 2005-2007)
Levegőminőség	Meteorológiai paraméterek (éves csapadékmennyiség, min., max. és átlaghőmérsékletek, napsütéses órák száma/év stb.) Pollenhelyzet Levegőminőségi- vagy „zuzmótérkép” Környezet-egészségügyi adatok (pl. pollen eredetű allergiás megbetegedések száma a településen)	A fő közlekedési utakon áthaladó járművek száma (átlag járműforgalom/nap/év) Földgáz-hálózatba bekötött háztartások aránya (%/év)
Felszíni és felszín alatti vizek állapota és mennyisége	Települési csapadék- és szennyvízelvezető, -kezelő rendszer paraméterei (kiépítettség: %, kapacitás kihasználtság: %) Környezet-egészségügyi adatok (ivóvíz minősége a határértékekhez viszonyítva)	A szennyvízcsatorna-hálózatra csatlakozott háztartások aránya (%/év) Az egy főre jutó vízfogyasztás (m ³ /év)
Természet és táj állapota	Védett területek, országos ökológiai hálózat elemei (méret, elhelyezkedés) Élőhely-térkép, tájtörténet Természetvédelmi (kezelési, rehabilitációs) tervek Táji és Természeti Értékkataszter (egyedi tájértékek, védett állat-, növény- és gombafajok)	Védett területek részesedése (%) az egész közigazgatási területből Egyedi tájértékek száma (db./ha)
Területhasználat	Településrendezési Terv Légifelvételek, űrfelvételek	A beépített területek aránya (%/év) az egész közigazgatási területből
A települési és az épített környezet	Helyi Építési Szabályzat, szabályozási tervek, építési övezetek, helyrajzi számos településtérkép	A közterületi zöldfelületek részesedése (%/év) a belterületből
Hulladékgazdálkodás	Szelektív hulladékgyűjtési pontok, hulladékudvar Szervezett hulladékszállítás zónái Gazdasági kereskedelmi és szolgáltató szervezetek hulladékkezelése Veszélyes hulladékok kezelése Illegális hulladéklerakók	A szelektíven gyűjtött kommunális hulladék részesedése (%/év) az összes hulladékból Az egy főre jutó lakossági hulladék mennyisége (kg/fő/év).
Zaj- és rezgés állapot	Gépjármű forgalmi adatok Zajtérkép	Megegyezik a járműforgalommal kapcsolatos levegőminőségi indikátorral
Közlekedés	Kerékpárutak, vonat- és buszközlekedés	A vonat- és buszjáratot igénybevevők aránya (%) a lakosság körében A kerékpárutak fő közlekedési utak hosszára vonatkoztatott aránya (%)
Energiagazdálkodás	A település energia felhasználása (fosszilis és megújuló energiaforrások, elektromos áram) és a kapcsolódó infrastruktúrák kiépítettsége (%)	A megújuló energiaforrások részaránya a teljes energiafogyasztásból (%/év) Egy főre jutó éves lakossági energiafogyasztás (MJ/fő/év vagy kWh/fő/év egységben)
Környezet-egészségügy	Egészségügyi adatok a helyi lakosság vonatkozásában, és ezek összevetése az országos tendenciákkal	Az allergiás megbetegedésben szenvedők aránya, a teljes lakónépességre vonatkoztatva (%/év) A heveny szívizomelhalás és az alkoholos májbetegedések okozta halálozások aránya az összes halálozáshoz képest (fő/év)

Témakör	Információk, adatok	Környezeti kulcsmutatók (indikátorok, 2005-2008)
Környezeti szemléletformálás, nevelés	Turista utak és tanösvények Óvodai, iskolai programok, foglalkozások	A lakosság „hajlandósága” a környezetvédelem támogatására (kérdőíves felmérés alapján)
Környezetvédelmi dokumentumok	Helyi, térségi tervek, programok (Környezetvédelmi Program, Hulladékgazdálkodási Terv, Éves Fenntarthatósági Intézkedési Terv és ennek részeként Éves Lakossági Fenntarthatósági Programterv és Tájékoztató stb.) Környezetvédelmi témájú önkormányzati rendeletek, határozatok, jegyzőkönyvek	Az SZFFP által kitűzött feladatok megvalósításának aránya (%)
Környezetvédelmi akciók, programok	Önkormányzati és civil kezdeményezések (célok, helyszínek, időpontok stb.)	Az eseményeken résztvevők száma évente
Környezetvédelmi hatóságok, önkormányzat, helyi vállalkozások és civil szervezetek	A jelentős környezetterheléssel és környezeti igénybevétellel működő gazdasági társaságok listája Önkormányzati környezetvédelmi bizottság és referens elérhetőségei Környezetvédelmi hatóságok és környezetvédő civil szervezetek elérhetőségei Linkgyűjtemény	
Társadalmi és gazdasági adatok	Szociális és egészségügyi szolgáltatások Vállalkozások száma, elérhetőségei Kereskedelmi szálláshelyek stb.	

A *környezeti kulcsmutatók* egy olyan eszközkészlet, mely alkalmas Szada környezetállapotának jellemzésére, illetve környezetvédelmi intézkedéseinek, eredményeinek nyomon követésére. E mellett jól mutatják a környezeti trendek alakulását, illetve ennek alapján a várható folyamatok közelítőleg prognosztizálhatók. Fontos szempont, hogy grafikus ábrázolásuk [függőleges tengelyen a változók (pl. az egy főre eső vízfogyasztás), a vízszintes tengelyen pedig az évek] könnyen értelmezhetővé teszi a laikusok számára készült tájékoztatókat.

3. A KIR információs forrásai:

- Önkormányzatok
- Civil szervezetek
- Gazdasági szervezetek
- Hatóságok
- Lakosság

Fontos kiemelni a helyi civil szervezeteket, mint fontos információs forrásokat, ugyanis ezek gyakran részletes(ebb) adatokkal rendelkeznek a környezet állapotáról.

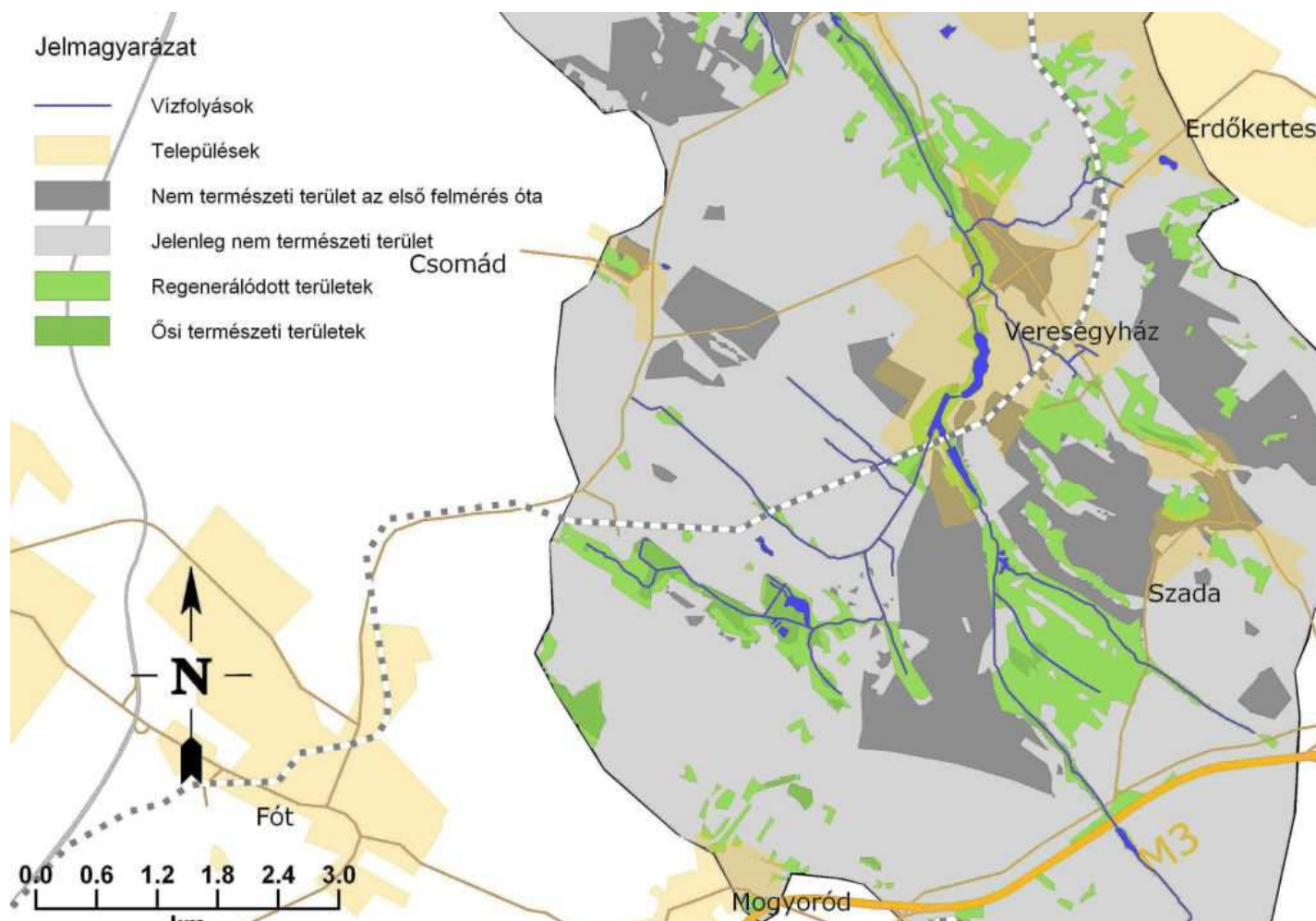
4. A KIR távlati lehetőségei, egyéb célú hasznosítása

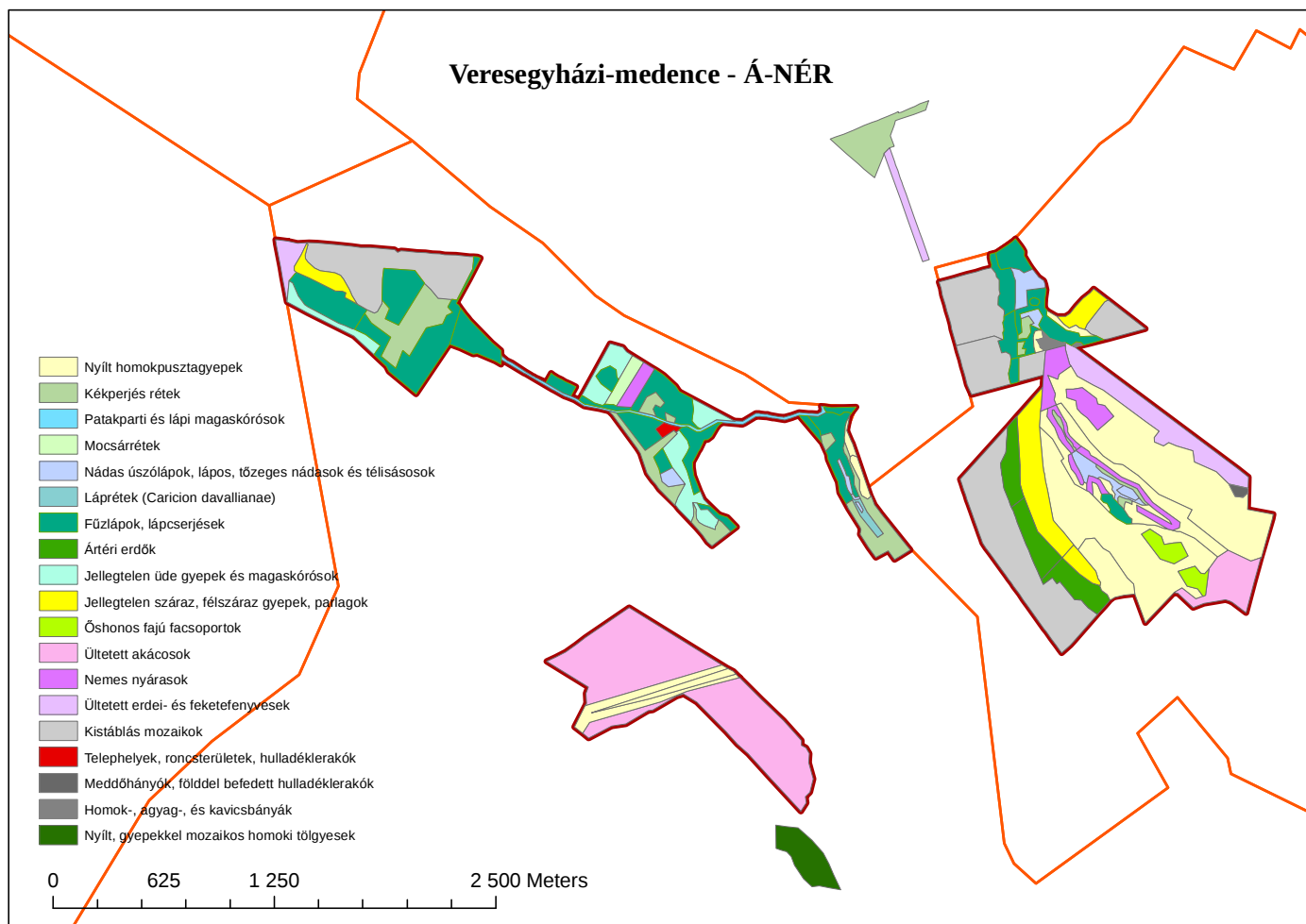
A környezeti információkat megjelenítő térképekre olyan tematikus (pl. társadalmi, gazdasági) tartalmak vihetők rá, amelyek további alkalmazási lehetőségeket, illetve a lakosság tájékoztatását teszik lehetővé. Ezek, a teljesség igénye nélkül:

- Önkormányzati ellátási intézmények, körzetek: egészségügyi, oktatási, szociális
- Tömegközlekedési útvonalak, megálló, parkolók
- Helyi vállalkozások stb.

A Veresegyházi-medence természetességi térképe

[„első felmérés”: I. Katonai Felmérés; „Ősi” természeti területek: az elmúlt 230 évben ember által közvetlenül nem érintett (nem beszántott, nem fásított stb.) területek.]

A Veresegyházi-medence („Ivacsok”) Natura 2000 terület élőhely térképe (2009)

Képviselői előterjesztés – MINTA!

A Magyar Természetvédők Szövetsége* és a Greenpeace Magyarország Egyesület* által kezdeményezett „GMO-mentes települések”-hez történő csatlakozásról**
(Készült a képviselő-testület ülésére)

Tisztelt Képviselő-testület!

A Magyar Természetvédők Szövetsége a Greenpeace nemzetközi környezetvédő szervezet hazai egyesületével (www.greenpeace.org) karöltve felhívást intézett, hogy a környezetünkért felelősen gondolkodó települések csatlakozzanak a génmódosított növénytermesztést nem támogató települések mellé.

Mi is a génmódosítás, és miért kétséges annak alkalmazása?

A génmódosítás során a befogadó élőlénybe a legtöbb esetben egy másik, tőle törzsfejlődési értelemben akár teljesen távol eső élő szervezet valamilyen ismert tulajdonságot hordozó génjét juttatják be, és készítetik működésre.

A mezőgazdasági géntechnológia a természetben vissza nem fordítható változásokat idézhet elő, melynek előre ki nem számítható hatásai lehetnek a környezetre, egészségünkre és a társadalomra nézve. **A hagyományos növénynemesítéssel ellentétben, a génmódosítás bármely élőlény génjét képes bejuttatni egy másikba.** Ezáltal baktériumok, vírusok növények és állatok génjeit tudják beilleszteni a szójabab, repce, kukorica vagy gyapot növényekbe. **Ezzel a technológiával olyan új növényfajtákat (illetve élelmiszer alapanyagokat) állítanak elő, amelyek a természetben soha nem létezhetek volna.** A géntechnológiával át lehet lépni a fajok közötti természetes – az evolúció által több tízezer év alatt felállított – határokat, mellyel törzsfejlődési szempontból nagyon távol álló fajok génjeit kerülnek egy élő szervezetbe.

Géntechnológiai úton többek között olyan GMO* növényeket is előállítanak, melyek minden sejtje rovarirtó szert termel. Amennyiben ezek a növények bejutnak a táplálékláncba, illetve kiszabadulnak az ellenőrzés alól, komoly egészségügyi, ökológiai és gazdasági károkat okozhatnak. Magyar kutatók eredményei szerint a növényvédelmi alkalmazásra engedélyezett Bt-toxin tartalmú készítményekhez képest a génmódosított kukorica hektáronként 1500-3500-szor több mérget termel, mely még egy év múlva is kimutatható a talajban. Szintén hazai vizsgálatok szerint a génmódosított kukorica által termelt Bt-toxin veszélyeztetheti egyes védett lepkék hernyóit (elsősorban a nappali pávaszemet és az atalanta lepkét).

A skóciai Rowett Intézet kutatói azt tapasztalták, hogy a génmódosított burgonya a kártevőkön kívül a hasznos rovarokat is károsította. pl. a levéltetveket fogyasztó katicabogarat. Brit szárazföldi kísérletek eredménye szerint génmódosított repceből a gyomirtószer-rezisztenciáért felelős gén keresztbeporzással átkerül a vadrepcébe is. Kanadában a vadrepce három különböző vállalat gyomirtó szerével szemben is ellenállóvá vált.

A fenti esettanulmányok azt mutatják, hogy **miközben a génmódosított növények alkalmazásának kockázata egyre nyilvánvalóbbá válik, továbbra is hiányzik a hosszú távú hatások vizsgálata.** Ennek elsősorban az az oka, hogy a génmódosított fajták kifejlesztése nagyon sok pénzbe kerül. Ezért a cégek minél hamarabb piacra akarják dobni a termékeket, hogy megtérüljön a befektetés. Ezért az egészségügyi hatások vizsgálatának elhagyásával takarítanak meg időt és pénzt.

* A Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ) 110 hazai környezet- és természetvédő szervezet közössége, amelynek fő célja a természet védelme és a fenntartható fejlődés elősegítése. A Greenpeace nemzetközi környezetvédő szervezet a világ 41 országában rendelkezik irodával.

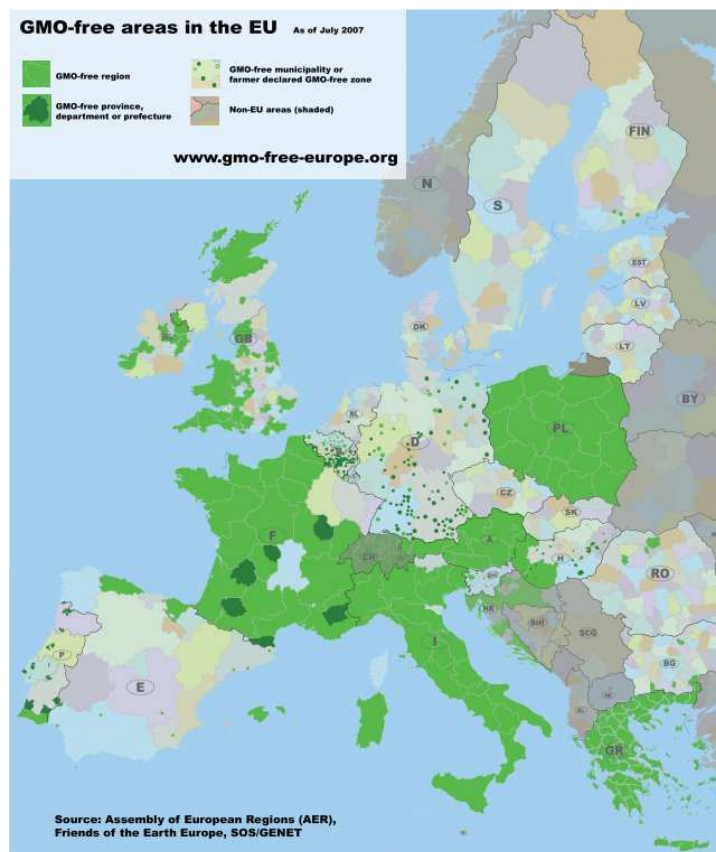
** GMO (Genetically Modified Organizations): genetikailag módosított szervezetek

Jóllehet a biotechnológiai cégek megesküsznek arra, hogy ez a technológia ártalmatlan, nem végeznek erre irányuló kísérleteket (vagy ha mégis, azokat nem hozzák nyilvánosságra.) Ezért **mindaddig, amíg be nem bizonyosodik minden egyes génmódosított fajtáról annak káros vagy ártalmatlan volta, az elővigyázatosság elvét kell alkalmazni, és nem szabad kiengedni a környezetbe a génmódosított növényeket.**

Az Európai Unió 1998 óta éveken át nem adott ki engedélyt újabb génmódosított fajták forgalmazására (moratórium volt érvényben). A biotechnológiai cégek érdekében azonban az Egyesült Államok a Kereskedelmi Világszervezeten (WTO) keresztül próbálta rákényszeríteni az EU-t a moratórium feloldására. A nyomás hatására az Európai Bizottság – a tagállamok akarata ellenére – 2004 óta engedélyezte jó néhány génmódosított termék forgalmazását. Magyarország ezt a Bizottsági határozatot integrálta a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvénybe, úgy, hogy szigorú engedélyezési eljáráshoz kötötte a géntechnológiai tevékenységek engedélyezését. A döntéssel szemben **több EU-tagország fenn kívánja tartani a géntechnológiával termesztett növények engedélyezése alóli mentességét (pl. Ausztria, Magyarország stb.),** ezért a Greenpeace kezdeményezésére mozgalom indult Európában, hogy helyi és régiós szinten lépjenek fel a helyi döntéshozók a genetikailag módosított növények termesztésének korlátozása érdekében. Azóta **Európa szerte több mint 4500 önkormányzat illetve több száz régió és tartomány hozott állásfoglalást arról, hogy GMO-mentesnek nyilvánítja magát,** azaz politikai szinten elkötelezi magát amellett, hogy hatáskörében mindent megtesz a GMO-növények termesztése és forgalmazása ellen.

Az európai lakosság több mint 70 százaléka ellenzi a génmódosított élelmiszereket. Az európai kutatások azt mutatják, hogy minél tájékozottabbak a fogyasztók a génmódosítás egészségügyi, ökológiai és gazdasági kockázataival kapcsolatban, annál nagyobb mértékben utasítják azt el. Ezen felül **hazánknak gazdasági érdeke is, hogy ne termesszünk génmódosított növényeket. Az érzékeny európai piacon ugyanis csak akkor van esélyünk eladni a magyar mezőgazdasági termékeket, ha garantálni tudjuk azok génmódosítás-mentességét.**

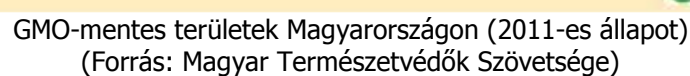
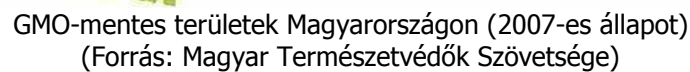
Magyarországon eddig több mint 67 település és két régió hozott határozatot, illetve állásfoglalást (Esztergom, Karcag, Kistarcsa, Hódmezővásárhely, Bicske, Várpalota, a Nyugat- és Dél-Dunántúli Régió stb.), **csatlakozva ezzel az európai GMO-mentes területek sorához.** (További információk: GMO-kerekasztal: <http://bdarvas.hu/gmo>)

GMO-mentes területek az Európai unióban (zölddel jelölve, 2007. júliusi állapot)
([http://genet.iskra.net/es/node/383?size= original](http://genet.iskra.net/es/node/383?size=original))

GMO-mentes területek az Európai Unióban (2010)

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy az előterjesztést tárgyalja meg, és az alábbi határozati javaslatot fogadja el.

2010.....

..... s.k.

Határozati javaslat

Szada Község Önkormányzatának Képviselő-testülete felismerve a géntechnológiában rejlő valós és potenciális veszélyeket az alábbi rendelkezéseket hozza:

1. GMO-mentes övezetté nyilvánítja Szada község közigazgatási területét.
2. GMO-mentes politikát követ az általa nyújtott szolgáltatások (földterület hasznosítása, bérbeadása, étkeztetés stb.) kialakítása során.
3. Minden lehetséges eszközzel elősegíti a GMO növényeket és állatokat nem használó mezőgazdasági rendszerek erősödését és fejlődését.
4. Figyelemmel kíséri a GMO fajok kibocsátására, termesztésére, tenyésztésére és forgalomba hozatalára kiadott engedélytervezeteket és amennyiben szükségesnek ítéli, jelzi a géntechnológiai hatóságnak, hogy Szada községet kivonja az engedély hatálya alól.
5. Hatáskörében – a felsőbb szintű jogszabály megjelenését követően – rendeletben korlátozza a GMO növények termesztését a helyi védeltséget élvező területek körzetében.

Felelős: polgármester

Határidő: azonnal